

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտերջագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

1 Ռ. 35 Կ.

Դ

Կ

Թ. ՃՈՒՄԲՈՒՐԻՉԵ

11744

ՀԱՍԱՐԱԿԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԳԻՐԲ III ԽՄԲԱԿԻ ՀԱՄԱՐ

ԹԱՐԳՄԱՆԵՑ ՎՐԱՅԵՐԵՆԻՑ
Ա Ր Տ. Դ Ա Վ Թ Յ Ա Ն

3(075)

Ե-98

ՎՐԱՍՏԱՆԻ
ՊԵՏՏՐԱՅ

Ռ. Ի. Ե. Լ. Ի. Ս.
1933

ՈՒՅ. - ՄԱՆԿԻԿԱԳԻՏ.
Ս Ե Կ Տ Ո Ր

25 SEP 2006

3(075)
ճ-98

Թ. ՀՈՒՄԲՈՒՐԻԶԵ

ՀԱՍԱՐԱԿԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

ԱՇԽԱՏԱՆԻ ԳԻՐԲ 3-րդ ԽՄԲԱԿԻ ՀԱՄԱՐ

Թարգմ. վրացերենից՝ ԱՐՏ. ԴԱՎԹՅԱՆ

1006
28757

2650

7167
~~10615~~

ՎՐԱՍՏԱՆԻ
ՊԵՏՅՐԱՏ

Թ Ի Զ Լ Ի Ս
1932

ՈՒՍ. - ՍԱՆԿԱՎԱՐԺ.
Ս Ե Կ Տ Ո Ր

20 JUN 2013

11244

Քաղ-խմբագիր՝ Ս. Դարբինյան
Սրբագրիչ և տեխ. ղեկավար՝ Վ. Բարսեղյան
Քողարկիչ՝ Ս. Լորբիպանիձե

Ի. ԲԱՆՎՈՐՆԵՐԻ ՅԵՎ ԳՅՈՒՂԱՑԻՆԵՐԻ ՊԱՅՔԱՐԸ ՑԱՐԻ, ԿԱԼՎԱԾԱՏԵՐԵՐԻ ՈՒ ԿԱՊԻՏԱԼԻՍՏՆԵՐԻ ԴԵՄ

1. ԳՅՈՒՂԱՑԻՈՒԹՅՈՒՆՆ ԱՆՏԱՆԵԼԻ ԴՐՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ ԵՐ ՃՈՐՏԱՏԻՐՈՒԹՅԱՆ ԺԱՍԱՆԱԿ

Շատ գյուղացու յերեխա այսոր նույնիսկ կարող է անտեղյակ լինել, վոր նրա նախորդները՝ պապերը, ապուպապերը, հայրերը և այլն, հին ժամանակ, ճորտատիրության որով, անտանելի վիճակումն են յեղել: Սրանից մոտ 70 տարի առաջ գյուղացիները ճորտատերերի համար նույնպիսի սեփականություն եյին համարվում, ինչպես ձին, կովը, շունը և ուրիշ կենդանիները: Սրանք որենքով կցված եյին ճորտատերերին ու գտնվում եյին նրանց իշխանություն տակ:

Այսպիսի դրություն եր տիրում ճորտատիրության ժամանակ: Աշխատավորների զավակները շարունակ պետք է հիշեն այն տանջանք-չարչարանքները, վորոնց յենթակա եյին նրանց նախորդները ճորտատերերի իշխանությունը: Այս ճորտատերերի սերունդ՝ կապիտալիստներին — սրանից 15 տարի առաջ բանվորները վոչնչացրին և նրանց իշխանությունն ել վերջ տվին:

Հետևապես մեզանից յուրաքանչյուրը պետք է պատրաստ լինի, վորպեսզի Սորհրդային իշխանությունը պաշտ-

4255-91

պանի նախկին կալվածատերերի, կապիտալիստների և նըրանց զաջնակից՝ օտարյերկրյա կապիտալիստների հարձակումներից:

ՃՈՐՏԵՐԻ ԱՌԵՎՏՈՒՐԸ

Յեթե ուզում ենք պարզ պատկերացնել, թե ինչպես էլին ապրում գյուղացիները ճորտատիրության ժամանակ, դրա համար հարկավոր է կարգալ տեղեկություններ ճորտգյուղացիների կյանքի վերաբերյալ:

Հին լրագրների մեջ հաճախ պատահում ենք, վոր գյուղացիներին ինչպես անշունչ առարկա կամ անասուն առնում էլին ու ծախում:

Ահավասիկ, մի հին լրագրում ինչպիսի հայտարարություն է գետեղված ճորտ-գյուղացիներին վաճառելու մասին:

ՃՈՐՏ-ԳՅՈՒՂԱՑԻՆԵՐԻՆ ԸՆՏԱՆԻՔՈՎ ՎԱՃԱՌԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

(«Մարտի 18-ի լրագրի», 1819 թ.)

1.

ԱՃՈՒՐԴԱՅԻՆ ՎԱՃԱՌԻ

Գորվա գավառի Դիրք գյուղի բնակիչներ՝ Բարձիմ Մաչաբելովի ճորտ Դաթուա կվաղանաձեն կվաճառվի իր կնոջ, տղայի, աղջիկների, յեղբորվորդի՝ Նանիայի և այգու հետ միասին այն հարյուր քսանյերեք մանեթի գիմաց, վորը պարտ է նա ազնվական Դաբաշվիլու աղջկանը — Յեղիսաբեգին: Սրանց վաճառքի ժամանակամիջոցը նշանակված է սույն տարվա նոյեմբերի 20 և դեկտեմբերի 20 թվերը:

2.

«1846 թ. ապրիլի 18-ին նշանակված է հրապարակային վաճառք. կվաճառվի Սոյումոն Գուրգենիձեյի պարտքի գիմաց նրա ճորտի ընտանիքը, վորը բաղկացած է յերեք տղայից և չորս աղջկանից, իրենց կալվածքով, այգիով և տուն

ու տեղով. գտնվում է Թիֆլիս գավառի Մարտոփ գյուղում: Կալվածքը տարեկան յեկամուտ է բերում 47 մանեթ: Տասը տարվա յեկամուտը հաշվելով գնահատված է 472 մանեթով»:

Տիրոջ իրավունքները ճորտերի և նրանց զավակների վերաբերմամբ անսահման էլին: Տերը, բացի վաճառելուց, կարող էր ընծայել, գրավ գնել:

Գյուղացիներին փոխանակում էլին զանազան առարկաների և ընտանի կենդանիների հետ: Որենքը թույլատրում էր: Այն ժամանակվա դատարանի վորոշումներն ու ցարի կարգադրությունները լիովին հաստատում էլին: Մարդկանց փոխանակելը զանազան կենդանիների հետ՝ ձիերի, կովերի, յեգների, շների — սովորական յերևույթ էր համարվում:

Ճորտ-գյուղացիներին վաճառում էլին ինչպես յերկրի ներսում, նույնպես և յերկրից դուրս: Այս վաճառքին մասնակցում էլին նաև հոգևորականներն ու կառավարություն

ճորտատերերը ճորտերին քում են վաճառելու:

նր: Գյուղացու ընտանիքի անդամներին կարող էլին ծախել — ծնողներին առանձին, զավակներին էլ առանձին կամ միասին: Հաճախ էր պատահում, վոր վաճառած ճորտին շղթայակապ էլին բերում գնողի մոտ:

ԻՇԵԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒՄ ԵՐ ՃՈՐՏԱՏԵՐԵՐԻՆ

Ճորտ-գյուղացիների ստրկացման ու շահագործման ասպարիզում կառավարութիւնը մեծ ոգնութիւն էր ցույց տալիս տերերին, սաստիկ ճնշում էր այն անհնազանդ գյուղացիներին, վորոնք առանց տրանջալու չէին կատարում իրենց պարտականութիւնները: Մի անգամ մի վանահայր գանգատվում է թագավորին, ասելով, թե գյուղացիները թերանում են իրենց պարտականութիւնների մեջ: Իրակի թագավորը հրամայում է իր մոտերավին. «Քեզ վրա վերցրու այսպիսի պարտականութիւն. վանահոր ցուցմունքի համաձայն ճիպոտահար արա բոլոր նրանց, ում գանակոծելը կցանկանա վանահայրը. շղթայակապիր նրանց, վորին մատնացույց կանի նա. վոչնչացրու նրան, ում վոր կցանկանա վանահայրը: Խլիք անատունները և ամբողջ գույքը նրանից, ումնից վանահայրը կարիք կհամարի. խստագույնս վերաբերվիր անհնազանդներին և լիակատար հպատակութեան մեջ դիր բոլորին»:

Ահա թե ինչպիսի աջակցութիւն էր ցույց տալիս կառավարութիւնը տերերին ճորտ-գյուղացիների կողպատման և ստրկացման գործում:

Գյուղացին մեխված էր տիրոջ և նրանից հեռանալու իրավունքներից զրկված: այն ժամանակվա որենքների համաձայն՝ տերը 30 տարվա ընթացքում իրավունք ուներ վորոնելու իր ճորտին և գտնելու դեպքում վերադարձնելու իր մոտ:

Գյուղացին բազմաթիվ պարտավորութիւններ ուներ. նա պարտավոր էր տիրոջը տալու ցորենի, գարու, յեզիպտացորենի և գինու բերքից վորոշ մասը, և այլն: Բացի այդ, գյուղացիները պարտավոր էին գարնանը տիրոջ հողերը վարելու, ցանելու և այլն:

Ճորտ-գյուղացիները պետք է աշխատէին շաբաթական 2, 3 որ տիրոջ կալվածքում, այգում: Շատ տեղերում նույնիսկ 5 որ էին աշխատում: Նրանք կատարում

էին հետևյալ աշխատանքները՝ ցորեն էյին հնձում, յեզիպտացորենը քաղում, բանջարանոցներն ու այգիները ցանկապատում: Ծննդյան և զատկի տոներին գյուղացիներն իրենց տերերի համար նվեր էյին բերում՝ հավ, սագ, գոճի, յուղ, ձու և այլն,

Կալվածատերը գյուղացիներից ընտրում էր՝ հովիվներ, ախոռապետներ, հացթուխներ, խոհարարներ:

Այսպիսի անտանելի դրութիւն էր տիրում վրաստանում ճորտատիրութեան ժամանակ: Նույնպիսի դրութիւն էր նաև ճորտատիրութեան ժամանակ ուրիշ տեղերում:

ՃՈՐՏ-ԳՅՈՒՂԱՑԻՆԵՐԻՆ ՏԱՆՁՈՒՄ ԵՅԻՆ ԼԾԵԼՈՎ

Ճորտ-գյուղացիների անտանելի դրութիւնն առաջին անգամ նկարագրեց զրոյ Դանիել Ճոնքաձեն: Այս առթիվ նա գրեց մի պատմվածք—«Սուրամի բերդը» վերնագրով: Ահա մի պատկեր ճորտերի տանջալից կյանքից.

«Տերը վորոշեց իր ծառայող-ստրուկ աղջկանը ծախել, սակայն մայրն ու աղջիկը, տիրոջից գաղտնի, գիշերով փախչում են Թիֆլիս ու այնտեղ մի քանի տարի ապրում: Այս մասին տեղեկութիւն է տալիս մի քահանա և տերը գտնելով նրանց՝ կրկին վերադարձնում է իր մոտ: Նա սաստիկ պատիժ է տալիս յերկուսին ել: «Յերը մեզ հասցրին տիրոջ մոտ, նա, մի շարք տանջանքների յենթարկելուց հետո, հրամայեց մեզ լծել գութանին այնպես, ինչպես լծում էին յեզներին: Յեզան լուծը գրին վզներին, սակայն տերը այս պատիժը գտավ թեթև, վորովհետև գութանի մեջ յեզները դանդաղ էյին քայլում և մենք ել շատ չէյինք հոգնի. այդ պատճառով յերկրորդ որը հրամայեց, վոր մեզ լծեն կալի մեջ. ինքը նստեց կամի վրա և անողորմաբար ծեծելով քշում էր մեզ. այնպես աբազ էր քշում, վոր քիչ էր մնում շնչախեղդ լինէյինք: Դե, մինչև յերը կարող էյինք վազել, նամանավանդ մայրս, վոր բոլորովին հյուժվել-քայքայվել էր: Համարյա տասն ան-

գամ բոլորեց կալը, առանց ձայն-ձայտուն հանելու: Տասն-մեկերորդ անգամ վոր պետք է պոտովեյինք, մայրս հան-կարծ վայր ընկավ ու մեռավ: Խեղճ մորս նույնիսկ թույլ չափին հանգիստ մեռնելը. տերը կարծում էր, թե մայրս խաբում է, սկսեց ճիպտով անխնա հարվածել, ստիպելով վեր կենալու, և այսպես, գանակոծության մեջ ավանդեց հոգին:

— «Տղաներ, դրան ել արձակեցեք, հո տեսնում էր այլևս լծակից չունի, — ասաց տերը տղաներին իմ վերա-րաբերմամբ»:

Այսպես է պատմում ճորտ-գյուղացին իր կրած ան-տանելի շարչարանքների մասին Դանիել Ճոնքաձեյի գրը-վածքում:

ՏԵՐԵՐԻ ՈՒ ՃՈՐՏԵՐԻ ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՌՈՒՍԱՍԱՆՈՒՄ

Ճորտատիրության ժամանակ Ռուսաստանում ճորտ-գյուղացիները դրուժյունն անտանելի յեր. սրանք ստրուկ-ների վիճակումն էին. գյուղացուն յերկտտանի «անպող» անա-սուն է յին անվանում: Իրոք, գյուղացին, վորպես անասուն, յինչ պես առարկա — վաճառվում էր շուկայում: Թղթախաղի մեջ տարվում ու տանում էին ճորտ-գյուղացիներին: Վորսկան շան լակոար գնահատվում էր 3.000 մանեթ, իսկ գյուղա-ցու աղջկա արժեքը 2 33 մանեթից չէր բարձրանում. յերեխան մինչև անգամ 10 կոպեկով էին վաճառում:

Ռուսական հին լրագրներում պատահում ենք հայտա-րարությունների ճորտեր վաճառելու մասին: Ճորտ-գյու-ղացու և առարկայի միջև փոշ մի տարբերություն չկար. դա յերևում է հետևյալ հայտարարությունից.

«Վաճառվում է 16 տարեկան լավ բարքի տեր աղջիկ և մի հին կառք»:

«Վաճառվում են սփոռոցներ... միաժամանակ յերկու աղջիկ և մի տղա, վարսավիր, և լավ տեսակի անգլիական ցեղի կով»:

Սովորաբար «ուղղիչ միջոց եր» համարվում՝ փայտը, ճիպտով ծեծը, մտրակը, յերկաթների աբանքների մեջ ճզմելը, վզնոցը, փոսներին շղթաներ դնելը և այլն:

Ճորտ-գյուղացու տանջանքը Ռուսաս-տանում:

Չարչարանքի, ծեծի յենթարկված ճորտը յերկար ժա-մանակով հիվանդանալու իրավունք չունի: Որինակի հա-մար՝ այն ճորտ-գյուղացուն, վորը 100 մտրակի հարված էր ստանում, արգելված էր մի շաբաթից ավելի պառկելու:

ՃՈՐՏԱՏԻՐՈՒԹՅԱՆ ԱՆԿՈՒՄԸ

Անցյալ դարում ճորտատիրության պատճառով ստեղ-ծած անտանելի դրուժյունը հաճախ առաջացնում էր գյու-ղացիական հուզումներ, ապստամբություններ: Գյուղա-ցիական ապստամբությունները բռնկվում էին ինչպես Վրաստանում, նույնպես և Ռուսաստանի բազմաթիվ շըր-ջաններում ու վայրերում: Գյուղացիական ապստամբու-թյունները տեղի ունեցան Կախեթում, Գուրիայում, Իմե-րեթիայում, սակայն մեծ ապստամբություն տեղի ունե-

ցավ Մինգրելիայում: Ապստամբած գյուղացիների ղեկավարներն ասում էին. «Մինգրելիայում գյուղացիները մարդ-արարածներ չեն, վաղուց հետե նրանք համբերությամբ են տանում անտանելի շարչարանք - տանջանքները և այժմ վորոշեցին՝ թե ավելի գերադասելի յե կոտորվել, քան շարունակել նույն տանջալից կյանքը»:

Ռուսաստանում գյուղացիական ապստամբություններով համակվեցին ամբողջ նահանգներ. նրանց խաղաղացներու և ապստամբությունը հանգցնելու համար ցարական կառավարությունը տասնյակ հազարներով պատժիչ ջուկատներ եր ուղարկում մինչև իսկ թնդանոթներով: Գյուղացիները կոտորում էին կալվածատերերին, կրակի ճարակ դարձնում նրանց տունն ու տեղը: Փախած գյուղացիներից յերբեմն ամբողջ ռազմախմբեր էին կազմակերպվում, վորոնք հարձակումներ էին գործում կալվածատերերի վրա ու կոտորում նրանց: Այս ապստամբություններն անաբեկել էին ցարական կառավարությունը, կալվածատերերին, վաճառականներին, ֆաբրիկանտներին և այլն:

Սրանից 70 տարի առաջ ցարական կառավարությունը մանիֆեստ հրապարակեց ճորտատիրության վերացման մասին: Սակայն այս մանիֆեստով գյուղացիությունն իսկի ել չազատագրվեց: Կալվածատերերը գյուղացիների հողերից լավագույն մասերը կտրեցին, վերցրին: Սակավահողությունն ստիպում եր գյուղացիներին կալվածատերերի հողերը կապալով վերցնել. այդ պատճառով ել գյուղացիությունը տառապում եր կալվածատերերի ճիրաններում: Գյուղացիները չէին կարողանում վորե ելք գտնել:

Ճորտատիրության վերացումից հետո ել գյուղացիությունը դարձյալ կալվածատերերի ձեռքի տակ մնաց: Գյուղացին համարվում եր ցածր և իրավազուրկ դասակարգ: Կալվածատերերն առաջվա նման շարունակում էին իրենց իշխանությունը:

Այսպիսով ուրեմն, ճորտատիրության վերացումն և կարծեցյալ գյուղացիական ազատագրումն ավելի շուտ գյուղացուն խաբել եր նշանակում: Գյուղացին մնաց կողոպտված, մաշկագերծ և անարգված:

ՃՈՐՏԱՏԻՐՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԱՑՈՒՄԸ ՎՐԱՍՏԱՆՈՒՍ

Ճորտատիրության վերացումը Ռուսաստանում ավելի շուտ յեղավ: Վրաստանում ճորտատիրության վերացումն ուշացավ մի քանի տարով:

Ճորտատիրության վերացումը Վրաստանի գյուղացիությունը նույնպես թողեց թալանված վիճակում: Գյուղացուն մնաց լուրջ շարժական կարողությունը, իսկ հողը դարձյալ մնաց կալվածատիրոջ ձեռքին: Նույնիսկ տուն շինելու համար յեթե գյուղացին մի փոքրիկ հողի կտոր եր վերցնում, պարտավոր եր անագին տուրք վճարելու կալվածատիրոջը: Տարեկան տուրքով, կամ միանվագ վճար տալով գյուղացին վերցնում եր կալվածատիրոջից այն հողամասը, վորն առաջներում մշակում եր ինքը:

ԳՅՈՒՂԱՑԻԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ՃՈՐՏԱՏԻՐՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԱՑՈՒՄԻՑ ԷՆՏՈ

Այսպիսով գյուղացիությունն ամեն տեղ խաբված մնաց. նա չստացավ անհրաժեշտ չափով հող և ամենևին չազատագրվեց կալվածատերերի ճիրաններից: Գյուղացիությունը պարզապես տեսավ և համոզվեց, վոր կալվածատերերի պաշտպան ցարը չարաչար խաբեց իրեն: Այդ պատճառով ել շատ տեղերում սկսվեցին գյուղացիական ապստամբությունները: Սակայն ցարական կառավարությունը գյուղացիների գնդակահարումով և զանազան խրստագույն միջոցներ գործադրելով ճնշում եր այն:

Գյուղացիության մեծագույն մասը հողի պակասություն եր զգում և տառապում անտանելի չքավորության մեջ: Դժգոհությունն որեցոր աճում եր: Այս դժգոհու-

Թյունը ցայտուն կերպով յերևան յեկավ սրանից 25—30 տարի առաջ, Ռուսական առաջին հեղափոխության ժամանակ:

ՀԱՆՁՆԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ.

1. Աշխատեցեք կարգացած նյութերի համաձայն կազմել փոքրիկ պատմվածք — «Ինչպես եյին ապրում գյուղացիները ճորտատիրության ժամանակ»:
2. Յեթե ձեր քաղաքում թանգարան կա, կազմակերպեցեք եքսկուրսիա. տեղեկացեք, արդյոք վորեւ նյութ կ'ստատիրության վերաբերյալ. յեթե կա, այն դեպքում ոգտագործեցեք ձեր պատմվածքի համար:
3. Հարց ու փորձ արեք հասակավորներին, վորոնք հիշելիս կլինեն ճորտատիրության ժամանակվա դեպքեր գյուղացիների կյանքից:
4. Իրանցեք — «Սղբամի բերդ» կինո-նկարը:

2. ԱՐԴՅՈՒՆԱԲԵՐՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԳԱՅՈՒՄՆ ՈՒ ԲԱՆՎՈՐ ԴԱՍԱԿԱՐԳԻ ԱՌԱՋ ԳԱԼԸ

Ճորտատիրության վերացումով մեծապես ոգտվեցին գործարանատերերը: Յարական կառավարությունից ու կալվածատերերից կոյոպտված գյուղացիները ճարահատյալ մեկնում եյին քաղաքները՝ աշխատանք գտնելու: Մինչդեռ ճորտատիրական կարգերի ժամանակ նրանք այդ իրավունքներից զրկված եյին, վորը խոչընդոտներ եր հարուցում ֆաբրիկա-գործարանների կարգավորել-զարգացնելու գործին:

Ճորտատիրության վերացումից հետո, հողից զրկված ու աղքատացած գյուղացիությունը գնում եր քաղաքներ մի կտոր հաց վաստակելու համար: Այնտեղ, ֆաբրիկանոսները նրանց վարձում եյին ու տանում իրենց ֆաբրիկա-գործարաններում աշխատելու:

Ճորտատիրության վերացումից հետո, Ռուսաստանում ֆաբրիկա-գործարանների քանակը շատ աճեց: Կապիտալիստները հիմք գրին խոշոր ֆաբրիկա-գործարան-

ների: 24 տարվա ընթացքում մոտ 3.400 նոր ֆաբրիկա-գործարան հիմնվեց: Խոշոր ֆաբրիկա-գործարաններում հազարներով ու տասնյակ հազարներով բանվորներ հավաքվեցին, այնպես վոր, ճորտատիրության վերացումից մի 2 տասնյակ տարի անց, Ռուսաստանի ֆաբրիկա-գործարաններում բանվորների քանակը միլիոն ու կեսից անցել եր արդեն:

Այսպիսով, շնորհիվ կապիտալիստների նոր հիմնած խոշոր գործարան-ֆաբրիկաների, բանվորական ուժը խիստ աճեց: Գործարան-ֆաբրիկաներում ժողովված մեծաքանակ բանվորները միացան իրար հետ, կազմակերպվեցին միությունների մեջ ու սկսեցին պայքար մղել կապիտալիստների դեմ:

Այժմ ծանոթանանք, թե ինչպիսի դրություն եր տիրում կապիտալիստների ֆաբրիկա-գործարաններում:

3. ԲԱՆՎՈՐՆԵՐԻ ՅԵՎ ԳՅՈՒՂԱՑԻՆԵՐԻ ՎԻՃԱԿԸ ՑԱՐԱՎԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿ

15 տարի առաջ Ռուսաստանում իշխանությունը գոնվում եր ցարական կառավարության, կալվածատեր իշխան-ազնվականների և կապիտալիստների ձեռքին: Սրանք կազմում եյին ազգաբնակչության չնչին փոքրամասնությունը:

Ռուսաստանի մնացած բազմամիլիոն աշխատավոր բնակչությունը՝ բանվորներն ու գյուղացիները, զրկված եյին բոլոր տեսակի իրավունքներից և վոչ մի մասնակցություն չունեյին պետական գործերում: Մի բուռը կալվածատերեր, կապիտալիստներ և ցարի իշխանավորներն եյին տեր ու տիրական համարվում բազմամիլիոն աշխատավորների վրա ու նրանց բախտը դարբնում իրենց շահերի համաձայն:

Յերկրի վողջ հարստությունը — ֆաբրիկաներ, գործարաններ, այլ և այլ արտադրական ձեռնարկներ, հանքեր, յերկաթուղային ճանապարհներ, հող, քարածխի և այլ հան-

քերի, նավթի բնական աղբյուրները մի բուռը կապիտալիստների և կալվածատերերի սեփականութուն էյին համարվում:

ԲԱՆՎՈՐ ԴՍԱԿԱՐԳԻ ԴՐՈՒՅՅՈՒՆԸ

Հնում, սրանից մոտ 40—50 տարի առաջ, ֆաբրիկա-գործարաններում աշխատող բանվորները գուրկ էյին այն անհրաժեշտ իրավունքներից, վորով պետք է պաշտպանվէյին կապիտալիստների անողոք կեղեքումներից ու շահագործումից: Կապիտալիստները ոգտվելով բանվոր դասակարգի իրավագրկութունից, մեծացնում էյին աշխատանքի որերի տևողութունը և կրճատում աշխատավարձը: Այն ժամանակները, բազմաթիվ ֆաբրիկա-գործարաններում, աշխատանքի որը հասնում էր 13—14 ժամի. սրանով չբավականալով, գիշատիչները դիմում էյին զանազան խայտառակ միջոցների ժամերի քանակն ավելացնելու համար: Նրանք բանվորներին ստիպում էյին, վոր աշխատանքի ներկայանան գործարանի սուլիչը սուլելուց առաջ և աշխատանքը վերջացնելուց հետո յեղ չգնային, մինչև վոր մեքենաները կարգի չգցէյին (մաքրել, յուղել և այլն):

Այս ծանր աշխատանքը բանվորից անագին ժամանակ էր խլում. հաճախ էր պատահում, վոր նրան քնելու և ուտելու ժամանակն անգամ չէր մնում:

Փաբրիկա-գործարանների արհեստանոցները, վորտեղ ամբողջ որ ու գիշեր աշխատում էյին բանվորները, նեղ և կեղտոտ էյին: Կառուցելու ժամանակ նրանք բոլորովին չէյին մտածում բանվորների առողջապահության մասին:

Այս հոտած ու նեխված ոգում բանվորները վիզը ծուռ, անտրտունջ, ավագ վարպետի հսկողության տակ որնիբուն աշխատում էյին: Ավագ վարպետները հաճախ ծեծում էյին ու սոսկալի տանջանքներ հասցնում բանվոր-բանվորուհիներին:

Առանձնապես անտանելի էր կանանց ու յերեխաների դրությունը: Յերեխաներին մեծահասակ բանվորների հետ

հավասար կերպով էյին աշխատեցնում, վճարելով որական 10—15 կոպեկ վորպես աշխատավարձ:

ՉՆՁԻՆ ԱՇԽԱՏԱՎԱՐՁ ՅԵՎ ՏՈՒԳԱՆՔՆԵՐ

Սրանից 30—40 տարի առաջ բանվորները 15—16 ժամյա աշխատանքի դիմաց ստանում էյին որական 30—40 կոպեկ:

Այսպիսով ուրեմն, այն ծանր ու տաժանակիր աշխատանքի համար, բանվորի ամսական աշխատավարձը հավասար էր լինում 12—14 մանեթի, իսկ բանվորուհիների աշխատավարձը հազիվ էր 10 մանեթի հասնում: Կնոջ աշխատանքը տղամարդու աշխատանքից պակաս էր գնահատվում:

Վորպեսզի բանվորների աշխատավարձը կրճատէյին և ավելի շահագործէյին նրանց, ֆաբրիկա-գործարաններում ընդունված էր տուգանելու սխտեմ: Տուգանում էյին չընչին արարմունքների համար. «որինակ» մի քանի գործարանում «հորանջելու» կամ «արկղի ու մեքենայի» վրա նրստելու համար տուգանում էյին և այլն:

Փաբրիկանսները տուգանումներից անագին գումարներ էյին գանձում, անկասկած, քչացնելով առանց այն էլ չնչին աշխատավարձը: Յարական Ռուսաստանում աշխատանքի պաշտպանությունը գոյություն չուներ:

ԲԱՆՎՈՐՆԵՐԻ ԿՅԱՆՔՆ ՈՒ ԱՌՈՂՁՈՒՅՅՈՒՆԸ ՎՏԱՆԳՎԱԾ ԵՐ

Յուրաքանչյուր ժամ, որ, բանվորների կյանքն ու առողջությունը գործարաններում, հանքահորերում և այլ աշխատավայրերում վտանգի էր յենթարկված. կապիտալիստները ինայում, ափսոսում էյին անհրաժեշտ գումարներ ծախսելու և կարգի գցելու արտադրավայրերը, վորպեսզի դժբախտ պատահարներից ազատ լինէյին աշխատողները:

Այդ իսկ պատճառով բանվորութիւնը կոտորվում էր հազարներով. մի տեղ հողմած, ուժասպառ բանվորուհու շորն էր փաթաթվում մեքենայի անիվին, վորը նրան շրպուտում էր յեռացրած ներկի կաթսան, մի ուրիշ տեղ — մեքենայի տակը գցում ու ճխում. մի յերրորդ տեղ էլ յեռացրած չուգունն էր թափվում ցնցոտիներով ծածկված կիսամերկ մարմինն ու անասելի տանջանքներով սպանում, և այլն:

ԴԱՏԱՐԱՆ ՈՒ ՑԱՐԻ ԱՐԲԱՆՅԱԿՆԵՐԸ ԿԱՊԻՏԱԼԻՍՏՆԵՐԻ ԿՈՂՄՆ ԵՅԻՆ

Բանվորներն իրավունք ունեյին գանգառվելու ֆարրիկա-գործարանի վարչութիւն ղեմ դատարանին, սակայն ինչ ոգուտ. թե դատարանը և թե առհասարակ ցարական ծառայողները միշտ կապիտալիստների կողմն էյին պահում:

Բանվորն ում մտտ կուզեր թող գնար — դատաբանում, վոստիկանատանը, նահանգապետի, թե ցարական մյուս ծառայողների մտտ, ամենուրեք հանդիպում էր թշնամական և անբարյացակամ վերաբերմունքի:

ԳՅՈՒՂԱՑԻՆԵՐԻ ԴՐՈՒՅՅՈՒՆԸ

Այժմյան խորհրդային յերկրներում մինչև հոկտեմբերյան հեղափոխութիւնը հողի խոշորագուցն մասը գրտնվում էր կալվածատերերի, պետական գանձարանի և յեկեղիցի-վանքերի ձեռքին: Յարական կառավարութիւն ժամանակ Ռուսաստանում մտտ 2 միլիոն գյուղացի ամենեին հող չուներ: Գյուղացիութիւն մնացած չնչին մասը սակավահող էր: Նա, իր աղքատիկ տնտեսութիւնը, չեր կարողանում գոյութիւնը պահպանել և, ստիպված, կալվածատերերից էր հող վերցնում կապալով:

Նույն գրութիւնն էր Վրաստանում ևս ցարի իշխանութիւն որով: Վրաստանի կալվածքների և հողի կեսից

ավելին պատկանում էր ցարի կառավարութիւնը, մի յերրորդը գանվում էր թավաղ-ապնվականների ձեռքին, իսկ աննշան մասը միայն պատկանում էր գյուղացիութիւնը: Մեզ մտտ 40 հազարի չափ գյուղական ծուխ վարելահող չուներ, իսկ 16 հազարի չափ էլ բոլորովին հողագուրկ էր:

ՀՈՂԸ ԿԱՍԿԱՆՈՒՄ ԵՐ ԿԱԼՎԱԾԱՏԵՐԵՐԻՆ

Մինչ հեղափոխութիւնը, ինչպես Ռուսաստանում, նույնպես և Վրաստանում հողի մեծագուցն մասը պատկանում էր կալվածատերերին:

Մակափահողութիւնը կամ բուրդովին հողադրկութիւնը յետգրաման էր անում գյուղացիներին: Զուր չեր ասում 1905 թ. գուրիայի գյուղացին կառավարութիւն ներկայացուցին. «Վոր պակկում էմ գուրխ ուրիշի կալվածքում է, վոտներս ուրիշի»:

Միայնակ նեղ պայմաններում գանվելով, գյուղացին ստիպված էր դիմելու կալվածատերերին և կապալով հող խնդրելու: Կալվածատերն ոգավելով գյուղացու անյերանելի վիճակից՝ սալխ էր հողը ծանր կապալավարծով: Կապալավարծը վճարելուց հետո գյուղացուն մնում էր այնքան, վոր հազիվ էր կարողանում իր գերդաստանը սովի ճիբաններից ազատել: Ինչպես տեսնում էք, գյուղացիները կախումն ունեյին կալվածատերերից և համարյա թե կիսով չափ ճորտատիրական գրութիւն մեջ էյին գաղտնվում:

ՑԱՐԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՅՅՈՒՆԸ ԳՅՈՒՂԱՑԻՆԵՐԻՆ ԲԵՌՆՈՒՄ ԵՐ ԾԱՆՐ ՉԱՐԿԵՐՈՎ

Յարական կառավարութիւնը գյուղացիներին ծանր համարյա անսանելի հարկերով էր բեռնում, մինչդեռ կալվածատերերին, վորոնք գյուղացիներից շատ-շատ հարուստ էյին, ազատում էր հարկերից, կամ մեծ արտոնութիւն-

1006
28757
2650

4255-91

ներ տալիս նրանց, վորի հիման վրա չնչին գումարներ եյին մտցնում գանձարանը: Կարվածատերը մի հեկտար հողին վճարում եր մոտ 35 կոպեկ այն ժամանակ, յերբ գյուղացին մի հեկտարին վճարում եր 1 ու 35 կոպեկից մինչև 1—50 կոպեկ:

Այսպիսով—չքափոր գյուղացին յոթ անգամ ավելի շատ եր վճարում, քան թե հարուստ կարվածատերը:

ՑԱՐԸ ՀՈՎԱՆԱՎՈՐՈՒՄ ԵՐ ԿԱՎԱԾԱՏԵՐԵՐԻՆ

Յարական իշխանութիւնը կարվածատերերի կառավարութիւնն եր և այդ պատճառով ել հովանավորում և պաշտպանում եր նրանց շահերը: Սակայն, միմիայն հովանավորելով չեր բավականանում: Նա պետական ապարաններում խոշոր և պատասխանատու պաշտոններ ել եր տալիս նրանց: Նրանցից եր նշանակում՝ նահանգապետներ, մինիստրներ, բարձրաստիճան ծառայողներ և այլն: Կարվածատեր թավադ-ազնվականներին եր պատկանում նաև իշխանութիւնը գյուղում:

Յարական իշխանութիւնը կարվածատերերին զրամական ոժանդակութիւնն ել եր տալիս: Կարվածատեր թավադ-ազնվականները զլանում եյին աշխատել, սակայն ուտելու մեծ ախորժակ ունեյին. նրանք հաճախակի կազմակերպում եյին քեֆեր, կերուխումներ, թղթախաղությամբ եյին զբաղվում, լավ ձիեր ու վորսկան շներ եյին պահում, ահազին գումարներ ծախսում գեղեցիկ ու ճոխ հագուստներ ձեռք բերելու համար և այլն:

Այս բոլոր ձրիակերները ապրում եյին աշխատավոր գյուղացիութեան հաշվին:

Յարական իշխանութեան որով Ռուսաստանի գյուղացիութիւնն իրավագուրկ դաս եր համարվում: Գյուղացիութիւնը, թավադ-ազնվականների հանդեպ, հավասար իրավունքներով չեր ոգավում:

Գյուղացու վզին եր ծանրացած ամեն տեսակի պետական կոռի կատարումը:

Գյուղական ճանապարհներ անցկացնել-չինելու ծանրութիւնը զրված եր գյուղացիութեան վրա: Այս աշխատանքից ազատ եյին թավադ-ազնվականները:

ԳՅ ԻՂԱՑԻՆԵՐԻՆ ՃԻՊՈՏԱՀԱՐՈՒՄ ԵՅԻՆ

Գյուղացիութեան իրավագրկութիւնը միմիայն սրանով չեր սահմանափակվում: Յարի արբանյակները՝ պրիստափն ու տանուտերը, մտրակով ու ճիպտով եյին հյուրասիրում գյուղացիներին: Ռուսաստանում շատ եր տարածված ֆիզիքական տանջանքներ հասցնելը, հաճախ եյին գանակոծում խեղճ ու թշվառ գյուղացիներին. նման վորոշումներ հանում եյին նաև գաւառանները:

Ճիպտով հարվածում են գյուղացուն:

Գյուղացիների «ագատարար» ցարը՝ Ալեքսանդր յերկրորդը, մարմնական պատիժները վերացրեց բոլորի համար, բացի գյուղացիներից:

Քյուզաղացիներին ճիպտահարում էյին՝ յեթե նա վատ վերաբերմունք էր ցույց տալիս դեպի իշխանավորը, յեթե հրամանը չէր կատարում, իսկ հաճախ զանազան ծով էյին հարկերը իր ժամանակին չմտցնելու դեպքում:

Ծեծում էյին նաև ծերերին, վորոնք հաճախ չէյին կարողանում մարտել այսպիսի խայտառակ ստորացումն ու ինքնասպանությամբ վերջ էյին տալիս իրենց կյանքին:

ԲԱՆՎՈՐ ԴԱՍԱԿԱՐԳԻ ՊԱՅՔԱՐԸ

Ինչպես տեսանք, բանվոր դասակարգի դրուժյունը ֆաբրիկա-գործարաններում ուղղակի անտանելի էր. հենց այս անտանելի դրուժյան հետևանքով էր, վոր սրանից մոտ վաթսուէն տարի առաջ Ռուսաստանում սաղմնավորվեց ու զարգացավ բանվորական շարժումը: Բանվոր դասակարգը իր անտեսական վիճակի բարվորման համար ստիպված էր պայքարի յեղնելու վոչ միայն կապիտալիստներին, այլ և ցարական կառավարության դեմ: Այդ պատճառով բանվոր դասակարգը սկզբիցնեւս սկսեց կազմակերպվել կապիտալիստների ու նրանց պաշտպան բնակավայրի ղեկավարների դեմ:

Յերկարատե պայքար էյին մղում նրանք—կապիտալիստների տապալման, աշխատանքի ուրերի կրճատման, աշխատավարձի բարձրացման համար: Նրանք կոպում էյին վերջ տալու համար աշխատանքի այն անտանելի պայմանները, վորոնք գոյություն ունէյին կապիտալիստական ֆաբրիկա-գործարաններում:

Բանվոր դասակարգն այս յերկարատե ու համառ կրուվով կապիտալիստների իշխանությունը տապալեց և ձեռք բերեց փառապանծ հաղթանակը:

ԳՈՐԾԱԳՈՒԼԸ՝ ԿՈՎԻ ԳԼԻՍՎՈՐ ԶԵՆՔՆ ԵՐ

Ֆաբրիկանս կապիտալիստների դեմ կոպելու համար բանվոր դասակարգը գործադրում էր գործադուլը: Սրա-

նից մոտ վաթսուէն տարի առաջ Ռուսաստանում առաջին անգամ գործադուլ հայտարարեցին խոշոր արդյունաբերական քաղաքներում: Սկզբներում գործադուլն անկազմակերպ, անպատրաստ էր լինում:

Սակայն բանվորները շուտով բմբունեցին, վոր հարկավոր է միանալ և պայքարը կազմակերպված ձևով տանել:

Յարական կառավարությունը շատ լավ բմբունեց բանվորների միացած ուժի, վտանգավորությունը և խիստ հակահարված տվեց: Ժանդարմները և հետախուզող վոստիկանությունը խիստ հրամաններ էյին ստանում հետապնդելու բանվորներին և սաստիկ միջոցներ ձեռք առնելու գաղտնի ժողովներ գումարողների նկատմամբ:

Բանվորներին ձերբակալում էյին ու բանտերն ուղարկում: Այստեղ յերկար ժամանակ պահելուց հետո, նրանց աքսորում էյին Սիբիր: Հաճախ էր պատահում, վոր այս մասին բացի յուրայիններից և ֆաբրիկայում աշխատող ընկերներից վոչվոք վոչինչ չէր իմանում: Յարական կառավարությունը նման գործերը մեծ գաղտնապահությամբ էր կատարում:

ԳԱՆՏՆԻ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

Բանվորները մինչ գործադուլ կհայտարարէյին գործարանատիրոջ դեմ, նախորոք պետք է խորհրդակցէյին, թե ինչպես անցկացնէյին և ինչ պահանջներ ներկայացնէյին:

Այդ պատճառով, նախքան գործադուլը, գիտակից բանվորները գաղտնի հավաքվում էյին: Այս ժողովին սակավաթիվ մարդ էր ներկա լինում, վորովհետև բազմամարդ ժողով գումարելու վոչ մի հնարավորություն չէր լինում:

ԾԱԾՈՒԿ ՏՊԱՐԱՆՆԵՐ ՅԵՎ ԹՌՈՒՑԻԿՆԵՐ

Կառավարութեան կողմից թույլատրված կամ, ինչպէս ասում են, լեզալ հրատարակվող լրագրերի միջոցով անհնարին եր գործադուլային պատրաստութիւններ տեսնելը: Այսպիսի լրագրերը փակվում եյին կառավարութեան կողմից: Այդ պատճառով բանվորներն սգտվում եյին դադանի (ընդհատակյա) մամուլով:

Վոստիկանութեան աչքից հեռու, գաղանի տպարանի գազգայահի վրա, հասուկ թերթիկներ եյին տպագրվում, վորոնք կոչվում եյին թուուցիկներ:

Կիսագրագեաներին անգամ հասկանալի լեզվով տպագրված այդ թերթիկները սովորեցնում եյին բանվորներին, թե ինչպէս պետք է պայքարեյին իրենց դրութիւնը բարձրելու համար:

Թուուցիկներ տարածող ընկերներն աշխատում եյին գործարան գալ վաղ առավոտյան և փակցնել այն — գազգայահների, արկղների վրա և այլ հարմար տեղերում:

Գործադուլ անցկացնելուն շատ եր նպատում թուուցիկը՝ վորգևորում ու միաբանում եր նրանց:

Կարգացեք այս փոքրիկ հատվածը գրող Գ. Սուլիաշվիլու «Զիկորի» գրվածքից:

ԳԱՂՏՆԻ ՏՊԱՐԱՆ ՅԵՎ ԹՌՈՒՑԻԿՆԵՐ

Գաղանի տպարանը գտնվում եր քաղաքի խուլ ծայրամասում: Հասարակ տախտակներով ցանկապատած բակը, սովորական փայտե դռներով անցնելուց հետո մըտնում եք մի փոքրիկ խոհանոց-սենյակ, վորի տակը գրտնվում եր խոնավ ու մութ նկուղը: Նկուղը փորված եր հատկապես տպարանի համար. այստեղից մի նեղ անցք եր շինած, վորի ծայրը ջրհորն եր դուրս գալիս. այս անցքով եր գալիս ողը և կիսախավար լույսը:

Նեղ ու մութ նկուղում, ցածր սեղանի վրա դրված

եր «Ամերիկանկան» (տպող մեքենա), կողքին տառերով աղկղ և փայտե աթոռ:

Ամիսներով սուռացութեան տրված տպարանը շունչ ու կենդանութիւն ստացավ Զիկորի ձեռքին: «Ամերիկանկան» աշխատանքի դրվեց: Նկուղի լուսթիւնը փարատվեց և խուլ գրողը ստացավ վորտղեց շրջակայքը:

Զիկորին լծվելով գաղանի աշխատանքներին, գաղանի և հմուտ կերպով ել սկսեց տարածել թուուցիկները. սկզբում թուուցիկներն անում եր զամբյուղի մեջ, վերևից ձվեր գարսում և այնպես տեղափոխում մի տեղից մյուսը. ապա ուրիշ միջոցներ գտավ տանիքի վրա շինեց աղափնիների բուն, բազմացրեց և ընտելացրեց նրանց:

Նա մի մեծ կողով ել ուներ. տակի մասում մի կանգունաչափ բարձրութեան վրա տախտակ եր խփած տախտակի և կողովի հյուսած տակի միջև յեղած ազատ մասը լցնում եր թուուցիկներով, անլեզալ գրականութեամբ, իսկ վերևի մասում աղափնիներն եյին թպրտում: Կողովի վերին մասը ծածկված եր ցանցով, մեջը նայողը միմիայն աղափնիներ կտեսներ: Զիկորին շալակում եր կողովը և դռնե-գուռ շրջում, իբր թե աղափնիներ եր վաճառում: «Քաղաքապահի» կողքով անցնելիս բարձրաձայն գոչում եր՝ — «Աղափնիներ, աղափնիներ... աղափնիներ եմ ծախում»... հետն ել շարժում եր կողովը, վորպեսզի աղափնիները թպրտան:

Քաղաքի ծայրաթաղում յերկար, բարձր պատ ե, պատի մեջ, սևացած շենքի բարձր բուխարուց սև ծուխն ու ձապտույտ շրջում է զնդի պես, դանդաղ բարձրանում ու ապա ամպի նման ցրվում անհուն մթնոլորտում:

Ցանկապատի մեջ տեղն ամրացված է յերկաթյա հրակա սև գուռը. շրջանակայքն ել է սև, ու փողոցն ել սև ցեխի մեջ շաղախված:

Պատի տակով անցնում է սալահատակած նեղ ձանապարհը: Այս ձամբով, սև կետի նման, գլխարկը մինչև ալանջները խրած, գնում է մի մարդ:

Պատենշի ներսի կողմից լսվում է մեքենաների խուլ
զղրզղուն. կարծես թե յերկաթյա վանդակի մեջ գարամ-
ներ լինեն պահված, վողոնք սովածությունից աղմկում են:

Անձանոթը յերկաթյա սև դոնից ներս է ծկրակում և
անմիջապես շարունակում ճանապարհը: Կանգ առավ. կար-
ծես մեկին սպասելիս լինի:

Շուտով շենքի տանիքի խողովակից գազանի մոնչյու-
նը ձեզքում է ողը, ապա բացվում է հսկա դուռը: Բա-
կում խառն ու ցրիվ յերևում են սև բլուզավորները: Գրո-
նից դուրս գալիս սեղմվում են, հագրիվ են կարողանում
դուրս գալ...

Անձանոթը խառնվում է սև բլուզավորներին ծոցից
թղթերը հանում ու սրա-նրա ձեռքը կոխում:

Սև բլուզավորների սև հոսանքը համաբայլ առաջ է
շարժվում. անձանոթը սրանց մեջ սողոսկելով, սպիտակ
թերթիկներ է տալիս նրանց. վոչ վոք չի հարցնում նրա
ով լինելը, կամ ինչ թերթիկներ են սրանք. միայն մեկը
մտանում է և ընկերաբար քշփշում նրա աճանջին՝ «Ձիկոր,
դույ՛շ, դվորնիկը (դոնապան) նայում է»... Ձիկորը վոչ
մի ուշադրություն չի դարձնում. յերբ դատարկում է ծո-
ցը, բանվորներից հեռանում է և շարունակում իր ճամ-
բան:

Հետևյալ սրը գործարանում հայտարարվեց գործա-
զուլ. նրան հետևեցին ուրիշ գործարաններ, ֆաբրիկաներ,
արհեստանոցներ:

Անտեսանելի ուժով վառվում էր վրիժառության
կրակը և բանվորի վոպևորված սիրտը պատրաստվում
էր ապագա կռիվների համար:

Գործադուլները փոխադրվում էին բազմաթիվ մի-
տինգների. իսկ միտինգները՝ փողոցային ցույցերի:

«Հսկա ալիքն անողգողը առաջ էր նետվում դեպի
փայլուն ապագան»...

ԲԱՆՎՈՐԱԿԱՆ ԳԱՂՏՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Ինչպես տեսանք, ցարական կառավարությունն ար-
գելում էր բանվորական միությունները և խիստ հետա-
պնդում: Ստիպված էին գազանի միություններ ստեղ-
ծել: Սրանից մոտ հիսուն տարի առաջ բանվորական գնդա-
նի միություններ կազմակերպվեցին Ողեսայում և Պետեր-
բուրգում: Այս միություններին մասնակցում էին ու ղե-
կավարում առաջավոր զիտակից բանվորները: Այդ բան-
վորներից նայանի յեն—Վիկտոր Ոբնորսկին և Ստեփան
Խալտուրինը: Վերջինիս ցարական կառավարությունը կա-
խողան բարձրացրեց, վորովհետև սա պատրաստվում էր
ցարի պալատը պայթեցնելու:

Ցարական կառավարության և նրա ժանդարմների աշ-
քից չվրիպեցին բանվորական անդրանիկ կազմակերպու-
թյունների գոյությունը: Շուտով այս կազմակերպություն-
ներին մասնակցողներն ու ղեկավարները կառավարության
կողմից ձերբակալվում են ու աքսորվում:

Սակայն, իհարկե, սա չկարողացավ վերջ տալ Ռու-
սաստանի բանվոր դասակարգի մղած կռիվներին: Խոշոր
քաղաքներում իրար յետևից հիմնվեցին գազանի կազմա-
կերպություններ: Իսկ հետագայում այս կազմակերպու-
թյուններից՝ Լենինի ղեկավարությամբ, առաջացավ կո-
մունիստական կուսակցությունը (բայլչեիկների), վորն ամ-
բողջ Ռուսաստանի և համաշխարհային բանվոր դասակար-
գի ղեկավարն ու առաջնորդը հանդիսացավ:

ԲԱՆՎՈՐ ԴԱՍԱԿԱՐԳԸ ԿՈՎՈՎ ՅԵՎ ՄԵԾ ԶՈՂԵՐ ՏԱԼՈՎ ԶԵՌՔ ԲԵՐԵՑ ՀԱՂԹՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ցարական կառավարության, կապիտալիստների և կուլ-
վածատերերի վրա հաղթանակ տանելը բանվոր դասակարգին
եժան չի նստել, նրա լավագույն կոպողները կորան աքսորա-
վայրերում, բանտերում և կախաղանների վրա: Շատ բանվոր

զո՞հ զնայց նաև ցարի զինվորների զնդակներին: Յերկար տարիների ընթացքում սովորում, դարբնվում էյին բանվոր-բայլչեիկները դասակարգային պայքարի համար: Հաճախ պարտ լուծ էյին, նրանց շարքերը քայքայվում էյին ու նստրանում: Այդ պատճառով ցարական կառավարության ու նրա ժանդարմների միջոցով քայքայված կազմակերպությունների վերականգնումն ստիպված էյին համառ պայքարից հետո գլուխ բերել միայն:

ԲԱՆՎՈՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՄԱՆ ՍԿԻՋԲԸ ՎՐԱՍԱՆՈՒՄ

Սրանից 60 – 70 տարի առաջ Վրաստանում չկար արդյունաբերություն և ֆաբրիկա-գործարաններ: Հետևապես, զոյություն չունեցող նաև կազմակերպված բանվոր դասակարգ: Ճորտատիրության վերացումից հետո Վրաստանում անցկացրին յերկաթգծեր: Առաջին գործարանները հիմնվեցին Թիֆլիսում և Բաթումում: Առաջ յեկան ֆաբրիկանտ-կապիտալիստներ, զրա հետ միասին Վրաստանում առաջացավ նաև բանվոր դասակարգը: Սրանից քառասուն տարի առաջ Բաթումում հիմնվեցին մի քանի գործարաններ, վորտեղ աշխատում էյին 10,000-ի չափ բանվորներ:

Մեզնում, Վրաստանում, հենց առաջին որվանից բանվոր դասակարգն ունեցավ իր ղեկավար - առաջնորդները, վորոնք համարվում էյին աշակերտներ հռչակավոր ուսուցիչների՝ Կարլ Մարքսի և Ֆրիդրիխ Ենգելսի:

Բանվոր դասակարգի անդրանիկ ղեկավար-առաջնորդներն էյին մեզնում՝ Ֆիլիպ Մախարաձեն, Միխա Յիսակայան, Ալյոշա Ջափարիձեն և ուրիշները:

Բանվորական շարժումն ու բանվորական գործադուլները մեզ մոտ, Վրաստանում, սկսվեցին սրանից 30 տարի առաջ: Անդրանիկ գործադուլը տեղի ունեցավ Թիֆլիսի յերկաթգծի արհեստանոցներում 1900 թվին. այս գործադուլին մասնակցեցին մոտ 4 հազարի չափ բանվորներ:

Հետևյալ տարին, մայիսի 1-ին, կազմակերպվեց ցույց-վոր վերջացավ ժանդարմների ու վոստիկանություն հետ ընդհարումով:

ՀԱՐՅԵՐ ՅԵՎ ՀԱՆՁՆԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Անցած նյութի հիման վրա պատասխանեցեք հետևյալ հարցերին.

1. Ցարական կառավարության ժամանակ ֆաբրիկա-գործարաններում ինչպիսի աշխատանքի պայմաններ կային:
2. Ինչպես էյին վերաբերվում բանվորներին:
3. Կապիտալիստներն ինչու էյին բանվորներին տուգանում:
4. Ում շահերն էյին պաշտպանում ցարական վոստիկանությունն ու զատարանը:
5. Վորեք ֆաբրիկայում ծանոթացեք զիտակից, հասակավոր բանվորների հետ և հարցուփորձի յինթարկեցեք ցարական կառավարության ժամանակ ֆաբրիկա-գործարաններում յեղած սովորույթների ու պայմանների մասին:
6. Ինչպես եր ցարական կառավարության ժամանակ դուրդացիները դրությունը:
7. Ինչի համար էյին կովում բանվորները:
8. Ինչ միջոցներով էյին կովում բանվորները կապիտալիստների ու ցարի դեմ:
9. Ռուսաստանում ո՞վ հիմք դրեց բանվորներին ղեկավարող բայլչեիկյան կուսակցությունը:
10. Վրաստանում յերբ սկսվեց բանվոր դասակարգի պայքարը և ո՞վքեր էյին առաջին ղեկավարները:

4. 1905 թ. ՀԵՂԱՓՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ցարական Ռուսաստանը բանվոր դասակարգի և գյուղացիության համար անտանելի եր: Զուր չէյին ցարական Ռուսաստանին անվանում՝ «ժողովուրդների բանտ»:

Ցարի ինքնակալությունը, իր վոստիկան ժանդարմներով, բանվորության համար անընդունելի եր: Նա պետք է կործաներ այդ բռնապետությունը, վորպեսզի վերջնական հաղթանակին հասներ:

Բազմամիլիոն գյուղացիութիւնը ցարական Ռուսաստանում գալարվում էր չքավորութեան ու խավարի ճիւղաններում: Նա պահանջում էր հող և կիսով չափ ձորտափրական զրութիւնից ազատագրում:

Գյուղացիութիւնը բանվոր դասակարգի դաշնակիցը պետք է դառնար. նա պետք է հետևեր նրան այն պարզ պատճառով, վորովհետև բանվոր դասակարգը գլխավոր ույժն էր ներկայացնում ցարական բռնակալութիւնից, կալվածատեր-կապիտալիստների իշխանութիւնից ազատագրվելու գործում:

Բանվորական և գյուղացիական շարժման հուժկու ալիքը բռնեց Ռուսաստանի բոլոր կողմերը: Քիչ էր մնում, վոր այս շարժումը 27 տարի սրանից առաջ սրբեր-տաներ ցարի ինքնակալութիւնը:

Ռուսաստանի կառավարութիւնը 1904 թ. պատերազմի բռնկեց Յապոնիայի հետ. այս պատերազմի գլխավոր նպատակն էր Հեռավոր Արևելքում ձեռք գցելու նորանոր հողամասեր, շուկաներ, մի բուն կապիտալիստների համար:

Բայց ցարական իշխանութեան և կապիտալիստների հույսերը չարդարացան: Ռուսաստանի գործն այս պատերազմում չարաչար պարտվեց. սա արագացրեց հեղափոխութիւնը Ռուսաստանում:

«ԱՐՅՈՒՆՈՏ ԿԻՐԱԿ»

1905 թ. հունվարի սկզբներին Պետերբուրգի (այժմյան Լենինգրադի) Փարբիկա-գործարանների բանվորները գործադուլ հայտարարեցին. այս գործադուլներին մասնակցող բանվորների քանակը հասնում էր մտտ յերկու հարյուր հազարի: Գործադրկութիւնից և անտանելի զրութիւնից տանջված բանվորները, Գապոն քահանայի խորհրդով ու առաջնորդութեամբ, վորոշեցին ազերսագրով գրնալ թագավորի մտա:

Գապոն քահանան ցարական ժանդարմերիայի ու գաղտնի վոստիկանութեան ազննտն էր: Նրան հանձնարարված էր լինել բանվորների շրջանում և աշխատել հեղափոխական կրակը մարելու: Նա, իրօք, հիմնեց փոխադարձ ոգնութեան դրամարկղներ, կազմակերպեց զանազան զվարճութիւններ և այլն, վորոնց շնորհիվ Գապոնը բանվորների շրջանում վորոշ համակրանք ձեռք բերեց:

Հունվարի 9-ին մի քանի հազար բանվորներ, կանանցով և յերեխաներով, խնդրազրով, գնացին թագավորի ձմեռային պալատը: Սա բանվորների անգիտակից մասն էր, վորին Գապոնը կարողացավ հեշտութեամբ մտորեցնել: Սրանք տակավին չէին հուսահատվել և թագավորից մեծ ակնկալութիւններ էին սպասում:

Խնդրագիր-պետիցիայում բանվորները մի առ մի նկարագրում էին իրենց սոսկալի վիճակը և վերջացնում էին հետևյալ տողերով. «Թագավոր, յեթե դու մեր ազաչանք-պաղատանքը չես լսի — մենք այստեղ, այս հրապարակում, ձեր պալատի առաջ կկոտորվենք... Մեզ մնացել է միայն յերկու ճանապարհ. մեկը դեպի ազատութիւնն ու յերջանկութիւնը, մյուսը՝ դեպի գերեզման. թագավոր, ցույց տուր մեզ՝ վոր ճանապարհով ընթանանք և մենք էլ անտրտուն կգնանք այն ճանապարհով, թեկուզ դեպի մահը: Դեհ թող մեր կյանքը զոհաբերվի տանջված Ռուսաստանին, մենք այս զոհաբերութեան համար պատրաստ ենք»:

Սակայն Նիկոլայ յերկրորդը բանվորների աղերսագրին պատասխանեց արձիճով:

Հունվարի 9-ին շատ բանվորներ գոճվեցին, սակայն «արյունոտ կիրակին» խոշոր նշանակութիւն ստացավ. բանվորական մասսաները զարթնեցին, նույնիսկ անգիտակից մասն էլ կորցրեց դեպի թագավորն ունեցած հավատը. վերջնականապես համոզվեցին, վոր ցարի կառավարութիւնը մշտապես կպաշտպանի կալվածատեր-կապիտալիստների շահերը:

Հունվարի 9-ի լուրը կայծակի արագութեամբ տարածվեց ամբողջ Ռուսաստանում. ի նշան բողոքի կազմակերպվեցին գործադուլներ, ցույցեր, վորը տեղեց յերկու ամիս և վորի ընթացքում կոփվեց բանվոր դասակարգի յերկաթե գիտակցութիւնը:

ԱՊՍՏԱՍԲԱԾ ԲԱՆՎՈՐՆԵՐԻՆ ՌԻՂԻՂ ՃԱՆԱՊԱՐԶ ՑՈՒՅՑ ՏՎՈՂՆԵՐԸ ԲԱՅԼՇԵՎԻԿՆԵՐԸ ՅԵՂԱՆ

Ապստամբած բանվորութիւնը իր զենքը դարձրեց բանապետութեան դեմ. հարկավոր եր նրանց ուղիղ ճանապարհ ցույց տալ. անավասիկ այդ ճանապարհ ցույց տվողները յեղան Լենինն ու բայշևիկները: Բայշևիկները, Լենինի գլխավորութեամբ, պնդում եյին, վոր հեղափոխութեան գլխավոր ուժն ու ղեկավարը հանդիսանում ե պրոլետարիատը. սա ամուր կապ պետք ե ստեղծի գյուղացիութեան հետ. ընդհանուր գործադուլներով և զինված ապրտամբութեամբ պետք ե հասնի լիակատար ազատագրման:

Բայշևիկների կարծիքով, բանվոր դասակարգը չպետք ե բավականանար ինքնակալութեան տապալումով և ճորտատիրական կարգերի վոչնչացումով միայն, այլ բանապետութեան տապալումից հետո իր զենքը պետք ե ուղղեր բուրժուազիայի դեմ, վորին տապալելուց հետո պետք ե իրեր նրանից ֆաբրիկա-գործարանները, բանկերը և այլն: Այս կովում պրոլետարիատին անպայման կաշտպաններ գյուղի չքավոր մասը. ըստ բայշևիկների ու Լենինի սա անհրաժեշտ եր: Որհասական կոփմեր մղելու համար Ռուսաստանի բանվորութիւնը բավականաչափ պատրաստականութիւն ուներ: Բանվոր դասակարգն այն ժամանակ ուներ իր սեփական կուսակցութիւնը, վորը ճիշտ ու անսայթաք ղեկավարութիւն ցույց կտար նրան. սա Լենինի ստեղծած բայշևիկյան կուսակցութիւնն եր:

ԲԱՆՎՈՐ ԴԱՍԱԿԱՐԳԻ ԴԱՎՍՃԱՆՆԵՐԸ

Սակայն այս ժամանակ կային այնպիսիներն ել, վորոնք համարում եյին իրենց բանվոր դասակարգի ղեկա-

վարներ, մինչդեռ, իրականում այդպես չէր, նրանք ուղիղ ճանապարհ ցույց տվողներ չեյին: Նրանք չեյին հավատում բանվոր դասակարգի հաղթանակին Ռուսաստանում: Այսպիսին եր Տրոցկին, վորն ապացուցում եր, թե բանվոր դասակարգը միայն Ռուսաստանում չի կարող հաղթանակել. Ռուսաստանի բանվորութիւնը կարող ե հաղթել միայն այն պարագայում, յեթե հեղափոխութիւնը բռնկի մյուս յերկրներումն ել և այնտեղի բանվորութիւնն ել հաղթանակի: Յենթագրեւք, թե Ռուսաստանում պրոլետարիատը հաղթեց, ինչ փուլթ, նա դաշնակից չի ունենա, գյուղացիութիւնը սրա դեմ դուրս կգա և պրոլետարիատն անպայման կպարսպի: Ինչպես տեսնում եք, Տրոցկին չեր հավատում, վոր աշխատավոր գյուղացիութիւնը կաշտպաններ բանվոր դասակարգին կապիտալիստների տապալման և սոցիալիզմի կառուցման աշխատանքներում: Նա այսոր ել չի հավատում, յերբ խորհրդային յերկրում հաղթութիւն տարած բանվոր դասակարգն աշխատավոր գյուղացիութեան հետ միասին առաջ ե ընթանում սոցիալիզմի կառուցման ճանապարհով: Տրոցկին գտնվում ե բուրժուական յերկրում և այնտեղից անխնա կսիւլ ե մղում մեր դեմ. սրանով նա ոգնում ե համաշխարհային բուրժուազիային, վորը խորհրդային յերկրի վոխերիմ թշնամին ե: Ուրեմն, Տրոցկին ներկայումս խորհրդային Միութեան բանվոր դասակարգի դավաճանն ե և նրա դեմ ել պայքարում ե միշտ:

1905 թ. հեղափոխութեան ժամանակ, բանվոր դասակարգի ղեկավարներ եյին հանդիսանում նաև մենշևիկները, սակայն իրականում նրանք բանվոր դասակարգի դավաճաններ դառան: Մենշևիկները չեյին մտածում, վոր բանվորներն ու գյուղացիները շուտ տգատագրվեյին բուրժուազիայի գերիշխանութիւնից. բնդհակառակը, ըստ մենշևիկների, պրոլետարիատը ձեռք-ձեռքի տված համերաշխորեն պիտի հետևեր բուրժուազիային, նեցուկ հանդիսանար նրան, նույնիսկ արյուն թափեր նրա համար: Մեն-

շեխները խիստ պայքարում եյին այն բանվորների դեմ և պախարակում նրանց, վորոնք զենքը ձեռին կռվի եյին յեհում: Նրանց կարծիքով պրոլետարիատը ոգնող ուժ պետք է հանդիսանար տիրող դասակարգի համար իսկ սա նշանակում էր, վոր բուրժուազիան ինքնակալության դեմ մղած կռվում կոգտագործեր բանվորներին, ինքը պետաան վարչության մեջ իշխանութուն ձեռք կբերեր, յերկար տարիներով ծանր լուծը դնելով բանվորների վզին:

Մենշեիկները 1905 թ. հեղափոխության ժամանակ այսպես դավաճանեցին բանվոր դասակարգին:

Սյապիսով ուրեմն, 1905 թ. հեղափոխության ժամանակ Ռուսաստանի բանվոր դասակարգին ճշմարիտ ուղիցույց տվողը յեղավ Լենինը և բայշեիկյան կուսակցութունը:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԳՈՐԾԱԳՈՒԼ

Սկսած հունվարի 9-ից մինչև հոկտեմբեր ամիսը՝ շարժումը բանվորների ու գյուղացիների մեջ որեցոր աճում, զարգանում էր: Հոկտեմբերին շարժումը պսակվեց ընդհանուր գործադուլով: Հոկտեմբերի 17-ին դադարեցին յերկաթուղիները աշխատանքները, ընդհատվեցին նաև հեռակապերը, ֆաբրիկա-գործարաններում աշխատանքները նույնպես դադարեցին. փակվեցին բանկերը, զրասենյակները և այլ հիմնարկութունները, փակվեցին նաև դպրոցները, ընդհատվեց լրագրերի հրատարակութունը. մի խոսքով սովորական կյանքը մեռավ:

Միաժամանակ Պետերբուրգում կայացավ բանվորական պատգամավորների խորհուրդը, վորը հանձն առավ շարժման ղեկավարութունը:

Նման խորհուրդներ կազմակերպվեցին նաև մյուս քաղաքներում:

Հոկտեմբերյան ընդհանուր գործադուլը մեծ վտանգի առաջ կանգնեցրեց ցարական միապետությանը:

Ռազարութունը վորոշեց զիջումների գիմելու և հրապարակեց հոկտեմբերի 17-ի մանիֆեստը. այս մանիֆեստի հիման վրա Ռուսաստանում պետք է Պետական Իուժայի ընտրութուններ կատարվեյին:

Սակայն, Պետական Իուժայի ընտրութունների համար այնպիսի կանոնադրութուն մշակվեց, վորով ապահովում էր կապիտալիստների ու կալվածատերերի իրավունքներն այդ որգանն անցնելու:

Հոկտեմբերի 17-ի մանիֆեստով բավարարվեց բուրժուազիան նա պրոլետարիատի հետ չզնաց այլևս ինքնակալութունը տապալելու համար: Նրան վախեցնում էր բանվոր դասակարգի հաղթանակը բուսապետության նկատմամբ, վորովհետև քաջ համոզված էր, վոր ցարի գահընկեցութունից հետո հերթը հասնելու յեր բուրժուազիային:

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐՅԱՆ ԱՐՅՈՒՆԱԼԻ ԱՊՍԱՍԲՈՒԹՅՈՒՆԸ

Բանվորները շարունակում եյին հեղափոխութունը: Կառավարութունը վորոշեց զենքով խորտակել այն: Դեկտեմբերին կրկին ընդհանուր գործադուլ հայտարարվեց, վորին շուտով Մոսկվայում հետևեց զինված մեծ ապստամբութունը:

Այս ապստամբութունը խոշոր նշանակութուն ուներ: Նա բանվոր դասակարգի առաջին արյունաշի ընդհանումն էր միապետության և բուրժուազիայի հետ:

Կառավարութունն այս ապստամբութունը խեղդեց արյան մեջ:

Դեկտեմբերյան ապստամբության պարտութունը վորոշեց 1905 թ. հեղափոխության բախտը. Սկսվեց խիստ ուսակցիա: Հեղափոխության մասնակիցներին ու ղեկավարներին հազարներով ուղարկում եյին բանտերն ու Սիբիր: Պետերբուրգի բանվորական պատգամավորների խորհրդի անդամներին ել ձերբակալեցին և Սիբիր արտոբեցին: Հեղափոխական գլխավոր վայրերն ուղարկվեցին պատժիչ

գորախմբեր, վորոնք ամբողջ քաղաքներ ու գյուղեր կրակի ճարակ եյի դարձնում: Միապետութիւնը ժամանակավորապես հաղթեց:

5. 1905 թ. ՀԵՂԱՓՈՒՍՈՒԹՅՈՒՆԸ ՎՐԱՍՏԱՆՈՒՄ

1905 թ. հեղափոխութիւնը խիստ ծավալվեց Անդրկովկասում և մասնավորապես Վրաստանում: Հունվարի 9-ի արյունոտ կիրակիի ղեպշից սկսած հեղափոխական շարժումը կայծակի արագութեամբ տարածվում է Վրաստանի բոլոր գյուղերում ու քաղաքներում:

Հունվարի 9-ի ղեպշերը ցնցեցին Թիֆլիսի, Բաթումի, Ճիաթուրի բանվորներին: Գործադուլ հայտարարվեց ամենուրեք, այնպես վոր Վրաստանի բանվորութիւնը միահպտուռ արձագանք տվեց:

ՀԵՂԱՓՈՒՍՈՒԹՅՈՒՆԸ ԳՅՈՒՂՈՒՄ

Քաղաքի, ֆաբրիկա-գործարանների և այլ արտադրութիւնների բանվորների հետ գյուղացիութիւնը ևս շարժվեց: Գյուղացիական ապստամբութիւններն առանձնահատուկ բնույթ ստացան գյուղում: Իժգոհ գյուղացիութիւնն ամեն տեղ հեղափոխական կրակ վառեց: Ապստամբված գյուղացիութիւնն անհաշտ կռիվ եր մղում կալվածատերերի դեմ, խլում եր հողերը և բռնի սեփականացնում: Թավադ-ազնավականների պաշտպան ու գյուղացիութիւնն ախոյան վոստիկանական պաշտոնյաներին՝ պրիստավներին, տանուտերերին, գզիւրներին և այլն, արժանի պատիժներ եյին տալիս:

Գյուղացիները զենքը ձեռքին դուրս եյին գալիս նրանց դեմ և շատերին նույնիսկ սպանում եյին: Ապստամբած գյուղացիութիւնը կոտորում եր հատկապես այն կալվածատերերին, վորոնք վորոգայթներ եյին լարում նրանց դեմ:

Բայլճեկիկները քաղաքի բանվորների և գյուղի աշխատողների միջև յեղած կապը հաստատում-ամրացնում եյին:

Նրանք աշխատում եյին շլատված ուժերը համախումբել, վորպեսզի գյուղին և անխորտակելի լիներ նրանց արշավը միապետութեան, կալվածատեր-թավադ-ազնավականների և բուրժուազիայի դեմ: Գյուղացիութիւնը քշում եր գյուղից կառավարութեան ծառայողներին, վերջ եր տալիս նրանց որենքները և իր՝ հեղափոխական կոմիտեներն ստեղծում:

ՀԵՂԱՓՈՒՍՈՒՄԸ ԾԱՐԺՈՒՄԸ ԳՈՒՐԻՍՅՈՒՄ

Գյուղացիական հեղափոխական շարժումների մեջ Գուրիան առաջին տեղն և գրավում:

Մրանց շարժումը ղեկավարում եյին Բաթումի փակված գործարաններից սուն վերադարձած գուրիացի բանվորները:

Իեռնա 1905 թ. սկզբներից Գուրիայում ցարական կառավարութեան վոչ մի որդան այլևս չեր աշխատում, ամեն տեղ ժողովուրդն իր սեփական իշխանութիւնն եր հաստատել:

Կառավարութիւնը մտադիր եր այս շարժումը զինվորական ուժով լիկվիդացիայի յենթարկելու, սակայն չհամարձակվեց՝ և, այդ պատճառով, իր ներկայացուցիչն ուղարկեց Գուրիա գյուղացիները հետ բանակցելու համար: Կառավարութեան ներկայացուցիչը չբաց ամբողջ Գուրիա և բանակցութիւններ վարեց գյուղացիների հետ: Ամեն տեղ գյուղացիները պատմում եյին իրենց շարքազ դրութեան մասին, վոր կրում եյին կալվածատերերի, պետական չինջիսիկների, հոգևորականների ձեռքից: Նկարագրում եյին նրանց վտանգութիւնները, հողի պահատութեան պատճառով կրած նեղութիւնները և այլն: Մի Ասկանացի գյուղացի կառավարութեան ներկայացուցիչն այսպիսի խոսքերով եր նկարագրում իր սակավահողութիւնը. — «Վոր պառ-

կում եմ, դու իս իմ կարվածքումն ե, իսկ վտանքն ու-
րիշի»: Մի այլ տեղ ել գյուղացիք կառավարութեան ներ-
կայացուցչին հայտնում եյին. «Ձեզանից յուրաքանչյուրը
տասնյակ զեսայտինով հող ունի, իսկ մենք չգիտենք, թե
վիճրտեղ զնենք մեր վտարը». մեր պահանջները յերեք բա-
սով ե արտահայտվում. մենք ուզում ենք հաց, արդա-
բարատութուն և ազատութուն»:

Սակայն կառավարութեանն իր ներկայացուցչին
շտապ յետ կանչեց և Գուրիա ուղարկեց պատժիչ արշա-
վախումը գեներալ Ալիխանով-Ավարսկու գլխավորութեամբ:
Այսպիսով ուրեմն, Գուրիայի գյուղացիութեան արդարացի
պահանջներին կառավարութունը պատասխանեց փամ-
փուշաներով:

Գուրիայից բացի, գյուղացիական ապստամբութուն-
ները փարթամ ծավալ ստացան նաև Արևմտյան Վրաստա-
նի համարյա բոլոր վայրերում. նախկին Զուլգիդի, Շո-
րապանի, Քութայիսի գավառներում և Արևելյան Վրաս-
տանում:

ՅԱՎԱԴ-ԱԶՆՎԱԿԱՆՆԵՐԻ ՍԵՎ ՀԱՐՅՈՒՐԱԿԱՅԻՆ ԽՍՐԵՐԸ ՅԵՎ ՌԵԱԿՑԻԱՆ ՎՐԱՍՏԱՆՈՒՄ

Ցարական կառավարութունը, կարվածատեր թավազ-
ազնվականներն ու բուրժուազիան միշտ ձեռք-ձեռքի տված
զուրս եյին գալիս հեղափոխական պրոլետարիատի և գյու-
ղացիութեան դեմ: Ապստամբած գյուղացիութեանից ա-
նարգիւծ ու վտարված թավազ-ազնվականները միացան,
կառավարութեան աջակցութեամբ կազմակերպեցին զինված
շոկատներ: Նման սև հարյուրակային խմբեր կամ շոկատ-
ներ կազմակերպեցին Քարթլիում կարվածատեր թավազ-
ներ՝ Արզուշելիշվիլիները, Յիցիշվիլիները և Փալավանդի-
շվիլիները: Սրանց նպատակն եր՝ ապահովել իրենց՝ հեղա-
փոխական գյուղացիներից, հանդիսել շարժումը և վերա-
կանգնել նախկին դրութունը: Կառավարութունն ամեն

կերպ աջակցում եր թավազ-ազնվականների սև շոկատնե-
րին՝ ուղարկում եր փամփուշտներ, զենք, վոստիկանական
պաշտոնյաներ և այլն:

Նույն ձևով եյին վարվում թավազ-ազնվականները
նաև Արևմտյան Վրաստանում:

Կառավարութունը փորձեր արավ նման սև հարյու-
րակային խմբեր կազմակերպելու նաև քաղաքներում, բան-
վորական մասսաների դեմ կռիվներ մղելու նպատակով:

Սակայն հեղափոխական կազմակերպութունները կար-
վածատեր թավազ-ազնվականների սև շոկատներին հա-
կադրեցին կարմիր ազգմիկներին: Այս կարմիր ազգմիկ-
ները զլխավորապես բայշելիկները՝ նախաձեռնութեամբ կազ-
մակերպվեցին: Կարմիր ազգմիկները ստեղծվեցին Գուրիա-
յում, Շորապանի գավառում, Քարթլիում և այլն:

Մոսկովյան պրոլետարիատի դեկտեմբերյան արյու-
նալից ապստամբութեանն արձագանգ տվին Գուրիայում,
Շորապանի գավառում, Քիֆիսում, Բաթումում և այլն:

Սակայն ցարի սև սեակցիային այլևս վոշ մի ուժ չեք
կարողանում դիմադրել:

Բռնապետական իշխանութունը կրակով ու գեներով
խեղդեց ու արմատախիչ արավ հեղափոխութեան նույնիսկ
վերջին մնացորդները:

Վրաստանում սև հարյուրակային գեներալներ՝ Գրյազ-
նովի, Ալիխանով-Ավարսկու, Կրիլովի գլխավորութեամբ
կազմվեցին պատժիչ արշավախմբեր: Այս արշավախմբերը
հարձակվեցին Վրաստանի աշխատավորութեան վրա և զեն-
քով ու կրակով հյուրասիրեցին նրանց:

Այսպիսով, Ռուսաստանում սկսած սև սեակցիան սու-
կալի խստութուններ գործադրեց ծայրամասերում, մաս-
նավորապես Վրաստանում:

1905 թ. ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Չնայելով հեղափոխութունը պարտվեց, այնուամեն-
նայնիվ ցարական իշխանութունը զգալիորեն ցնցվեց:

Ցարական իշխանութիւնը հեղափոխութիւնից բախական թուլացած դուրս յեկավ:

Կառավարութիւնը վորպեսզի հեղափոխութիւնը տապալեր, հրապարակ հանեց թնդանոթներ և գնդացիներ, վորոնց որնիրուն բանեցնում էին: Դրա դիմաց, բանվորները կովի ընթացքում խոշոր փորձառութիւն ձեռք բերին: Բանվորական մասսաները յուրացրին փողոցում կրօնփելու ձևերն ու կոփվեցին հեղափոխական քուրայում:

Հունվարի 9-ի «արյունոտ կիրակի»-ի դեպքերից հետո, բանվորը գեպի թագավորը ունեցած հավատն ընդմիշտ կորցրեց:

Պրոլետարիատն ու գլուղացիութիւնը լավ դաս առան. նրանք, իրենց նպատակներին հասնելու համար, պատրաստվեցին հետագա վերջնական կռիւների համար:

Յեթե չլիներ այս նախապատրաստական աշխատանքը, 1905 թ. գեներալ փորձը, 1917 թ հոկտեմբերյան հեղափոխութիւնն անկարելի կլիներ: Այսպես գնահատեց 1905 թ. հեղափոխութիւնն արժեքը պրոլետարիատի մեծ ուսուցիչ Լենինը:

1905 թ. ՀԵՂԱՓՈՒՍՈՒԹՅԱՆ ՊԱՐՏՈՒԹՅԱՆ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ

Հեղափոխութիւնը պարտվեց, վորովհետև պրոլետարիատի զաշնակից գլուղացիութիւնը հարկավոր չափով պատրաստված չեր:

Մեծ ոգնութիւն ցույց տվեց Փրանսիական բուրժուազիան ցարական կառավարութեանը փոխառութիւններով: Փրանսիական բուրժուազիայի համար ձեռնտու չեր, վոր Ռուսաստանում հեղափոխութիւնը հաղթանակեր. նրանց կապիտալիստներն անազին բանակութեամբ ֆաբրիկա-գործարաններ ունեյին Ռուսաստանում. յեթե ցարական կառավարութիւնը տապալվեր, այն դեպքում նրանք կզրկվեյին բանվորական մասսաներին շահագործելուց: Այդ պատճառով ել Փրանսիական բուրժուազիան ոգնութեան

ձեռք մեկնեց Ռուսաստանի ցարական կառավարութեանը, տալով հարկավոր քանակութեամբ զրամական ոժանդակութիւն, վորպեսզի հնարավորութիւն տրվեր մարտընչելու հեղափոխական պրոլետարիատի դեմ:

Այս մեծ կովի ընթացքում մենշևիկները դավաճանեցին բանվորներին. նրանք պաշտպանում էին բուրժուազիային, աչքաթող անելով բանվոր դասակարգի շահերը:

Այսպես պարտվեց բանվոր դասակարգը առաջին հեղափոխութեան ժամանակ: Սակայն նա պատրաստվեց հետագա կովի համար և ճիշտ վոր 12 տարի անց, Հոկտեմբերյան հեղափոխութեամբ, նա փառավոր հաղթանակ տարավ:

ՀԱՐՅԵՐ ՅԵՎ ՀԱՆՁՆԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1. Ցարական կառավարութիւնն ինչու հայաարարեց պատերազմ Յապոնիայի դեմ:
2. Ով եր Գապոնը և ինչու մոտեցավ բանվորներին:
3. Ինչ հույսով էին գնում բանվորները թագավորի մոտ և ինչով վերջացավ:
4. Բանվորական շարժման հետագա զարգացման համար ինչ նշանակութիւն ունեյին հունվարի 9-ի դեպքերը:
5. Ինչ հայացք ունեյին Լենինն ու բայըլեիկները 1905 թ. հեղափոխութեան մասին:
6. Ինչ հայացք ունեւ Տրոցկին:
7. Ինչով արտահայտվեց մենշևիկների դավաճանութիւնը բանվոր դասակարգի նկատմամբ:
8. Ինչ նշանակութիւն ունեւ 1905 թ. հեղափոխութիւնը Ռուսաստանի բանվոր դասակարգի հաղթութիւնների համար. ինչ եր ասում այս մասին Լենինը:
9. Յեթե ձեր քաղաքում թանգարան կա, մտեք և դիտեցեք — ամբողջ 1905 թ. հեղափոխութեան վերաբերյալ վորևէ նյութ կան, թե վոչ: Հարակից ողակեցեք 1905 թ. հեղափոխութեան մասնակցողների հիշողութիւններից. դիտեցեք կինո նկարներ 1905 թ. հեղափոխութեան կյանքից (որինակ՝ «Մեքենավար Ուխտամակի» և այլն):

II. ՀՈԿՏԵՄԲԵՐՅԱՆ ՀԵՂԱՓՈՒՈՒԹՅՈՒՆ

1. ՀԱՄԱՇԻՍՐՉԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

Ամերիկայի ու Յեզուիտայի մեծ յերկրների կապիտալիստները չեն բավարարվում իրենց յերկրների բանվորների ու գյուղացիների շահագործումով:

Անգլիայի, Ֆրանսիայի, Ամերիկայի, Իտալիայի և մյուս խոշոր պետությունների կապիտալիստները գրավեցին Մաիայի և Աֆրիկայի յետամնաց անկյունները: Սրանք կրկնապատիկ անգամ ավելի յեն շահագործում այս յերկրների աշխատավորությունը:

Ամերիկայի, Յեզուիտայի և մեծ պետությունների կամ պիտալիստներից գրաված Մաիայի և Աֆրիկայի յետամնաց յերկրները կոչվում են գաղութներ:

Մոս հարյուր հիսուն տարի առաջ Անգլիայի և Ֆրանսիայի կապիտալիստները ներս յուժեցին Ասիական յերկրները, իսկ հետո գրավեցին նաև Աֆրիկայի մասերը:

Սկզբից և յետ Անգլիան առաջնակարգ տեղ գրավեց գաղութներ գրավելու ասպարեզում: Անգլիայի տերրիտորիան փոքր է, նա կղզիների վրա յե գտնվում. չնայելով սրան, նա մյուս յերկրների հետ առևտրական կապ հաստատելու համար ունի հարմարագույն նավահանգիստներ: Անգլիան մոտիկ է գտնվում այս մեծ ծովա-ովկիանոսային ճանապարհներին, վորն Ատլանտյան օվկիանոսի վրայով ձգվում է մի կողմից դեպի Մաիա - Հնդկաստան, և մյուս կողմից՝ դեպի Ամերիկա:

Անգլիայում հենց այս պատճառով էլ զարգացավ առևտուրը համարյա բոլոր յերկրների հետ: Այստեղ առաջացան մեծամեծ վաճառականներ. նրանք իրենց ձեռքը ձգեցին Մաիայի տմենահարուստ յերկիրը՝ Հնդկաստանը, վորն իրենց գաղութը դարձրին: Անգլիական վաճառականները գրավեցին նաև աշխարհի մյուս յետամնաց վայրերն էլ: Նրանք Մաիայի և Աֆրիկայի գլխավոր վայրերը գրավեցին, սակայն սրանցից յետ չմնացին նաև մյուս պետությունների կապիտալիստները:

Շուտով ֆրանսիական կապիտալիստներն էլ հափշտակեցին Մաիայի և Աֆրիկայի յերկրամասերը և իրենց գաղութները դարձրին:

ԳՄՂՈՒԹՆԵՐԸ ԿԱՊԻՏԱԼԻՍՏՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ ՀԱՐՍՏՈՒԹՅՈՒՆ ԴԻՋԵԼՈՒ ԳԼԽԱՎՈՐ ԱՂԲՅՈՒՐՆԵՐՆ ԵՆ

Գաղութի ժողովուրդներն անխնա կերպով կոտորվում են կապիտալիստներից. մեծամեծ հարկեր են դրվում նրանց վրա և ամբողջ հարստությունը գուրո է բերվում այնտեղից:

Գաղութները կապիտալիստների համար շափազանց շահավետ են: Յեզուիտայի և Ամերիկայի կապիտալիստների հարստության կուտակման գլխավոր աղբյուրը համարվում է գաղութների շահագործումը:

ԿԱՊԻՏԱԼԻՍՏՆԵՐԸ ԴԵՊԻ ԳՄՂՈՒԹՆԵՐՆ ԵՆ ԱՐՏԱՀԱՆՈՒՄ ԱՊՐԱՆՔՆ ՈՒ ԴՐԱՄԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ

Կապիտալիստներին գաղութները հարկավոր են գլխավորապես նրա համար, վորպեսզի այնտեղ արտահանեն իրենց ֆաբրիկա-գործարաններում պատրաստած ապրանքները, վոր թանգ վաճառեն:

Բացի դրանից, կապիտալիստները վերջերս արտահանում են մեծ քանակությամբ զրամական միջոցներ:

նրանք այս գումարները շրջանառութեան մեջ դնելով ահազին վաստակ ու տոկոս են ստանում:

ԿԱՊԻՏԱԼԻՍՏՆԵՐԸ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐԻՑ ԴՈՒՐՍ ԵՆ ԲԵՐՈՒՄ ՀՈՒՄ ՆՅՈՒԹ

Բացի դրանից, կապիտալիստները գաղութներից դուրս են բերում հում նյութեր, վոր մշակում են իրենց ֆաբրիկա-գործարաններում: Յեթե Անգլիան Յեզիպտոսից ու Հնդկաստանից բամբակ չներմուծի, նրա զարգացած տեքստիլ արդյունաբերութեանը խոշոր վտանգ է սպառնում: Բամբակից զատ նրանք դուրս են բերում քարածուխ, յերկաթահանքեր, նավթ: Նավթային վայրերը գրավելու համար նրանք սոսկալի արյունահեղ պատերազմներ են վարում:

ԳԱՂՈՒԹՆԵՐԻՑ ԿԱՊԻՏԱԼԻՍՏՆԵՐՆ ԵԺԱՆ ԱՇԽԱՏՈՂ ՁԵՌՔԵՐ ԵՆ ՃԱՐՈՒՄ

Կապիտալիստները գաղութներում շատ եժան աշխատող ձեռքեր են ճարում, վորովհետև արդյունաբերութեան յետամնացութեան պատճառով գաղութներում այնքան ել աշխատող ձեռքերի կարիք չի զգացվում: Սա վորկրամուրներին խիստ ձեռնտու յե: Չինացի կամ յեզիպտացի բանվորին ավելի դուրին է շահագործելը, քան թե Անգլիայի կամ Ամերիկայի բանվորներին:

Բացի գաղութներից, խոշոր պետութիւններն ունեն նաև՝ կիսագաղութներ, վորոնք ամբողջովին գտնվում են այս պետութիւնների գերիշխանութեան տակ. այսպիսիներն են՝ Չինաստան, Յեզիպտոս և այլն:

Ուրեմն, ինչպես տեսնում ենք, գաղութներն ու կիսագաղութները համարվում են կապիտալիստների համար նյութական հարստութիւն կուտակելու առաջնակարգ աղբյուր: Յեթե չլինեն գաղութները և կիսագաղութները, նրանք ապրելու հնարավորութիւնից կզրկվեն:

ԿԱՊԻՏԱԼԻՍՏՆԵՐԻ ԿՈՒՎՆԵՐԸ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐԻ ՀԱՍԱՐ

Կապիտալիստները կովում են գաղութներ գրավելու համար: Այլ և այլ յերկրների կապիտալիստները կատաղի կերպով կովում են միմյանց հետ՝ զարձյալ գաղութներ գրավելու նպատակով:

Սակայն, դժբախտութիւնը նրանումն է, վոր գաղութներն ու կիսագաղութները այլևս չեն բավարարում նրանց:

Յերկրագնդի վրա չկա մի ազատ վայր, վոր կապիտալիստների կողմից գաղութների կամ կիսագաղութների վերածված չլինի:

Անցյալ դարի վերջերին և մեր դարի սկզբներին, յերկրագնդի վրա մնացել էր մի վայր ցամաք, վորը բաժանբաժան չէր արված այդ գաղանների կողմից: Դա — Աֆրիկան էր: Յե՛վ ահա, յեզրուպական կապիտալիստները սոված գալլերի նման վրա թափվեցին: Անգլիական, ֆրանսիական, գերմանական կապիտալիստները հարձակվեցին ու հոշոտեցին Աֆրիկայի յերկրամասերը: Ճիշտ է, հիշյալ յերկրների ժողովրդները բուն կերպով բողոքեցին այդ արյունարբու գաղանների դեմ, սակայն իմպերիալիստները վտտի տակ տրորեցին նրանց: Անգլիական կապիտալիստները արյունի մեջ խեղդեցին Բուրերի տպստամբութիւնը. սրբանք մեծ անձնագոծութեամբ դիմադրում էլին անգլիական կապիտալիզմին, չուզենալով նրանց ստրկացնող լուծը:

Աֆրիկայի մասնագրումով ավարտվեց կապիտալիստական յերկրների միջև աշխարհի բաժանումը: Այլևս բաժանելու վորչինչ չմնաց. հետո հարց դրվեց աշխարհի նոր բաժանման կամ վերաբաժանման մասին: Խոշոր կապիտալիստական պետութիւններն սկսեցին միմյանց դեմ պայքարել առաջնութիւն ձեռք բերելու համար. այստեղ նրանց բուն նպատակն էր աշխարհի բոլոր գաղութներին ու կիսագաղութներին տիրելու խնդիրը:

ՀԱԿԱՄԱՐՏՈՒԹՅՈՒՆ ԱՆԳԼԻԱՅԻ ՅԵՎ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԻ ՄԻՋԵՎ
ԳԱՂՈՒԹՆԵՐԻ ՊԱՏՃԱՌՈՎ

Գաղութները գավթելու գործում Գերմանիան ուշացավ: Համեմատած Ֆրանսիայի և Անգլիայի հետ՝ Գերմանիայում ծանր արդյունաբերութիւնը բավականին ուշ զարգացավ. այս ժամանակը համարում ենք անցյալ դարի վերջերը: Գերմանիային ընկավ Աֆրիկայում դեռ չբաժանված մի քանի գաղութ: Պարզ էր, վոր դա չէր կարող բավարարել գերմանական խիստ զարգացած արդյունաբերութեանը: Նա կարիք էր զգում արտաքին փարթամ շուկաների: Միջին Յեվրոպայում պարփակված գերմանական կապիտալիստները փնտրակներում փակված գազանների նման կատաղի փռնչալով յեւր էյին վորոնում: Ամենից շատ նրանք էյին շահագրգռված աշխարհի վերաբաժանման խնդրով. սրանով նրանք հույս ունէյին խոշոր գաղութներին տիրանալու. մինչդեռ ամենամեծ գաղութատերն այն պահին համարվում էր Անգլիան: Սա Գերմանիայի անհաշտ թշնամին էր և ամենէին չէր ցանկանում աշխարհի վերաբաժանման գործով զբաղվել, վորովհետև աշխարհի վերաբաժանումը ձեռնտու յեր միայն Գերմանիային: Անգլիան գաղութներ կորցնելու վտանգի առաջ էր կանգնում: Այսպիսով ուրեմն, յերկու գիգանտ պետութիւն էրար դեմ, յերկուսն էլ սպառազինված:

Գերմանիան ստեղծեց խոշորագույն բանակ ու ռազմական նավատորմ: Միաժամանակ յեվրոպական մյուս պետութիւններն էլ մեծ պատրաստութիւնների մէջ էյին: Ռազմական պայթումը—պատերազմը—անխուսափելի յեր:

ՀԱՍՏԱՐԱՐՉԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄՆ ՈՒ ՆՐԱ ՀԵՏԵՎԱՆՔՆԵՐԸ

Աննշան պատճառ էր հարկավոր, վորպեսզի 1914 թ. համաշխարհային պատերազմը պայթեր և յեվրոպական պետութիւններն իրար դեմ գուրս գային: Պատերազմում

—մի կողմը Գերմանիան էր, վորին ոգնում էյին հետեյալ պետութիւնները՝ Ավստրո-Հունգարիան, Բուլղարիան և Թիւրքիան: Մյուս կողմը—Ֆրանսիա - Անգլիան էր, վորոնց ոգնում էյին մնացած կապիտալիստական պետութիւնները:

Պատերազմը շորս տարուց ավելի տևեց:

Այս պատերազմը սոսկալի հետևանքներ ունեցավ. սա կուլ տվեց անազին կարողութիւն և դրա հետ միասին կռնի դաշտում թողեց մոտ 10 միլիոն սպանված ու հաշմանդամ: Մեծ քանակութեամբ անտառներ կտրուեցին, իսկ դաշտերը վերածվեցին խրամանների, վոչնչացան յերկաթուղիներ, ամբողջ քաղաքներ ու արդյունաբերական կենտրոններ:

ՏԱՆՅԱԿ ՏԱՐԻՆԵՐԻ ԸՆԹԱՅՔՈՒՄ ԱՇԽԱՏԱՎՈՐ ՄԱՍՍԱՆԵՐԻ
ՄԻՋՈՑՈՎ ԿՈՒՏԱՎԱԾ ՀԱՐԱՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ ԿՈՒԼ
ՏՎԵՑ

Հաշված է, վոր համաշխարհային պատերազմի վրա մի քանի հարյուր միլիարդ ուրլի յե ծախսվել—վոսկով: Քայքայվեց ամբողջ միջազգային տնտեսութիւնը:

Պատերազմին մասնակցող բոլոր պետութիւնների տնտեսութիւնը վոչնչացավ, վորի հետևանքով անտանելի դրութիւն ստեղծվեց աշխատավոր ժողովրդի, գլխավորապես բանվորների և գյուղացիների համար: Շատ ֆաբրիկա-գործարաններ փակվեցին և գործազրկութիւնը դամոկլոյան սրի նման կախվեց աշխատավորութեան գլխին: Սովին ու աղքատութիւնը համաճարակի բնույթ ստացան:

Պատերազմին հետևեցին հեղափոխութիւններ: Կապիտալիստների ու կալվածատերերի որերը հաշված էյին: Սակայն յերկրորդ ինտերնացիոնալի դավաճան սոցիալիստները բուրժուազիայի կողմն անցան և բանվորական հեղափոխական շարժումները հանգցրին:

Միմիայն Հոկտեմբերյան հեղափոխութիւնը — յերկրա-
գնդի մի վեցերորդ մասի վրա — խորտակեց կալվածատե-
րերի ու կապիտալիստների իշխանութիւնը:

ՄԻԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՔԱՅՔԱՅՈՒՄԸ ԲՈՒՍԱՍՏԱՆՈՒՄ

Համաշխարհային պատերազմին մասնակցում էր նաև
Ռուսաստանը. նա ոգնում էր Անգլո-Ֆրանսիական բլոկին
և պատերազմ էր վարում Գերմանիայի դեմ:

Այս պատերազմի ընթացքում պարզապէս հայտնա-
բերվեց Ռուսական միապետութեան վողորմելի ու խղճուկ
զրուժիւնը: Ամբողջ իշխանութիւնը քայքայվեց. յերկրի
անտեսական կյանքը լուծարքի յենթարկվեց և ժողովուրդն
ընկավ անտանելի չքավորութեան զիրկը:

Զինվորական ուժերի ղեկավարները դավաճանութեամբ
եյին զբաղված, վորի հետևանքով գորքը իր ժամանակին
չէր ստանում փամփուշտ ու կարևոր ռազմամթերքներ:
Զորքը խայտառակ պարտութիւն կրեց:

2. ՓԵՏՐՎԱՐՅԱՆ ԿԵՂԱՓՈՒՍՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ժողովրդի հուզումները, ուղղված միապետութեան
դեմ, ամեն չափ ու սահմանից անցան: Այս հուզումները
ծնեցին փետրվարյան հեղափոխութիւնը: 1917 թ. փետր-
վարի վերջերին Մոսկվայի և Պետրոգրադի (այժմյան Լե-
նինգրադ) շրջակայքում յեղած Փաբրիկա-գործարանների
բանվորութիւնը գործադուլ հայտարարեց: Գործադուլա-
վորների քանակը մի քանի տասնյակ հազարների էր հաս-
նում: Շուտով գործադուլային շարժումը փոխվեց ապրու-
սամբուժիւն: Ապստամբած պրոլետարիատին միացան
նաև զինվորական մասերը, վորոնք դրոշակի վրա գրեցին՝
«Կորչի ինքնակալութիւնը»:

Իրոք, ապստամբած բանվորներն ու գյուղացիները
տապալեցին ինքնակալութիւնը (մարտի 12-ին — նոր տո-
մարով): Ցարը՝ Նիկոլայ Ռոմանովը ձերբակալվեց: Այսպէս

վերջ տրվեց ինքնակալութեանը Ռուսաստանում, Ռոմա-
նովների տոհմին, վորը ամբողջ 300 տարի ծանր բեռի
նման ճնշում էր աշխատավորութեանը:

Միապետութեան տապալումից հետո կալվածատերե-
րից ու բուրժուազիայի ներկայացուցիչներից ժամանակա-
վոր կառավարութիւնը կազմակերպվեց: Առաջին ժամանա-
կավոր կառավարութեան նախագահը իշխան Լվովն էր: Հե-
տագայում այս իշխանութեանը հաջորդեց Կերենսկու նա-
խագահութեամբ յեղած կառավարութիւնը: Այս կառավա-
րութեան մեջ էլ մտնում էյին բուրժուազիայի ներկայա-
ցուցիչները, սակայն սրանց կողքին բազմել էյին նաև այն
կեղծ սոցիալիստները, վորոնք համաշխարհային պատե-
րազմի ժամանակ անցան բուրժուազիայի կողմը և խայ-
տառակ կերպով դավաճանեցին բանվոր դասակարգին:

Կերենսկու կառավարութիւնը պահանջում էր շարու-
նակել պատերազմը և ոգնել անգլո-Ֆրանսիական կապի-
տալիստներին: Բանվորներն ու գյուղացիները հյուժվել
եյին պատերազմից. նրանք հրաժարվեցին արյուն թա-
փել կապիտալիստների համար. պահանջում էյին հաշտու-
թիւն:

Կերենսկու իշխանութեան ժամանակ հողը կրկին կալ-
վածատերերի ձեռքին մնաց և Փաբրիկա գործարանները՝
կապիտալիստների, այնպէս վոր բանվորներն ու գյուղա-
ցիները փաստորեն փոչինչ չստացան:

Իժգոհութիւնն որեցոր աճում էր. սրանք տեսնում
եյին, վոր կալվածատերերն ու կապիտալիստներն առաջ-
վա նման տեր ու տիրական էյին պետական գործերի:
Ենչևեկներն ու մյուս համաձայնողական սոցիալիստները՝
Ծերեթելին, Կերենսկին և այլն, բուրժուազիայի հետ հա-
մերաշխորեն աշխատում էյին:

Կերենսկու ժամանակավոր կառավարութիւնից և հա-
մաձայնողական սոցիալիստներից խաբված բանվոր դասա-
կարգը, գյուղացիութիւնը և Ֆրոնտում յեղած զինվորու-
թիւնն սկսեց մասսայորեն համախմբվել բալշևիկյան կու-

սակցութեան շուրջը: Կարճ ժամանակում բայլչեիկյան կուսակցութիւնը վերածվեց ամենաուժեղ կուսակցութեան: Բայլչեիկյան կուսակցութիւնը, Լենինի գլխավորութեամբ, պրոլետարիատին պատրաստում էր բուրժուա կալվածատերերի իշխանութեանը վերջ տալու և իշխանութիւնը իրենց ձեռքն առնելու համար:

3. ՀՈԿՏԵՄԲԵՐՅԱՆ ՀԵՂՎՈՒԹՅՈՒԹՅՈՒՆԸ

Սեպտեմբեր ամսից սկսած բայլչեիկյան կուսակցութիւնն արդեն ապստամբութեան պատրաստութիւն էր տեսնում: Այս ժամանակից սկսած Լենինն անհամբեր կոչ էր անում կուսակցութեանը, վորպեսզի նա շուտափույթ քայլեր աներ իշխանութիւնը գրավելու համար: Լենինն ասում էր՝ «Առանց ապստամբութեան կազմակերպելու իշխանութիւնը չենք կարող գրավել, պետք է շուտ անել», «Կորչի պատերազմը», «Ամբողջ իշխանութիւնը խորհուրդներին»: Ահափասիկ այն լողունգները, վորոնք Լենինի և բայլչեիկյան կուսակցութեան կողմից նետվեցին մասսաներին:

Բայլչեիկյան կուսակցութեան գլխավորութեամբ, Պետրոգրադի պրոլետարիատը հոկտեմբերի 25-ին (նոր տոմարով նոյեմբերի 7-ին) ապստամբվեց: Ապստամբած բանվորներն ու զինվորները գրավեցին Պետրոգրադի գլխավոր հիմնարկութիւնները, և ժամանակավոր կառավարութեան անդամներին ձերբակալեցին: Հենց հոկտեմբերի 25-ին էլ Պետրոգրադում բացվեց համառուսական խորհուրդների համագումարը: Այս համագումարին մասնակցողների մեծամասնութիւնը բայլչեիկյան էին:

Խորհուրդների համագումարը վորոշեց իշխանութիւնը գրավել: Վչազիմըր Ուլյանով-Լենինի նախագահութեամբ կազմվեց բանվոր-գյուղացիական իշխանութիւնը — ժողովրդական կոմիսարների խորհուրդ:

Հոկտեմբերի 25-ի հեղափոխութիւնը պսակվեց պրոլետարիատի հաղթանակով: Բուրժուազիայի և կալվածատե-

րերի իշխանութիւնը կործանվեց Ռուսաստանում: Պետական իշխանութիւնն անցավ բանվորների, գյուղացիների և կարմիր բանակայինների խորհուրդների ձեռքը: Այսպես առաջացավ առաջին պրոլետարական կառավարութիւնը:

Համառուսական խորհուրդների համագումարն իր անդրանիկ նիստում ընդունեց վերին աստիճանի նշանակալից վորոշումներ՝ դեկրետներ: Առաջին դեկրետը վերաբերում էր անհապաղ հաշտութիւն կայացնելուն, յերկրորդ գեկրեփի հիման վրա կալվածատերերի բոլոր հողերը պետք է անվարձ արվեր գյուղացիներին:

Հողի մասնավոր սեփականութիւնը վերացավ և ամբողջ հողը պետութեան սեփականութիւն դարձավ: Սա կոչվում է հողի ազգայնացում:

Փարբիկա-գործարանները, հանքերը, նավթային ագրյուրները, յերկաթգծերը և այլն, կապիտալիստներից խլվեցին ու հանձնվեցին բանվոր դասակարգին:

Բանկերը նույնպես խլվեցին կապիտալիստներից և անցան պրոլետարական պետութեան ձեռքը:

Արտաքին առևտուրը, կապիտալիստական յերկրների հետ, նույնպես անցավ խորհրդային իշխանութեան ձեռքը: Մասնավոր կապիտալիստներին արգելվեց ներմուծել կամ արտահանել վորևէ ապրանք: Սա կոչվում է արտաքին առևտրի մենաշնորհ:

Այսպիսով, սկզբիցնեւ կապիտալիզմի գոյութեան հիմքը փորվեց մեր յերկրում: Նրանից խլվեց այն նեցուկը, վորի վրա հենված էր դարերի ընթացքում:

ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՍ

Հոկտեմբերյան հեղափոխութիւնը, ինչպես ասացինք, ամբողջ իշխանութիւնը հանձնեց բանվորներին ու գյուղացիներին: Այս գրութիւնը չեյին կարու հանդուրժել վոչ ներսի և վոչ էլ դրսի կապիտալիստները: Նրանք սկսեցին կռիվներ մղել աշխատավորութեան իշխանութիւնը տապալելու համար:

Սորհրդային իշխանութիւնը կործանելու նպատակով սպառազինվեցին նաև համաձայնողական սոցիալիստները՝ մենշևիկներ և այլն, ինչպես և ամբողջ բուրժուազիան ու նախկին կալվածատերերը: Բանվորա-գյուղացիական իշխանութեան դեմ կովելու համար միացան այսպես կոչված հակահեղափոխական ուժերը: Հակահեղափոխական զորքերին ղեկավարում էին ցարի նախկին գեներալները՝ Դենիկին, Կոլչակ, Յուզենիչ և այլն: Ամբողջ յերեք տարի Սորհրդային Ռուսաստանում վառվում էր քաղաքացիական պատերազմի կրակը: Ներսի հակահեղափոխութեանն ողնում ու աշակցում էին կապիտալիստական պետութիւնները: Այնպես վոր ամբողջ կապիտալիստական աշխարհը վտարի յերավ խորհրդային իշխանութիւնը տապալելու: Կապիտալիստական իշխանութիւնները ճգնում էին իրենց զինված ուժերով միջամտելու Ռուսաստանի ներքին գործերին կամ, ինչպես ասում են, ուզում էին ինտերվենցիայով խորտակեն աշխատավորների իշխանութիւնը, վերադարձնելով բուրժուազիային նախկին արտոնութիւնները: Բացի դրանից, Ռուսաստանի հետ բոլոր առևտրական կապերը խզեցին:

Մի խոսքով, համաշխարհային բուրժուազիան վոխերիմ թշնամի դարձավ խորհրդային կարգերին: Նա իր ամբողջ ուժերը գործադրում էր Ռուսաստանի բանվոր դասակարգին տրորելու համար. սակայն, յեվրոպական բուրժուազիան չարաչար սխալվեց և զուր անցան այն խոշոր գումարները, վորոնք տրվում էին ցարական գեներալներին խորհրդային իշխանութիւնը տապալելու նպատակով:

Սորհրդային իշխանութիւնը բանվորներից և գյուղացիներից ստեղծեց յերկաթե ուժ՝ կարմիր բանակը: Այս ուժի շնորհիվ վոչնչացրեց կալվածատեր-կապիտալիստներին, ցարական գեներալներին, մենշևիկներին, և քաղաքացիական պատերազմին ել վերջ տվեց:

Նրան աջակցեց դուրս քշել նաև ամբողջ աշխարհի կապիտալիստական վոհմակներին: 1921 թ. վերջնականա-

պես տապալեց ներսի հակահեղափոխութիւնը, վորից հետո ձեռնարկեց խաղաղ և շինարար տշխատանքներին:

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐՅԱՆ ՀԵՂԱՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Հոկտեմբերյան հեղափոխութեան հաղթանակը խոշոր համաշխարհային նշանակութիւն ունի: Հոկտեմբերյան հեղափոխութիւնն յերկրագնդի վրա առաջին անգամ քանդեց կապիտալիզմի պատը. նա պատուեց համաշխարհային բուրժուազիայի ամուր ֆրոնտը:

Այնպես վոր, նա սկիզբն է համաշխարհային պրոլետարական հեղափոխութեան: Բանվոր դասակարգի հաղթանակով և խորհրդային իշխանութեան հաստատմամբ յերկրագնդի մեկ վեցերորդ մասի վրա՝ համաշխարհային հեղափոխութեան դարաշրջանի հիմքը դրվեց:

Հոկտեմբերյան հեղափոխութեան փորձը մեծ նշանակութիւն է ստանում բոլոր յերկրների բանվորների համար: Յուրաքանչյուր յերկրի բանվորներին համապատասխան դաս արվեց, թե ինչպես պետք է հեղափոխութիւնն առաջացնեն, կործանեն կապիտալիստներին և իշխանութիւնը գրավեն: Բացի դրանից, յեվրոպական ու ամերիկական ստրկատիրական լծի սակ գանվող արևելյան տանջված ժողովուրդների ամբողջ ուշքն ու միտքը դարձած է դեպի մեզ, վորտեղ փայլում է ազատագրութեան փայլուն աստղը: Նրանց փրկութիւնը կայանում է կապիտալիստների կործանման և խորհրդային իշխանութեան հաստատման մեջ:

Այդ է պատճառը, վոր համաշխարհային բուրժուազիան խորհրդային իշխանութեան վոխերիմ և արյունարբու թշնամին է:

ՀԱՐՅԵՐ և ՀԱՆՁՆԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Անցած նյութի հիման վրա պատասխանեցեք հետևյալ հարցերին.

1. Յեվրոպական և ամերիկական կապիտալիստներն ինչու էին ուզում գաղութներ ունենալ:

2. Ինչ ճանապարհով և միջոցներով են կողոպտում կապիտալիստները գաղութների և կիսագաղութների բանվորներին ու գյուղացիներին:
3. Ինչ պատճառով առաջացավ համաշխարհային պատերազմը:
4. Ինչ հետևանքներ ունեցավ համաշխարհային պատերազմը և ինչ գրության մեջ գցեց բանվորներին ու գյուղացիներին:
5. Ինչպես յեղավ փետրվարյան հեղափոխությունը և սովբերեցին մամուլից (բանվորներ, զինվորներ):
6. Յարական կառավարություն տապալումից հետո ուժեղ կազմակց ժամանակավոր կառավարությունը:
7. Ժամանակավոր կառավարությունը բանվորների և գյուղացիների պահանջները բավարարեց, թե վոչ. (թվեցեք ինչ պահանջներ):
8. Ով եր ղեկավարում հոկտեմբերյան հեղափոխության ժամանակ բանվոր դասակարգին:

Չեկուցումներ անցկացրեք հոկտեմբերյան հեղափոխության տոնակատարության ժամանակ՝ ում ղեկավարությունը և ինչպես հաղթեցին բանվորները խորհրդային յերկրում:

4. ԽՈՐՀՐԳԱՅԻՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒՄԸ ՎՐԱՍՏԱՆՈՒՄ

1932 թ. փետրվարի 25-ին Վրաստանի բանվորներն ու գյուղացիները տոնեցին իրենց հաղթանակի 11-րդ տարեդարձը:

Տասնմեկ տարի առաջ Վրաստանում խորհրդային իշխանություն հաստատվեց: Սա մեր յերկրի հոկտեմբերյան հեղափոխությունն էր: Հոկտեմբերյան հեղափոխությունը 3 տարով ուշացավ Վրաստանում: Յերեք տարի անց Վրաստանի բանվորությունն ու գյուղացիությունն էլ հաղթանակեց և իշխանություն ղեկն իր ձեռքն առավ:

ՄԵՆՇԵՎԻԿՆԵՐԻ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՈՐԵՐԸ ՎՐԱՍՏԱՆՈՒՄ

Փետրվարյան հեղափոխությունից և ցարի տապալման ժամանակից սկսած, այսինքն՝ 1917 թվից մինչև 1921 թ.

փետրվարի 25-ը Վրաստանում իշխում էյին մենշևիկները: Մենշևիկների կառավարության գլուխ էր կանգնած Ն. Փորգանիան: Բացի Փորգանիայից, իշխանություն պատասխանատու պաշտոնները գտնվում էյին մյուս հայտնի մենշևիկների ձեռքին: Սրանց ազգակից կուսակցությունների իշխանությունն էր նաև Անդրկովկասի մյուս հանրապետություններում՝ Ադրբեջանում և Հայաստանում: Ադրբեջանում իշխում էր կալվածատեր-բեգերի, խաների, արդյունարերող կապիտալիստների պաշտպան Մուսավաթական կուսակցությունը: Իսկ Հայաստանում իշխում էր հայ բուրժուազիայի նեցուկ ու հենարան՝ Դաշնակցություն կուսակցությունը: Այսպիսով ուրեմն, ինչպես տեսնում ենք, Անդրկովկասի աշխատավորությունը վոչ մի կերպ չկարողացավ ազատագրվել կալվածատերերի ու բուրժուազիայի հեգեմոնիայից: Վրաստանի մենշևիկները, Ադրբեջանի մուսավաթիստները ու Հայաստանի դաշնակցականներն Անդրկովկասն անջատեցին այն Ռուսաստանից, վորտեղ Հոկտեմբերյան հեղափոխության շնորհիվ իշխանություն ղեկն անցել էր բանվորների և գյուղացիների ձեռքը: Այսպես վարվեցին, վորովհետև Հոկտեմբերյան հեղափոխությունը կտապալեր նաև բուրժուազիայի գերիշխանությունն Անդրկովկասում. դրան զուգընթացաբար մենշևիկների հետ միասին կվոչնչացներ նաև շովինիստական-բուրժուական կուսակցությունները:

ՄԵՆՇԵՎԻԿՅԱՆ ՎՐԱՍՏԱՆՈՒՄ ՎԻՏՈՒՄ ԵՅԻՆ ՅԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ԻՄՊԵՐԻԱԼԻՍՏՆԵՐԸ

Մենշևիկները Վրաստանի անկախություն հայտարարեցին և կարծես թե յերեք տարի անընդհատ Վրաստանն «անկախ» էր համարվում. սակայն իրոք նա անկախ չի յեղել. Վրաստանի հողն ու ջուրը իմպերիալիստների ձեռքին յաղալիք էր դարձել:

Մենշևիկյան կառավարությունը կապ էր հաստատում արևմտյան պետություններ՝ Գերմանիայի, Ֆրանսիայի,

Անգլիայի հետ, վորոնց հովանավորութեամբ և աջակցութեամբ կառավարուած էր իր յերկիրը: «Անկախ» Վրաստանու ազատորեն մուտք ունեյին իմպերիալիստների գորքերը, իսկ նրանց գեներալները կատարյալ տեր ու տիրական էյին համարուած իրենց:

Յերեք տարվա ընթացքում մենշեիկյան կառավարութիւնը պատգամավորներ եր ուղարկուած Արևմտյան Յեւրոպայի կապիտալիստական պետութիւնների մոտ և նրանցից իր «անկախութիւնը» ճանաչել հայցում: Ոգնութեան գեպքում առաջարկուած էյին ձեռնտու պայմաններով նրանց հանձնել Վրաստանի բնական հարստութիւնները (մարգանց, քարածուխ և այլն):

Միաժամանակ մենշեիկյան կառավարութիւնը թշնամական հարաբերութեան մեջ էր Խորհրդային Ռուսաստանի հետ: Նա աջակցում էր ցարի գեներալներ՝ Դենիկինին, Ալեքսեևին և այլն, վորոնք կռւում էյին Խորհրդային Ռուսաստանը տապալելու համար: Մենշեիկյան կառավարութեան նախագահ Ն. Ժորգանիան բացեիբաց հայտարարում էր, թե արևմտյան կապիտալիստները գերազատելի յեն բայշեիկներից ու խորհրդային իշխանութիւնից:

Մենշեիկներին իշխանութեան որով Վրաստանում վոշ վրացի ժողովուրդների հետ գոյութիւն ունեւ թշնամական վերաբերմունք:

Մենշեիկների գեմ ապստամբած Հարավային Ռսեթիան բնաջինջ յեղավ ու գետնի հետ հավասարվեց. իսկ Աջաբխատանի ու Ափխազիայի հետ կատարյալ պատերազմ էր տեղի ունենում:

Մենշեիկյան իշխանութեան ժամանակ Վրաստանի և Անգրկովկասում ապրող մյուս ազգերի միջև ստեղծութիւն ու թշնամանք էր: Վրաստանը պատերազմ ունեցավ Ազրբեջանի և Հայաստանի հետ:

ՄԵՆՇԵՎԻԿՆԵՐԻ ԺԱՍՆԱԿ ԻՇԽՈՒՄ ԵՅԻՆ ԲՈՒՐԺՈՒԱ-ԱՐԴ ՈՒՆԱԲԵՐՈՂՆԵՐ, ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՆԵՐ ՅԵՎ ԿԱՎԱՍՏԱՆԵՐԵՐ:

Մենշեիկներին ժամանակ կրկին իշխում էյին բուրժուարգոյունաբերողները, վաճառականներն ու կալվածատե-

րերը: Սրանց ներկայացուցիչներն ու շահերի պաշտպանները բազմած էյին պետական բարձրագույն հիմնարկութիւն հիմնադիր ժողովում: Բանվորների և գյուղացիների բախար լիովին գտնվում էր այդ արտոնյալների ձեռքին:

Հողերն առաջվա պես գտնվում էյին կալվածատերերի ձեռքին, և գյուղացիութիւնը չքավորութեան ճիրաններում գալարվում էր:

ՄԵՆՇԵՎԻԿՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ՇՈՂ ՉՏՎԵՑ ԳՅՈՒՂԱՑԻՆԵՐԻՆ

Գանի վոր մենշեիկյան կառավարութիւնը հող չտվեց գյուղացիներին, այդ պատճառով անընդհատ ապստամբութիւններ էյին տեղի ունենում: Այնտեղ, վորտեղ ապրատամբած գյուղացիներին ղեկավարները բայշեիկներ էյին՝ հայտարարվում էր խորհրդային իշխանութիւն. կային այնպիսի վայրեր, ուր խորհուրդներն ամիսներով էյին մնում: Ապստամբութիւնները հանգցնելու համար ուղարկվում էյին պատժիչ արշավախմբեր, վորոնք սոսկալի միջոցներ գործադրելով, արյան մեջ էյին խեղդում աշխատավոր գյուղացիներին: Ամենամեծ ապստամբութիւնը տեղի ունեցավ Իուշեթում 1918 թվին: Նման ապստամբութիւններ տեղի ունեցան նաև Վրաստանի մյուս վայրերում՝ Գուրիայում, Մինգրելիայում, Լեչխումում և այլ տեղերում:

ՄԵՆՇԵՎԻԿՅԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ՇԵՏԱՊՆԴՈՒՄ ԵՐ ԲԱՅԼՇԵՎԻԿՆԵՐԻՆ

Չքավոր գյուղացիութեան մեծամասնութիւնը և բանվորների առաջավոր տարրը թշնամարար էր սրամաղրկած ղեպի մենշեիկյան կառավարութիւնը: Սրա պատճառն այն էր, վոր մենշեիկյան իշխանութիւնը մաղաչափ անգամ չբարվոքեց բանվորների ու գյուղացիների վիճակը: Մենշեիկները հետապնդում էյին բայշեիկյան բանվորական կու-

սակցութեանը: Խիստ միջոցներ եյին ձեռք առնում բայր-
շեկիկների դեմ: Յ տարվա ընթացքում բայրշեկիկները հա-
մարյա թե գաղտնի կամ, ինչպես ասում են, անլեզալ
եյին աշխատում: Արգելված էր բայրշեկիկյան լրագիր հրա-
տարակելը: Բայրշեկիկյան կուսակցութեան անդամներին ձեր-
բակալում, բանտարկում և նույնիսկ մահվան պատժի եյին
յենթարկում:

Մենշեկիկյան կառավարութիւնը վոչ մի գրական քայլ
չարավ յերկրի անտեսական գրութիւնը բարձրացնելու
ասպարիզում. նա անկարող յեղավ դեթ մի ֆարքիկա-
գործարան հիմնելու, և այլն:

Ժողովուրդը քաղցից ու մերկութիւնից կոտորվում
էր. մինչդեռ անուղի չափերի էր հասել վաճառական-սպե-
կուլյանանների ախորժակները, նրանք մեծ բանակութեամբ
հարստութիւն եյին արաւանում դեպի Պոլիս, և այլն:

ՄԵՆՇԵՎԻԿՅԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ԱՆԿՈՒՄԸ ՎՐԱՍՏԱՆՈՒՄ

1920 թվին մենշեկիկյան Վրաստանն արդեն շրջապա-
ված էր խորհրդային յերկրներով: Ազրբեջանում ու Հայաս-
տանում վաղուց էր հաստատվել խորհրդային իշխանու-
թիւնը. այդ պատճառով մենշեկիկյան կառավարութիւնն
ստիպված էր պայմանագիր կնքելու Խորհրդային Ռուսաս-
տանի հետ: Սակայն, չնայելով դրան, Վրաստանում ա-
պաստան եյին գտնում Խորհրդային Ռուսաստանին թշնա-
մի տարրերը. սրանց նպաստում-ոգնում էր այն ժամանակ
Վրաստանում յեղած ֆրանսիական կոմիսար Շեպիկեն:
1921 թ. հունվար ամսին Վրաստանում կրկին սկսվեցին
գյուղացիական ապստամբութիւնները, վորոնք լայն ծա-
վալ ստացան: Շուտով, Խորհրդային Ազրբեջանի ու Հայաս-
տանի Կարմիր բանակի աջակցութեամբ, Վրաստանի բան-
վորներին ու գյուղացիներին աջողվեց տապալել մենշեկի-
կների իշխանութիւնը: Սրա հետ միասին, վերջ տրվեց
նաև վրացի կալվածատերերի և բուրժուազիայի իշխանու-

թիւնը: Վրաստանում ել հաստատվեց խորհրդային իրա-
վակարգը: Մենշեկիկյան կառավարութիւնը վախով արտա-
սանման՝ Յեվրոպա: Այնտեղ սկսեց ազաչել-պաղատել կա-
պիտալիստական պետութիւններին, վորպեսզի իրեն ոգ-
նեն: Փախած մենշեկիկյան կառավարութիւնը վրաց ժողո-
վրդի ահագին հարստութիւնը հետը տարավ:

ՀԱՐՅԵՐ և ՀԱՆՁՆԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1. Ինչու ուշացավ Վրաստանում հոկտեմբերյան հեղափո-
խութիւնը և խորհրդային իշխանութեան հաստատվելը:
2. Մենշեկիկյան կառավարութեան վերաբերմունքը կապի-
տալիստական պետութիւնների վերաբերմամբ ինչպի-
սի յեր:
3. Մենշեկիկների որոք վերանդ աեզի ունեցան գյուղացիա-
կան ապստամբութիւնները:
4. Ովքեր եյին իշխում Վրաստանում մենշեկիկների ժամա-
նակ: Վրաստանի խորհրդայնացման հանդիսավոր որվա
առթիվ գեկուցում տուր բանվորների և գյուղացիների
գրութեան մասին մենշեկիկների իշխանութեան ժամանակ:

5. ՍՈՅԻԱԼԻԶՄԻ ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

1921 թ. խորհրդային իշխանութիւնը վերջնականապե-
ջախջախեց այն հակահեղափոխական թշնամիներին, վո-
րոնք յեկել եյին բանվորա-գյուղացիական իշխանութիւնը
տապալելու:

Բաղաբացիական կռիվներին վերջ տալուց հետո, յեր-
կիրը խաղաղվեց ու արագ քայլերով սկսեց առաջադիմու-
թեան ուղիով ընթանալ:

Կարճ ժամանակվա ընթացքում խորհրդային իշխա-
նութիւնը, ամբողջ աշխատավորութեան աջակցութեամբ,
մեծ նվաճումներ ձեռք բերեց: Նրան աջողվեց վերականգ-
նել իմպերիալիստական ու քաղաքացիական պատերազմ-
ներից հյուժված ու քայքայված յերկիրը:

5-6 տարում մեր արդյունաբերութիւնը, իր գլխավոր բնագավառներում, արդեն հասավ նախապատերազմյան վիճակին. ինչ վերաբերում է առհասարակ արտադրութեանն ու գյուղատնտեսութեանը, այստեղ մոշ միայն հասնոք, այլև սկսվեց վերակառուցման շրջանը: Փարրիկա-գործարանների հնացած մեքենաները պետք է նոր, կատարելագործված մեքենաներով փոխարինվեյին: Յեզ իրօր, նախկին Փարրիկա-գործարաններն առաիճանաբար հարստացան նոր մեքենա-գազգյահներով և այլն: Սկսվեցին նոր Փարրիկա-գործարանների, հիդրոէլեկտրակայանների կառուցումները: Այս քոյորը պետք է կատարվեր աեխնիկայի վերջին պահանջների համաձայն: Փյուղ ներմուծվեցին նորանոր, կատարելագործված մեքենա գործիքներ: Տնտեսութեան նման վերակառուցումը կօշվում է սոցիալիստական սեկտնատրուկցիա: Վերակառուցման շրջանն սկսվեց սրանից 5-6 տարի առաջ:

ՍՈՑԻԱԼԻԶՄԻ ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ՀՆԳԱՄՅԱ ՊԼԱՆԸ

Բանվոր դասակարգը, կոմունիստական կուսակցութեան ղեկավարութեամբ, արագ թափով սկսեց սոցիալիզմի շինարարութիւնը մեր յերկրում: Կագմվեց այդ շինարարութեան զիգանա հնգամյա պլանը: Բանվոր դասակարգը նպատակադրել է առաջավոր կապիտալիստական յերկրներին հասնել և առաջ անցնել: Հնգամյա պլանը բարձրելու յե խորհրդային յերկրում ապրող բազմամիլիոն աշխատավորութեան վիճակը. այս պլանը մեզ տանում է դեպի սոցիալիզմ: Սոցիալիզմի ժամանակ աշխատավոր մասսան մարդավարի ու բարձր գրութեամբ կազրի:

Այս մտքով է սողորված յուրաքանչյուր բանվոր ու գյուղացի, այդ պատճառով էլ նրանք որինքուն պայքարում են հնգամյա պլանի իրացման համար:

Մեր յերկրում հնգամյա պլանի իրացումը նշանակու է կառուցել հսկա Փարրիկա-գործարաններ, էլեկտրա-կա-

յաններ, գյուղատնտեսական մեքենաներ և այլն: Այս ամենը հիմք է սոցիալիստական հզոր շինարարութեան: Սակերափոխի մեր գյուղն ու քաղաքը: Նոր ճանապարհի շեմքին կանգնած քաղաքն ու գյուղը կապահովեն աշխատավորութեան բարորութիւնը:

ՀՆԳԱՄՅԱԿԸ՝ ԶՈՐՍ ՏԱՐՈՒՄ

Խորհրդային Միութեան բանվոր դասակարգը և ամբողջ աշխատավորութիւնը մեծ ենասուզիագմով կիրառում են հնգամյա պլանը: Խորհրդային Միութեան ներքին և արտաքին թշնամիների — նախկին ցարական Ռուսաստանից վտարվածների և արտաքին կապիտալիստների ու կալվածատերերի միտքն ու հույսերը սոցիալիզմի շինարարութիւնը խորտակելու մասին, ի դերև յեխան: Մի շարք բնագավառներում, ինչպիսին են՝ նավթարդյունաբերութիւնը, մեքենաշինարարութիւնը և այլն, հնգամյա պլանն արդեն կիրառված է: 1931 թ. վերջերը համարվում էր հնգամյա պլանի 3-րդ վճռական տարին, այս նվազին հաշվառման յենթարկեցինք մեծ նվաճումները սոցիալիստական շինարարութեան ասպարիզում, և այսպիսով թեակոխեցինք շորրորդ տարին, համոզված լինելով, վոր հնգամյակի շորրորդ տարում կգերակատարենք սոցիալիզմի շինարարութեան հնգամյա պլանը:

1932 թ. բանվոր դասակարգը սոցիալիզմի ամուր հիմքը գցեց, վորի վրա սկսեց այս տարի կառուցել սոցիալիզմի շենքը:

Ուրեմն, կիրառվում է բանվոր դասակարգի ներսական լոգունգը՝ «Հնգամյակը՝ շորս տարում»:

ՀԱՐՅԵՐ ՅԵՎ ՀԱՆՁՆԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1. Հնգամյա պլանով Խորհրդային Միութեան բանվոր դասակարգը ինչ նպատակադրում ունի:
2. Բանի և վոր տարում կկիրառվի հնգամյա պլանը:

III. ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ

1. ՀԱՄԱՄԻՈՒԹԵՆԱԿԱՆ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ (ԲԱՅԼՇԵՎԻԿՆԵՐԻ) — 3. Կ. Կ. (Բ)

Խորհրդային Միության բանվոր դասակարգի ղեկավարն ու առաջնորդը՝ կոմունիստական կուսակցությունն է. կոմունիստական կուսակցության լրիվ անունն է — Համամիութենական կոմունիստական կուսակցություն (բայշևիկներ):

Բանվոր դասակարգը չէր կարող հաղթություն տանել, յեթե չլիներ կոմունիստական կուսակցությունը. նրան ստեղծեց բանվոր դասակարգի առաջնորդ՝ Վլադիմիր Իլիչ Ուլյանով-Լենինը: Լենինի գործունեության, կյանքի և պայքարի հետ, վոր տարել է բանվոր դասակարգի ազատագրման համար, կծանոթանանք այժմ:

Ցարի իշխանությունը, կապիտալիստներն ու կալվածատերերը բանվոր բայշևիկներից և նրանց առաջնորդ Լենինից — վախենում էին ու ատում նրանց:

Մինչ հսկանքների հեղափոխությունը Լենինը և բայշևիկները ստիպված էին աշխատել ընդհատակյա, նույնիսկ այն ժամանակ, յերբ թագավորին տապալեցին:

Կապիտալիստներն ու նրանց աջ թև — կեղծ սոցիալիստները բանտարկում էին ու աքսորում բայշևիկներին, նրանք մտադրվեցին նույնիսկ Լենինին բանտարկել. բայց բանվոր բայշևիկները կարողացան նրան թագցնել, վորից

հետո նա թագստյան վայրիցն էր ղեկավարում բանվոր դասակարգի պայքարը:

Մտածված ու մեծ վարպետությամբ էլին ղեկավարում գիտակից պրոլետար բայշևիկները ու նրանց առանջորդ Լենինը բանվոր մասսաներին, նրանք ղեկավարում էին բանվոր դասակարգին վճռական պայքարի ժամանակ, և Լենինի ստեղծած բայշևիկյան կուսակցության ղեկավարությամբ բանվոր դասակարգը, գյուղացիության հետ կապ հաստատելով, տապալեց կալվածատերերի ու կապիտալիստների իշխանությունը:

Իններորդ տարին է, ինչ վախճանվել է Լենինը. սակայն նա թողել է ժառանգ, վորը շարունակում է Լենինի սկսած մեծ գործը: Լենինը ստեղծեց յերկաթակուռ կուսակցություն. նա ճշտորեն կատարում է Լենինի բոլոր պատգամները և միլիոնավոր մասսաներին տանում ղեպի վերջնական հզոր հաղթանակը:

Լենինի մահը առաջավոր բանվոր մասսաների մեջ մասսայական հոսանք առաջացրեց, վորոնք մտան Լենինյան կուսակցության շարքերը:

Կոմունիստական կուսակցությունն ընդգրկում է իր շարքերում առաջավոր և գիտակից բանվորներին, և նրա շարքերը կարող են մտնել գիտակից և կայուն բանվորները:

Կոմունիստական կուսակցության մեջ կարող են մտնել նաև առաջավոր կուլտետեստականներն ու չքավոր գյուղացիները:

2. ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԱԿԱՆ ԻՆՏԵՐՆԱՑԻՈՆԱԼ

Բացի Խորհրդային Միությունից կոմունիստական կուսակցություններ գոյություն ունեն նաև մյուս յերկրներում, ուր դեռևս կապիտալիստներն ու կալվածատերերն են իշխում: Բոլոր այսպիսի յերկրներում կոմունիստական կուսակցությունները բանվոր դասակարգի պայքարն են

դեկավարում, բոլոր աշխատավորների ու ճնշվածների հետ միատեղ, ընդգեմ կապիտալիստների: Այս պայքարի նպատակն է՝ տապալել, վոչնչացնել կապիտալիստների իշխանությունը, և ազատագրել բանվոր ու գյուղացիներին — բոլոր յերկրներում — կապիտալի լծից, այնպես, ինչպես այդ յեղով մեզ մոտ, Խորհրդային Միության մեջ, 15 տարի առաջ:

Բոլոր կոմունիստական կուսակցություններն ընդգրկված են կոմունիստական Ինտերնացիոնալի մեջ, կըրճատ ձևով — կոմինտերնում: Կոմինտերնը, վորպես համաշխարհային միավոր, ղեկավարում է ամբողջ աշխարհի բանվոր ղառակարգի պայքարը կապիտալիզմի դեմ, նրան վոչընչացնելու նպատակով, հենց այս պատճառով էլ ասում են, վոր կոմինտերնը համաշխարհային հեղափոխության շտաբն է:

3. ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՋ ՆՈՐԳՆԵՐԸ

ԼԵՆԻՆԻ ԿՅԱՆՔԸ ՅԵՎ ՊԱՅՔԱՐԸ ԲՍՆՎՈՐ ԴԱՍԱԿԱՐԳԻ ԱՁԱՏԱԳՐՄԱՆ ՇԱՍԱՐ

Վլադիմիր Իլիչ Ուլյանով-Լենինը ծնվել է 1870 թվի ապրիլի 23-ին Միմբրսկում: Լենինի հայրը՝ Իլիա Նիկոլաևիչ Ուլյանովը ժողովրդական դպրոցների ղիրեկտոր էր: Նա համարվում էր խելոք, ազնիվ և արդարադատ մարդ: Այդ պատճառով էլ ձեռք էր բերել իր շրջապատի համակրանքն ու սերը: Դեպի նա առանձնահատուկ հարգանք ու սեր էր տածում գյուղի և քաղաքի ուսուցչությունը:

Լենինի հայրը բացել է 400-ից ավելի դպրոցներ, վորտեղ ուսանել են 20.000-ի չափ աշակերտներ: Յերբեք չի ունեցել վոչ հող և վոչ էլ վորեւէ կալվածք:

Լենինն ուներ յերկու յեղբայր՝ Ալեքսանդր և Դիմիտրի, և յերեք քույր՝ Աննա, Մարիա և Ուլա: Լենինի մայրը վախճանվեց 1913 թվին: Լենինը շատ էր սիրում իր մորը: Յերբ նա Ռուսաստանից արտորված էր ու ապրում էր

արտասահմանում, շարունակ մտածում էր իր մոր մասին ու հիշում նրան: Ընդհանրապես Ուլյանովների ընտանիքի անդամների միջև փոխադարձ սեր ու համակրանք էր տիրում:

Այս ընտանիքը միշտ ապրել է իր սեփական բրախքով ու աշխատանքով:

Ուլյա ուլների ընտանիք:

Այսպիսի ընտանեկան շրջանում անցկացրեց Լենինն իր պատանեկական կյանքը:

Պատանի Վլադիմիր Ուլյանովը դպրոցում ցույց եր տալիս մեծ ընդունակութուններ: Նա շատ եր կարգում և լավ եր տիրապետում ոտար լեզուներին:

Գիմնազիայում սովորելու ժամանակ, Լենինը լուր ստացավ իր մեծ յեղբոր—Ալեքսանդրի ձերբակալման մասին, վորն ուսանում եր Պետերբուրգի համալսարանում: Այն ժամանակի հեղափոխական կուսակցութունը պայքար եր տանում թագավորի դեմ: Այս կուսակցութունը 1881 թվի մարտի 1-ին սպանեց Ալեքսանդր III-ը թագավորին: Թագավորին հեղափոխականներն սպանեցին այն բռնութունների համար, վոր գործադրում եր գյուղացիության վրա: Նա կալվածատերերի, թավադների և իշխանների պաշտպանն եր և դրա համար ել տանջում-չարչարում եր գյուղացիներին: Ալեքսանդր III-ը, իր հոր համեմատությամբ, ավելի դաժան եր: Նա առավել ևս ուժեղացրեց բռնակալութունը և ճնշումը գյուղացիների վրա: Նա՝ վախեցած իր հոր սպանության դեպքից՝ ավելի ուժեղացրեց ճնշումը, ձեռք առնելով խիստ միջոցներ:

Ալեքսանդր Ուլյանովը վորոշեց սպանել թագավորին: Մի քանի ընկերների հետ միասին կամենում եր այս վորոշումն ի կատար ածել, սակայն թագավորի ժանգարմները ձերբակալեցին նրան ու տեղավորեցին Պետերբուրգում—Շլիսելբուրգի բանտում, ուր թագավորը տանջել ու շարշարել ե բազմաթիվ քաղաքական գործիչների և հեղափոխականների:

Լենինն այդ ժամանակ 17 տարեկան եր:

Այս գեպքը շատ ազդեց յերիտասարդ Լենինի վրա, նրա սիրան այդ որվանից ատելությամբ լցվեց գեպի կալվածատերերը, թավադ-իշխանները, կապիտալիստները և բռնակալ թագավորը:

Լենինն ամբողջովին իր ձերբակալված յեղբոր գազափարի կողմնակից եր, վորին կախաղան եր սպասում: Ցա-

քի իշխանութունը և դատարանը նրան չեր խնայի ու ների: Յեվ իսկապես նույն թվին, յերկու ամիս անց, մայիսի 19-ին, Ալեքսանդր Ուլյանովին իր ընկերների հետ միասին Շլիսելբուրգի բանտում կախաղան բարձրացրին:

Լենինը գիմնազիայում

ՈՒՍԱՆՈՂ ԺԱՄԱՆԱԿ

1872 թվին Լենինն ավարտեց Սիմբերսկի գիմնազիան, նա բոլոր առարկաներից գովելի թվանշաններ ստացավ, այնպես վոր այն ժամանակվա ընդունված որեւքի համաձայն, պետք է վուսկե շքանշան տային, բայց, չնայած սրան, Լենինին չընդունեցին անգամ մայրաքաղաքի համալսարանում: Վախենում եյին, թե նա ել իր յեղբոր ուղիով կգնար, և իր ու ժողովրդի վրեժը կլուծեր բռնակալներից: Լենինը մի կերպ ընդունվեց Ղազանի համալսարան, բայց, յտրևու ամիս անց, նրան համալսարանից վճռեցին ուսանողական խառնակությանը մասնակցելու համար և սքսութեցին Ղազանի նահանգի մի փոքր գյուղ (Կոկուշկինո)՝ վորտեղ ապրում եր վաստիկանության հսկողության տակ: Նրան թույլ չեյին տալիս ուրիշ տեղ գնալու:

Լենինի զիմուժը կրկին համալսարան ընդունելու մասին՝ կառավարությունը մերժեց: Այսպիսով՝ նրան չեք հաջողվում ուսանել վոչ արքունական քաղաքում և վոչ ել Ղազանի համալսարանում: Այդ ժամանակ Լենինը խնդրեց, վոր իրեն թույլ տան մեկնելու արտասահման՝ ուսանելու համար, սակայն այս խնդիրն ել մերժվեց: Կառավարությունն զգում եր, վոր հանձինս Լենինի բռնակալության դեմ աճում եր մի խոշոր և ուժեղ թշնամի:

1891 թվին Լենինին թույլ տվին Լենինգրադ (նախկին Պետերբուրգ) գնալու, այնտեղի համալսարանում ավարտական քննություն տալու:

Լենինն այդ թվին աջողությամբ տվեց քննությունը:

Այս ժամանակվա ընթացքում Լենինն արդեն բավական ծանոթացել եր Մարքսի գիտության հետ: Նա գարձավ Մարքսի խոսկան, սրտակից ու արժանավոր աշակերտը:

Այսպես Լենինը վտաք դրեց կյանքի մեջ, այսպես մտավ բանվորական հեղափոխական շարժման մեջ:

ՇԵՂԱՓՈՒՍԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԻ ՍԿԻԶԲԸ

Այս ժամանակներում Ռուսաստանի պրոլետարիատի մեջ լայն կերպով տարածվում եր Կարլ Մարքսի փիլիսոփայությունը: Մարքսի ուսմունքը կայանում է հետևյալում: Հնուց ի վեր մարդկությունը բաժանված է իրար հակառակ մասերի—այսպես ստամ գասակարգերի: Մի կողմից իշխող դասակարգ, վորի ձեռքումն եր գտնվում ամբողջ հարստությունը, մյուս կողմից ճնշված դասակարգ, վորը գտնվում եր առաջինի հպատակության տակ:

Ճնշված դասակարգն իր աշխատանքով ստեղծում եր բարձր դասակարգի համար հարստություն:

«Այստեղ ել այսպես և,—ասում է Մարքսը,— ներկայումս կա իշխող դասակարգ, վորին անվանում ենք բուրժուազիա, և մյուս կողմից՝ ճնշված, շահագործված դասակարգ, վոր կոչվում է պրոլետարիատ:

Եւրթուազիայի ձեռքումն է գտնվում ամբողջ հարստությունը՝ ֆաբրիկներ, գործարաններ, ճանքեր, յերկաթգծեր, բանկեր և այլն: Պրոլետարիատը զուրկ է սեփականությունից: Նրա հարստությունը և սեփականությունը կազմում են իր սեփական ուժն ու եներգիան: Պրոլետարիատը, վորպեսզի կարողանա իր գոյությունը պահպանել, ստիպված է վարձվել կապիտալիստի մոտ նրա ֆաբրիկա-գործարանում, հանքերում աշխատելու համար: Կապիտալիստը նրան վճարում է այնքան աշխատավարձ, վորով բանվորը հազիվ կարող է միմիայն իրեն ու իր ընտանիքը պահել, մինչդեռ բանվորի կողմից թափած ավելի աշխատանքը յուրացնում է ինքը կապիտալիստը և սրանով զիջում հարստություն, այնպես վոր այստեղից իշխող դասակարգը—բուրժուազիան—բանվորների շահագործումով, կեղեքումով և ապրում ու կրկնապատկում իր կարողությունը:

Պրոլետարիատը գտնվում է այնպիսի դրության մեջ, վոր անպայման պետք է պայքարի կապիտալիստների դեմ:

Յեվ Մարքսը, սրա հետ միասին, մատնանշում է այս պայ-
քարի նպատակը:

Այս պայքարի նպատակն է, վոր պրոլետարիատը տա-
պալի կապիտալիստների իշխանութիւնը և յերկրի կառա-
վարութիւնը վերցնի իր ձեռքը, նա պետք է իր ձեռքը
վերցնի նաև կապիտալիստների ամբողջ հարստութիւնը,
բանկերը, ֆաբրիկա-գործարանները, յերկաթգծերը, հան-
քերը և այլն:

Ամբողջ աշխարհի բանվոր դասակարգը պետք է միա-
նա, մի ձակատ կազմի, պայքարելու համար: Յեվ հենց
սրա համար Մարքսն ասում է՝ «Պրոլետարներ բոլոր յեր-
կրների, միացեք»:

Մարքսը 65 տարի առաջ հիմնեց բոլոր յերկրների բան-
վորական միութիւնը, վոր կոչվեց «Բանվորական միջազ-
գային ընկերութիւն», կամ – Առաջին Ինտերնացիոնալ:
Նրա հիմնադիրն ու զլխավոր ղեկավարն էր ինքը, բանվոր
դասակարգի մեծ ուսուցիչ Մարքսը: Բանվոր դասակարգը
կտապալի կապիտալիստների իշխանութիւնը և պրոլետա-
րիատի իշխանութեան հիմքը կդնի նրա համար, վորպեսզի
վոչնչացնի ամեն տեսակի բռնակալութիւն: Պրոլետարիա-
տը պետք է վերացնի շահագործումը, կեղեքումը և հիմք դնի
կոմունիզմի:

Այս էյին քարոզում բանվոր դասակարգի մեծ ուսու-
ցիչներ՝ Կարլ Մարքսն ու Ֆրիդրիխ Ենգելսը:

Մարքսի լավագույն աշակերտը, նրա փիլիսոփայու-
թեան կայուն հետևողը դարձավ Լենինը: Բացի այս, Լե-
նինը մեծ վարպետութեամբ ու փորձառութեամբ զարգաց-
րեց Մարքսի փիլիսոփայութիւնը: Լենինը շարունակ պայ-
քարել է բոլոր նրանց դեմ, ովքեր հակառակ էյին դուրս գա-
լիս Մարքսի ուսմունքին, առաջադրած թեզիսներին և
այլն: Նա համոզված էր, վոր Ռուսաստանի պրոլետարիա-
տը ազատութիւն կարող է ձեռք բերել միմիայն այն
գեպքում, յերբ գնա Մարքսի մատնանշած ճանապարհով:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳՈՒՍ ԱՇԽԱՏԵԼԸ

1893 թվի աշնանից Լենինը տեղափոխվեց Պետերբուրգ:

Լենինն այս ժամանակաշրջանում – Պետերբուրգում –
առաջավոր բանվորների հետ միասին, կազմակերպեց
բազմաթիվ խմբակներ, նրանց աջակցութեամբ հիմք դրեց
բանվորական այն խոշոր կազմակերպութեանը, վոր կոչվեց
„Բանվոր դասակարգի ազատագրման համար պայքարող
միութիւն“:

Բանվորական խմբակ:

Լենինը գուշակեց, վոր անհրաժեշտ է անցնել բան-
վորական լայն գործադուլների. նա այս առթիվ գրում էր
թերթիկներ, թուուցիկներ, վորտեղ տալիս էր պայքարի
նպատակները և ցույց էր տալիս ֆաբրիկանս-կապիտա-
լիստների դեմ պայքար մղելու ուղիները: Այդ ժամանա-
կաշրջանում Լենինը գրեց մի լուրջ աշխատութիւն, մի

խոշոր գիրք, փորձեղ պայքարում էր Մարքսի ուսմունքի համար, Ռուսաստանի բանվորական շարժման հակա-ուսկորգների դեմ:

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՍ ԱՐՏԱՍՄՅՄԱՆ ԳՆԱԼԸ

Կարճ ժամանակից հետո, Լենինը Պետերբուրգից մեկ-նեց արտասահման: Նա չգնաց այնտեղ հանդատանալու, այլ գնաց, փոր կապ հաստատի Ռուսաստանից փոխած, հալածված հեղափոխականների հետ, փորձեր արտասահ-մանում լույս էլին ընծայում հեղափոխական գրականու-թյուն, և փորը զազանի կերպով անց էլին կացնում սահ-մանը, բերում Ռուսաստան: Հենց այսպիսի մարդկանց հետ կապ պահպանելու նպատակով Լենինը մեկնեց Չվիցերիա, նա պետք է նրանց հետ խորհրդակցեր, թե հետագայում ինչպես պետք է աշխատելին ու պայքարելին: Լենինը խոշոր ազդեցություն գործեց արտասահմանում յեղած ուսև հեղափոխական եմիգրանտների վրա և նրանք այն ժամանակ Լենինին բնորոշեցին փորպես «բանվորական շարժման պապա առաջնորդ»:

Լենինը կարգավորեց ու կազմակերպեց հեղափոխա-կան գրքերի ու լրագրների Ռուսաստան ներմուծելու գործը ու ինքը յեա վերադարձավ:

ԼԵՆԻՆԻ ԶԵՆԻԲԱՎԱՆՈՒՄՆ ՈՒ ԱԲՍՈՐՈՒՄԸ

Ռուսաստանի բանվորական շարժման անմիջական ղե-կավարությունը վիճակվեց Լենինին:

Արտասահմանից Ռուսաստան վերադառնալուց հետո Լենինը, մյուս ընկերների հետ միասին, հիմնեց «Բանվոր դասակարգի ազատագրման համար պայքարող միությունը»:

Այդ ժամանակ Պետերբուրգում և մյուս արդյունա-բերական բանվորական քաղաքներում սկսվեցին գործա-

գուլային շարժումներ: Բանվորները չկարողացան համբե-րել ու տանել գործարանատերերի ու ֆաբրիկանտների բնահաճույքները: Լենինի ու նրա զինակից առաջավոր բանվորների նախաձեռնությամբ կազմակերպված խմբակ-ները բանվորների մեջ առաջ բերին կռվի ու պայքարի անհրաժեշտության միտքը և, խկապես, բողալավեց բանվորների պայքարը կապիտալիստների դեմ: Այդ ժա-մանակ Լենինը շարունակ գրում էր թերթիկներ ու թոռ-ցիկներ զանազան գործարանների բանվորության համար: Կոստիկանությունը շրջում էր գլխավորապես բանվորա-կան թագերը: Լրատեսները փնտռում էլին «Բանվորական դասակարգի ազատագրման համար պայքարող միություն» անդամներին:

1895 թ. գեկտեմբերի 9-ին փոստիկանությունը ա-ջողվեց ձերբակալելու այս միություն անդամների մեծ մասին: Լենինին խուզարկեցին և մյուս ընկերների հետ միա-սին ձերբակալեցին ու բանա նստացրին:

Մակայն բանտումն էլ Լենինին պաշարում էր մի միտք, թե ինչպես պետք է ազատագրվեն բանվորներն ու գյուղացիները Ռուսաստանում և թե ինչ ձևով պետք է պայքարեն նրանք, թե ինչ կերպ նա ինքը կարող է ոգ-նություն ցույց տալ այդ գործում:

Լենինը բանտումն էլ չէր հանգստանում և շարունակ մտածում էր բանվոր դասակարգին ծանր լծից ազատա-գրելու մասին:

ԼԵՆԻՆԻ ՎԵՐԱԴՄՈՂՆ ԱԲՍՈՐԻՑ

1897 թ. հունվար ամսին Լենինին գատադարանցին յերեք տարի Սիբիր աքսորի: Նույն թվի փետրվարին նրան ուղարկեցին Յենիսեյի նահանգի Շուշենկո գյուղը, այնտեղ էլին արտրված նաև Լենինի գաղափարակից հե-ղափոխականները:

Լենինը Սիբիրումն էլ շարունակում էր բանվոր դա-սակարգի ազատագրման մասին հոգալ և աշխատել:

Յերեք տարուց հետո Լենինին ազատեցին արտոյից: Սիբիրից նա վերադարձավ և ժամանակավորապես բնակվեց Պսկով քաղաքում:

Մոսկվայում և Պետերբուրգում նրան անհնարին եր աշխատել, փոստիկանութիւնը, ժանդարմերիան նրան շարունակ հետևում եր: Հետագայում ժանդարմական գրասենյակի արխիվում հայտնաբերվեցին փաստեր այն մասին, վոր ժանդարմները հետևում էին Լենինի ամեն մի քայլին ու գործին, թե վորտեղ եր նա, ուր եր գնում, ում հետ եր զրուցում և այլն: Բայց Լենինը հանգիստ չեր կարող մընալ, նա ստեղծվել եր պայքարի համար: Դեռ Սիբիրում, արտոյված ժամանակ, Լենինի մեջ մի միտք ե հղանում արտասահմանում թերթ հրատարակելու մասին: Այս լրագրի շուրջը պիտի համախմբվեյին Մարքսի իսկական աշակերտներն ու հետևողները: Լրագրի անունը պետք ե «Իսկրա» («Կայծ») լիներ:

Այս միտքը շատ շուտով իրագործվեց և արտասահմանում լույս տեսավ «Իսկրա» թերթը: Թերթն ուներ այսպիսի գեղից. — «Կայծից բոց կառաջանա»:

Մի անգամ, յերբ Լենինը մեկնում եր Պետերբուրգ, նրան ձերբակալեցին: Այդ ժամանակ նա յերեք շաբաթ բանտ նստեց: Լենինը միանգամայն համոզվեց, վոր ինքը չի կարող Ռուսաստանում ապրել, վորովհետե ցարական ժանդարմները նրան հանգստութիւն և հնարավորութիւն չեյին տալիս, վորպեսզի կարողանար ազատ աշխատել, ուստի վորոշեց տեղափոխվել արտասահման և այնտեղից ղեկավարել հեղափոխական աշխատանքները: Նա պետք ե արտասահմանից գիներ ու պարարտներ բանվորներին, վոր նրանք անհաշտ ու վճռական պայքար մղեյին կապիտալիստ-կալվածատերերի և ցարի բռնակալ ռեժիմի դեմ: Նա պետք ե այնտեղից ղեկավարեր կուսակցութիւնը:

ԼԵՆԻՆԸ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆՈՒՄ

Լենինն իսկապես ուղևորվեց արտասահման, նա այնտեղ սկսեց ղեկավարել «Իսկրա» թերթի աշխատանքները և դարձավ այդ թերթի գլխավոր ղեկավարը: Այս թերթը Ռուսաստանի բանվոր դասակարգին պայքարի պատրաստման գործում շատ խոշոր դեր կատարեց, նա մեծ նշանակութիւն ունեցավ բանվոր դասակարգի կուսակցութիւն — բայրէիկյան կուսակցութիւն — ստեղծման գործում:

Այդ ժամանակ Ռուսաստանում դեռ գոյութիւն չուներ միասնական բանվորական կուսակցութիւն:

Յերբ Լենինը Սիբիր եր արտոյված, բանվորական կազմակերպութիւնների ներկայացուցիչներն առաջին անգամ հավաքվեցին և հիմնեցին Ռուսաստանի Սոցիալ-Դեմոկրատական բանվորական կուսակցութիւնը, բայց, ցարի ժանդարմերիան այս նոր կազմակերպված բանվորական կուսակցութիւն ղեկավարներին ձերբակալեց, այնպես վոր միասնական բանվորական կուսակցութիւն ստեղծելն այդ ժամանակ չաշողվեց:

Բոլոր քաղաքներում հեղափոխական խմբակներ գոյութիւն ունեյին, սակայն նրանք չեյին միացած միմյանց հետ, չունեյին մի ընդհանուր ղեկավարութիւն և աշխատանքի ծրագիր, իսկ բանվորական կուսակցութիւնն ըստեղծվում ե այն ժամանակ, յերբ բանվոր դասակարգի առաջավոր մասը ձուլվում ե ու միահամուռ ձևկատ կազմում պայքարի համար: Սրա հետ միասին, նրանք պետք ե ունենան մի ղեկավարութիւն, մի ծրագիր, և հենց սրա համար եր պայքարում արտասահմանում Լենինը:

Նրա ղեկավարութիւնամբ լույս տեսնող «Իսկրա» թերթը լուսաբանում եր մի բանվորական միասնական կուսակցութիւն ստեղծման անհրաժեշտութիւնը:

«Իսկրա» թերթը կոմուն էր Մարքսի ուսմունքի բոլոր տեսակ ազդեցությունների և խեղաթյուրումների դեմ, նա պաշտպանում էր Մարքսի ուսմունքի հստակությունն ու ճշտությունը:

«Իսկրա» թերթը հոգ պատրաստեց կուսակցության 2-րդ համագումար հրավիրելու համար: «Իսկրա»-ի խմբագրատանը Լենինն ու Պլեխանովը մշակեցին կուսակցության ծրագիրը, փոր և քննություն առարկա դարձավ 2-րդ համագումարում:

ԲԱՅԼՇԵՎԻԿՆԵՐ ՅԵՎ ՄԵՆՇԵՎԻԿՆԵՐ

Մրանից 29 տարի առաջ արտասահմանում հրավիրվեց կուսակցության յերկրորդ համագումարը—Լոնդոն քաղաքում:

Այս համագումարում կուսակցության անդամների միջև առաջացան տարաձայնություններ: Լենինը պաշտպանում էր այն թեզը, փոր կուսակցությունը պետք է լինի բանվորական, նա անընդունելի յեր համարում, փոր կուսակցության անդամի անուն կրելին պատահականորեն ներս խցկված մարդիկ: Լենինը կուսակցության անդամի համար պարտադիր էր համարում, փոր նա յուրացներ ու իրագործեր ծրագիրը: Բացի այդ, կուսակցության անդամը պետք է անմիջապես մասնակցեր կուսակցության փորևե կազմակերպության մեջ: Իսկ կուսակցական կազմակերպությունները թագավորի ժամանակ գործում էյին զաղտնի ձևով, փանդարմերիան և փոստիկանությունը հալածում էյին նրանց, այդ պատճառով կուսակցական կազմակերպության մեջ մասնակցելը այնքան ել ճեշա բան չեր: Կուսակցակերպության մեջ կարող էյին մասնակցել միմիայն իսկական հեղափոխականներն ու բանվորները, պատահական ու խցկված մարդիկ կուսակցական կազմակերպության աշխատանքներում մասնակցություն չեյին կարող ունենալ: Մյսախտով կուսակցական շարքերը գլխավորապես կլրացվեյին բանվորներով:

Լենինի առաջարկության դեմ դուրս յեկան նրանք, փորոնք հետո կոչվեցին մենշևիկներ: Նրանք այն տեսակետըն էյին պաշտպանում, թե կուսակցականի անուն կրելու համար անհրաժեշտ չե, փոր ինքը՝ կուսակցականը մաս-

նակցի կազմակերպության աշխատանքներին, որինակ՝ պրոֆետորը, աշակերտը կամ ուսանողը կարող է և շաշխատել զաղտնի կազմակերպության մեջ: Սակայն նա յեթե ընդունում է և յուրացնում կուսակցության ծրագիրը և նպաստում է նրա իրագործմանը, ուրեմն նա կարող է կուսակցության անդամ համարվել: Համագումարին այս մտքի պաշտպան դուրս յեկավ Մարտովը:

Ինչպես տեսանք, Լենինը և իր կողմնակիցները պաշտպանում էյին այն միտքը, թե՛ կուսակցությունը պետք է կազմված լինի իսկական հեղափոխական բանվորներից, և փոչ թե պատահական ձևով խցկված անձերից: Մրանով կուսակցությունը կլիներ ամուր և կայուն, նրա շարքերում իսկական հեղափոխականներ և բանվորներ կլինեյին: Այս խնդրի յուծման փամանակ Լենինի հակառակորդներն ստացան ձայների մեծամասնություն:

Համագումարի փերջում պետք է ընտրվեր «Իսկրա» թերթի խմբագրական կազմը: «Իսկրա» թերթն այն փամանակ շատ մեծ նշանակություն ուներ: Խմբագրության կազմի մեջ մեծամասնությունն ընտրվեց Լենինի կողմնակիցներից:

Ընտրվեցին՝ ինքը Լենինը, Պլեխանովը, փորն այն փամանակ Լենինի կողմնակից էր, և Մարտովը:

Ուրեմն, խմբագրությունը ընտրելու ժամանակ մեծամասնությունը Լենինի կողմն էր, իսկ փորբամասնությունը Մարտովի, հենց այս պատճառով Լենինի կողմնակիցները մեծամասնականներ կամ, ինչպես ուուներեն են ստում, բայլշիկներ կոչվեցին, իսկ Մարտովի կողմնակիցները՝ փորբամասնականներ, կամ ոուսերեն՝ մենշևիկներ:

ԼԵՆԻՆ ՈՒ ԲԱՅԼՇԵՎԻԿՅԱՆ ԿՈՒՍԱԿՅՈՒԹՅՈՒՆԸ ԲԱՆՎՈՐ ԴԱՍԱԿԱՐԳԻՆ ՀԱՍՅՐԻՆ ՀԱՂԹԱՆԱԿԻ

Բայլշիկյան կուսակցությունը Մարքսի ուսմունքով գինված ու սոցիալիզմ կուսակցություն էր: Բայլշիկներն

սկզբիցնևեա պայքար եյին մղում մենչեկիկները դեմ, վորովհետև մենչեկիկները դավաճանեցին Մարքսի ուսմունքին և չգնացին նրա նշած հեղափոխական ուղիով:

Հենց Լենինն ու բայշեկիյան կուսակցութիւնը սովորեցրին բանվորներին, թե նրանք ինչպես պետք է պայքարեն ցարի ինքնակալութեան և կապիտալիզմի դեմ: Նրանք բանվոր դասակարգին հաւցրին պանծալի հաղթանակին:

Բայշեկիյան կուսակցութիւնը, Լենինի ղեկավարութեամբ, իր ձեռքն առավ բանվորական շարժման գործը և ցույց տվեց բանվորներին պայքարի և հաղթութեան իսկական ուղին:

Ուռաջավոր բանվորները Լենինի մեջ տեսնում էին իրենց իսկական ուսուցչին, ղեկավարին և առաջնորդին, ամեն մի նոր հաղթանակ բանվորները հեռագրով հաղորդում էին Լենինին նրա արտասահման յեղած ժամանակ:

ԼԵՆԱՅԻ ԲԱՆՎՈՐՆԵՐԻ ԳՆԴԱԿԱԶԱՐ ՈՒՄԸ

1912 թ. ապրիլի 4-ին հեռավոր Սիբիրում, Լենայի վոսկու հանքերում, ցարական վոստիկանութիւնը, ժանգարմերիան ու զորքը զնդակահարեցին գործադուլավոր բանվորներին: Հարյուրավոր անմեղ բանվորի արյուն թափվեց. այս հանգամանքը Ռուսաստանում առաջ բերեց մասսայական գործադուլներ: Շատ կարճ ժամանակում գործադուլներն ընդգրկեցին ամբողջ ռայոններ, մի քանի տեղերում գործը հասավ մինչև զինված հարձակումների: Բանվորները կովելու համար շինում էին բարոիկազներ, սակայն այդ պահին վրա հասավ համաշխարհային պատերազմը և դա թուլացրեց բանվորական շարժման գործը:

ԼԵՆԻՆԸ ՅԵՎ ՀԱՍԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՍԸ

1914 թ. սկսվեց համաշխարհային պատերազմը: Յեկոպայի և Ամբրիկայի անկուշտ կապիտալիստները միմյանց

վրա հարձակվեցին՝ նորանոր յերկրներ և շուկաներ ձեռք բերելու նպատակով: Սկսվեց սոսկալի արյունհեղութիւնը: Կապիտալիստները դեպի պատերազմ քշեցին միլիոնավոր աշխատավոր մասսաներին և նրանց գնդացիների ու թնդանոթների բաժին դարձրին:

Այս սկսված պատերազմի վտանգն ու զարհուրանքը բայշեկիկներն առաջուց զգում էին ու գուշակում. նրանք գրում էին, վոր համաշխարհային պատերազմը, արյունհեղութիւնը անխուսափելի յեր ու սպասելի: Լենինն ավելի վաղորդ էր գրում պատերազմի զարհուրանքի մասին: Ամենքին հայտնի յեր, վոր Յեկոպայի կապիտալիստները պատրաստվում էին շտեմնված արյունհեղութեան համար, թալանող և կողոպտող կապիտալիստները կռվում էին իրար դեմ առևտրական շուկաների, նոր յերկրների տիրանալու և զրավելու համար:

Ուստի բոլոր յերկրների բանվոր դասակարգը պետք է զինվեր ու պայքարեր կապիտալիստների դեմ: Նա հնարավորութիւն չպետք է տար, վոր կապիտալիստները պատերազմ սկսեցին: Նա պատերազմ պետք է հայտարարեր իր յերկրի կապիտալիստների դեմ և վոչնչացներ նրանց իշխանութիւնը:

ՅԵՐԿՐՈՐԴ ԻՆՏԵՐՆԱՑԻՈՆԱԼԻ ԴՎԱՃԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

Այս ժամանակ գոյութիւն ունեւ բանվորական միջազգային միութիւն, վորը կոչվում էր յերկրորդ ինտերնացիոնալ:

Մարքսի—առաջին ինտերնացիոնալի քայքայումից հետո անցել էր 14—15 տարի, յերբ Պարիզում հավաքվեցին սոցիալիստները, վորոնք բանվորական միջազգային միութիւն, կամ յերկրորդ ինտերնացիոնալ հիմնեցին:

Յերկրորդ ինտերնացիոնալն զգում էր պատերազմի մոտալուտ վտանգը: Նա իր համագումարներին բանաձևեր էր ընդունում պատերազմի դեմ, սակայն այս վորոշում-

ները կրում էին կեզժ բնույթ. այն ժամանակվա սոցիալ-
լիսաներից շատերը բուրժուազիայի պաշտպաններն ու նը-
րանց գործակալները դարձան:

Յերկրորդ խտերնացիոնալի մեջ Լենինը ևս մտնակե-
ցում էր, սակայն պատերազմի խնդրում նա մյուս սոցիալ-
լիսաների կարծիքին չհամակերպեց. նա պատերազմի խըն-
դրում առաջարկում էր այն, թե պատերազմը պետք է
ոգտագործել կապիտալիստների դեմ, նրանց բռնակալու-
թյունը վոչնչացնելու համար. պատերազմը պետք է գտո-
նա բանվոր գասակարգի պատերազմ իր յերկրի կապի-
տալիսաների դեմ:

Հենց վոր արձակվեց համաշխարհային պատերազմի ա-
ռաջին թնդանոթը, յերկրորդ խտերնացիոնալի սոցիալիստ-
ները գավաճանեցին բանվոր գասակարգին: Նրանք ձայն
ավին և կողմնակից գուրս յեկան այն խոշոր վարկերի բաց
թողմանը, վորն ոննրաժեշտ էր կապիտալիստների կազ-
մակերպած պատերազմի համար: Գերմանիայի, Ֆրանսի-
այի, Անգլիայի և մյուս յերկրների սոցիալիստները դա-
շն կնքեցին իրենց յերկրների կապիտալիստների հետ և
ամբողջ ուժերով աջակցում էին պատերազմի կազմա-
կերպման գործին: Բանվորներին խաբում էին ասելով,
թե նրանք պաշտպանում են հայրենիքը և պետք է կովեն
թշնամու դեմ: Իսկ իրականում՝ գերմանացի բանվորը
գնդակ էր արձակում Ֆրանսիայի և Անգլիայի բանվորի
վրա. Ֆրանսիայի և Անգլիայի բանվորը թափում էր Գեր-
մանիայի բանվորի արյունը և այլն: Այս բոլորը նրա հա-
մար էր, վոր իր յերկրի թալանչի կապիտալիստի քմա-
հաճույքներն ու ցանկությունները կատարվեին:

Լենինը յերկրորդ խտերնացիոնալի սոցիալիստներին
բնորոշեց վորպես բանվոր գասակարգի գավաճանների: Նա
անհրաժեշտ համարեց, վոր ստեղծվի ու կազմակերպվի նոր
միջազգային միություն, նոր խտերնացիոնալ — Յերրորդ
խտերնացիոնալը:

Լենինը պատերազմին պատերազմ հայտարարեց: Նա
սովորեցնում էր բանվորներին, վոր կապիտալիստների
կազմակերպած պատերազմը վերածեյին կապիտալիստնե-
րի դեմ պատերազմի:

ՅԵՂԱՓՈԽՈՒՅՑՈՒՆԸ ՅԵՎ ԼԵՆԻՆԻ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ
ՌՈՒՍԱՍԱՆ

1917 թվին, ցարի բռնակալության տապալումից հե-
տո, Լենինը վերադարձավ Ռուսաստան: Այս ժամանակ
իշխանության գլուխն էյին անցել կապիտալիստներն ու մեն-
շեիկները, նրանք չէին մտածում բանվորների և գյուղա-
ցիների կենցաղի ու նրանց գրության բարելավման մա-
սին: Փարբիկա-գործարանները տակավին մնում էին կա-
պիտալիստների ձեռքին, իսկ հողը կալվածատերերի:

Բացի սրանից, կապիտալիստների և մենշեիկների իշ-
խանութ ունը կանգնած էր Ֆրանսիայի և Անգլիայի թա-
լանչի կապիտալիստների կողքին և շարունակում էր ա-
րյունհեղուցյունն ու թալանը:

Բանվորական մասսաները Պետրոգրադի և Մոսկվայի
փողոցներում դուրս էյին գալիս ընդդեմ այսպիսի իշխա-
նության:

Հուլիսի սկզբներին Պետրոգրադի բանվորների գժգո-
հությունները հասան մինչև արյունհեղուցյունների: Մեն-
շեիկների և կապիտալիստների իշխանությունն արգեն վը-
տանգի մեջ էր, նրանք այս բոլորի պատճառը համարում
էին Լենինին և բայշեիկներին, այդ պատճառով էլ սկսե-
ցին բայշեիկներին հալածել, Լենինին և մյուս ղեկավար
բայշեիկներին ցանկացան ձերբակալել, բայց Լենինին աջող-
վեց թազնվել: Նրան թագցրեց բանվոր Եմիլիանովը: Թա-
գստյան վայրից Լենինը շարունակում էր բայշեիկներին
ղեկավարել: Նա մեծ արագությամբ պատրաստում էր
ապստամբություն, վորը կտապալեր մենշեիկ-կապիտալիստ-
ների իշխանությունը:

Լենինն ու բայըլեիկները բանվոր մասսաներին քաջա-
լերում էյին ապստամբություն կազմակերպելու համար:
Նրանց լոգունգն եր՝ «Փարբիկա-գործարանները բանվորնե-
րին, հողը աշխատավորներին, հաղադությունը — ժողո-
ղովրդին, իշխանությունը խորհուրդներին»:

Հոկտեմբերի 25-ին (նոր տոմարով նոյեմբերի 7-ին) Պետրոգրադի պրոլետարիատը, Լենինի և բայըլեիկների ղե-
կավարությամբ, տապալեց մենշեիկ-կապիտալիստների իշ-
խանությունը: Պետական իրավունքներն իր ձեռքն ա-
ռավ բանվոր դասակարգը:

Այսպիսով, Լենինի և նրա ստեղծած բանվորական
կուսակցության անխոնջ ու յեռանդուն պայքարի շնոր-
հիվ, բանվոր դասակարգը և աշխատավոր գյուղացիու-
թյունն ազատագրվեց կալվածատերերի, կապիտալիստների
բռնակալությունից յերկրագնդի մի վեցերորդ մասի վրա:

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐՅԱՆ ՀԵՂԱՓՈՒՍԻՔՅԱՆ ՔՇՆԱՄԻՆԵՐԸ ՇԱՏ ԱՆԳԱՏ ԵՆ ՓՈՐՁ ԱՐԵԼ ԼԵՆԻՆԻ ԿՅԱՆՔԻՆ ՎԵՐՁ ՏԱԼՈՒ

Լենինը կատաղի թշնամի յեր բոլոր նրանց, վորոնց
իշխանությունը տապալեց ինքը և բայըլեիկյան կուսակ-
ցությունը: Լենինի անունը սարսափ եր ազդում բոլոր
թալանչի շահագործողներին վրա:

Լենինի անունը թանգագին ու սիրելի յե բոլոր յեր-
կրների աշխատավորների համար, վորովհետև նա, Լենինը,
իբր ամբողջ կյանքը նվիրեց աշխատավորների ազատագր-
ման մեծ գործին:

Հոկտեմբերյան հեղափոխության հաղթանակից հետո
Լենինի թշնամիները շատ անգամ փորձել են վերջ տալ
նրա կյանքին:

Բուրժուազիան և եսերների (սոցիալիստ հեղափոխա-
կաններ) ու մենշեիկների կուսակցությունները ստեղծ-
ությամբ էյին լցված զեպի Լենինը: Եսերների կուսակցու-
թյունը, վոր անհաշա պայքար եր մղում հոկտեմբերյան

հեղափոխության դեմ, վորոշեց սպանել բայըլեիկյան կու-
սակցության բոլոր ղեկավարներին: Յեվ իբր, նրանք կա-
րողացան յավագուն բայըլեիկ-կոմունիստներին սպանել,
ինչպես որինակ՝ Վոլոգարսկուն, Ուրիցկուն:

Եսերները նույնպես ցանկանում էյին սպանել Լենի-
նին: 1918 թ. ամառը Լենինը Մոսկվայի քանվորական
ուսյուններից մեկում զեկուցում եր կորդում: Նրան այդ-
տեղ հետևում եր եսերական կուսակցության անդամ Չա-
նի Կապլանը:

Այդ կիսը վորոշել եր սպանել Լենինին, վորի սիրան
ախպես Չերտորեն բարախում եր միլիոնավոր աշխատա-
վորների համար և ստեղծությամբ եր լցված բանվորների
և գյուղացիների թշնամիների հանդեպ:

Կապլանն ուներ բրատնինդ ատրճանակ, վորի մեջ
թունավորված գնդակներ կախն ծայրերը բուլթ, վորպեսզի
ավելի ծանր Վիրավորեյին ու տանջեյին քանվորների և
գյուղացիների ատաշնորդի մարմինը: Կապլանը չորս ան-
գամ կրակեց ագտոյին մոտեցող Լենինին, գնդակներից
մեկը ծակեց Լենինի թոքը, իսկ մյուսը վզի միջով անցավ
և քիչ մնաց շարդեր վողնաշարի վոսկորը: Վիրավորված
Լենինը քամվում և արյունհոսությունից, բայց նա թույլ
չտվեց, վոր իրեն ձեռքերի վրա տանեյին կրեմլ: Ինքը
բարձրացավ իբր փոսով և սրանով ուղեց ցույց տալ, թե
ինչպիսի համբերությամբ ու զսպվածությամբ պետք և
կարողանալ տանել բոլոր տեսակի զժվարություններն ու
ցավերը բանվոր դասակարգի ազատագրման համար, հե-
ղափոխության ժամանակ:

Ուրիշը չեր կարող տանել այն ծանր վերքերը, վոր
սուաջ բերին Կապլանի թունավորված գնդակները, բայց
Լենինի յերկաթյա որդանիզմը կարողացավ այդ վերքերին
գլխանալ: Լենինը հերոսաբար գլխացավ ծանր հիվանդու-
թյանը: Լենինը հաղթեց, նա ելի կայուն կերպով, պող-
պատյա կամքով շարունակեց իր աշխատանքները:

Իզուր կմտածի մեկն ու մեկը, թե Լենինը այս դեպ-

քից հետո իրեն կխնամեր կամ կթագնավեր. վնչ. նա ելի ազատ, տաանց վախենալու հաճախում էր. բանվորական ժողովները, ինչպիսի առաջ: Հաճախ նրան տեսել են ժողովներից մեն-մենակ վատով կրեմլ վերադառնալիս: Ծանր վերջերն անտարակույս խոր ազդեցություն գործեցին Լե-

Վ. Ի. Լենինը 1919 թ.

նինի որդանիզմի վրա, նրա մարմնի մեջ մտացին կապույտի արձակած գնդակները: Գնդակների հանելն անհնարին յեղավ, վորոնց Լենինն իր մարմնի մեջ կրեց մինչև մահ:

Չնայած սրան, Լենինը հինգ տարվա ընթացքում ելի յեռանդով շարունակում էր ղեկավարել իր ստեղծած կուսակցությունը և առաջին բանվորական իշխանությունը:

ԼԵՆԻՆԻ ՇԻՎԱՆԴԱՆԱԼՆ ՈՒ ՎԱԽՃԱՆՎԵԼԸ

Իր ամբողջ գիտակցական կյանքի և պայքարի ճանապարհին Լենինն ամենքին զարմացնում էր իր անսպառ յեռանդով. նա միշտ աշխատում էր ուժերի շտեմնված լարումով. Լենինի սիրտը և ուղեղը ծանրաբեռնված էին գերմարդկային աշխատանքներով, նա ամբողջ 16—18 ժամ աշխատում էր, նրա վրա չէր նկատվում հոգնածություն և նա յերբեք չէր ոգտվում հանգստով: Հսկանմբերյան հեղափոխության պայքարի որերին, յերբ Ռուսաստանի և ամբողջ աշխարհի բանվորության բախտն էր փորոշվում, այդ պահին Լենինի աշխատանքներն անսովոր բնույթ էին կրում:

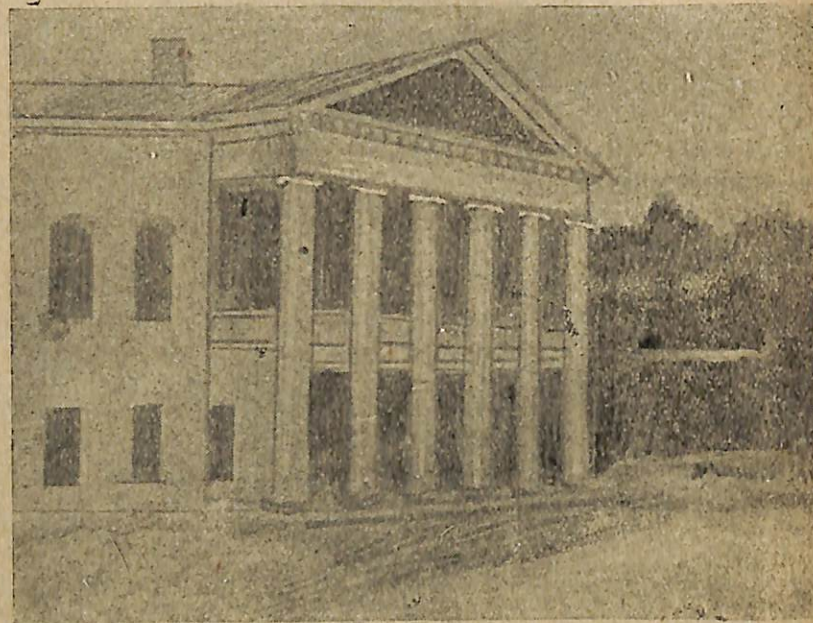
Սրանով աննկատելի կերպով մաշվում էր հեռոցետե Լենինի ուղեղն ու սիրտը, սրան ավելացան նաև մարմնի ծանր վերքերը:

Լենինի որդանիզմն ու նյարդերը հեռոցետե թուլացան: Առաջին անգամ նա ծանր հիվանդացավ 1922 թվի մայիսին: Լենինին առողջացնելու համար ձեռք առնվեցին բոլոր տեսակի միջոցները. հրավիրվեցին աչքի ընկնող մասնագետ բժիշկեր, հատկապես նյարդային և սրտի հիվանդությունների մասնագետներ, Լենինին բժշկում էին նաև լավագույն կոմունիստ բժշիկները: Լենինը շուտով առողջացավ. նրա առողջությունը կարգավորվեց, սակայն նույն թվի գեկտեմբերին կրկին հիվանդացավ ավելի ծանր կերպով: Նա այլևս չէր կարողանում գրել, թեև թելադրում էր իր միտքը, վորը սղաղրվում էր ընկերների կողմից:

Այդ ժամանակ Լենինը մտածում էր խոշոր խնդիրների մասին: Այդ խնդիրներն էին՝ մեր բանվորական հեղափոխության և միջազգային հեղափոխության ապագա բախտը: Հիվանդ և անշարժ դրության մեջ յեղած Լենինը, քանի լեզուն գեռ նրան հնազանդվում էր, կարողանում էր խոշոր ու նշանակալից մտքեր արծարծել, նա շարունակ թելադրում էր այդ մտքերը:

Լենինը մի քիչ կեղզուրվեց, յերբ նրան տեղափոխեցին Մոսկվայի մոտ գտնվող Գորկա ավանը: Լենինի կինը՝ Նադեժդա Կոնստանտինովնան և ջուլը՝ Մարիա Իլինիչնան անբաժան ելին Լենինից: Հետևում ելին նրա ամեն մի քայլին, ոգնում առողջութունը վերականգնելու գործում:

Լենինը Գորկայում այնքան կազդուրվեց, վեր բժիշկները թույլատրեցին նրան լրագիր կարդալ: Բայց շուտով դարձյալ վրա հասան ծանր ընկերներ: 1924 թվի հունվարի 21-ին, յերեկոյան ժամը 6 և 50 ընդեյին Լենինը վախճանվեց: Գիտութունը դարձյալ թույլ ու տկար գտնվեց Լենինին մահից փրկելու համար:

Գորկայի այն տունը, վերանդ վախճանից Լենինը:

Լենինը մեռավ, սակայն միլիոնավոր աշխատավորների սրտում նա ապրում է, վորովհետև նա իր ամբողջ կյանքը նվիրեց նրանց ազատագրելու զժվար գործին:

ԼԵՆԻՆՅԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒՅՑԱՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԸ

Լենինի մահից հետո Լենինի կուսակցության առաջնորդն է հանդիսանում ընկ. Ի. Ստալինը: Նա Լենինի մեծ աշակերտն է: Սոցիալիզմի կառուցման գործում նա Մարքսի, Ենգելսի և Լենինի ուսմունքով է ղեկավարվում: Հենց սկզբի որերից Ստալինը Լենինի սրտակից աշակերտն է յեղել, նա միշտ պաշտպանել է և անշեղ կիրառել Լենինի ուսմունքը ու մի բուպե անգամ շի շեղվել Լենինի ցույց տված ճանապարհից:

Նա անխնա և անհաշտ կերպով պայքարել է բոլոր նրանց դեմ, ովքեր փորձել են աղավաղել Լենինի ուսմունքը և հենց այս պատճառով կոմունիստական կուսակցությանը և հենց այս պատճառով կոմունիստական կուսակցությանը Լենինյան կուսակցության ղեկավարությունը նրան հանձնեց: Նա այսօր հանդիսանում է Լենինյան կուսակցության առաջնորդը, նա սոցիալիզմի կառուցման մեծ գործի ղեկավարն է յերկրագնդի մեկ վեցերորդ մասի վրա: Սրա հետ միասին Ստալինը միջազգային բանվոր դասակարգի առաջնորդն է: Նա համաշխարհային հեղափոխության շտաբի—կոմունիստական Ինտերնացիոնալի ղեկավարն է:

Ստալինը նույնպես, ինչպես և Լենինը, իր ամբողջ կյանքն ու յետանգը նվիրել է բանվոր դասակարգի ազատագրման համար մղվելիք պայքարին:

Իոսեբ (Սոսո) Ջուղաշվիլին, վորին համաշխարհային բանվոր դասակարգը ճանաչում է Ստալին անունով, ծնվել է Գորիում 1879 թվի դեկտեմբերի 21-ին: Նրա հայրը արհեստավոր էր՝ խարազ. հետո նա փոխազդվեց Թիֆլիս և դարձավ բանվոր՝ կապիտալիստ Ադելխանովի կողմից ների ֆարրիկայում:

Ստալինն իր մանկությունն անց է կացրել Գորի քաղաքում: Նա սկզբներում սովորում էր Գորվա հոգևոր դպրոցում, իսկ հետո տեղափոխվեց Թիֆլիսի հոգևոր սեմինարիան:

Մանուկ հասակից սկսած Ստալինը ցույց էր տալիս առանձնահատուկ ընդունակություններ և համարվում էր լավ, առաջադեմ աշակերտ:

Սեմինարիայում աշակերտ յեղած ժամանակ Ստալինը ծանոթացավ Մարքսի ուսմունքի հետ, սկսեց խորն ուսումնասիրել այն և շուտով սեմինարիայում աշակերտական գաղտնի մարքսիստական խմբակներ կազմակերպեց, վորոնց ղեկավարում էր ինքը: Այդ ժամանակ նա ծանոթացավ սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցությանը և կապեր ստեղծեց Քիֆլիսի յերկաթուղու գլխավոր արհեստանոցի բանվորների հետ: Նա հաճախակի ներկա յեր լինում բանվորական գաղտնի ժողովներին:

1898 թվին Ստալինը դարձավ Ռուսաստանի սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցության անդամ: Սեմինարիայում այդ ժամանակ գոյություն ունեւ իխտ և բունի ռեժիմ, Ստալինը պայքարում էր այդ ժանդարմական ռեժիմի դեմ:

Սեմինարիայի այն ժամանակվա գործիչները, վորոնք ցարական ժանդարմերիայի զորժակալներն էյին, նկատել էյին, վոր Ստալինն անհավատարիմ անձնավորություն է: Շուտով նրան հեռացրին սեմինարիայից:

Մշանից հետո սկսվում է Ստալինի պայքարը բանվոր դասակարգի ազատագրման համար: Նրան հարձում էր վոստիկանությունը, վորի շնորհիվ ստիպված է լինում ապրել գաղտնի և աշխատել ընդհատակյա:

Բայշէիկյան կուսակցության ստեղծման որից Ստալինը բայշէիկ դարձավ: Նա անհաշտ կռիվ էր մղում մենշէիկների դեմ, վորոնք սկզբից ի վեր բանվոր դասակարգին դավաճանելու գործով էյին զբաղված:

Ստալինը դարձավ Վրաստանի և ամբողջ Անգրիկովիսի բայշէիկների ու բանվոր դասակարգի ղեկավար, նա իր աշխատանքների կենտրոնը փոխադրեց բանվորական շարժման յեռուն վայրը—Բագու քաղաքը:

Առաջին անգամ Ստալինին ցարական վոստիկանությունը ձերբակալեց 1902 թվին, վորովհետեւ նա բանվորական

ցույցերի գլխավոր ղեկավարն էր: Մի տարուց հետո նրան աքսորեցին Սիբիր՝ Իրկուտսկի նահանգը:

Հ. Կ. Կ. (Բ) Կեռկովի գլխավոր քարտուղար՝ Ի. Ստալին:

Այս ժամանակից հետո վոստիկանությունն ու ժանդարմերիան միշտ հարձեւ էն ու հետեւ Ստալինին: Մինչ հեղափոխությունը, ցարական վոստիկանությունը նրան

հինգ անգամ ձերբակալել և արքայի և, սակայն, նա միշտ աջողեցնում էր արքայից փախուստ տալ և գործի պուխ անցնել ու շարունակ ղեկավարել բայրազիկյան կուսակցութեան ու բանվոր դասակարգի պայքարը:

1913 թվի գարնանը Ստալինին ձերբակալեցին և արքայիցին:

Այդ ժամանակ Ստալինն արդեն չորս տարի մնաց արքայիցին և Պետրոգրադ վերադարձավ 1917 թվի փետրվարյան հեղափոխութեանից հետո միայն:

Նա մյուսների հետ միասին գլխավորեց կուսակցութեան և բանվոր դասակարգի պայքարը: Հոկտեմբերյան հեղափոխութեան պատրաստման ժամանակ Ստալինը Լենինի հետ միասին էր աշխատում ու նրա հետ միասին պայքարում բանվոր դասակարգի հաղթանակի համար:

Ստալինն անմիջականորեն ղեկավարում էր բանվոր դասակարգի ակտիվութեան գործը հոկտեմբերյան որերին:

Այնուհետև Ստալինը կոչում էր քաղաքացիական պատերազմի ճակատում, փոչնչացնելու համար այն թշնամիներին, վորոնք շրջապատել էին առաջին և շտեմնված խորհրդային պետութեանը: Այդ պատճառով առանձնահատուկ գինավորական ծառայութեան համար Ստալինը պարգևատրված է կարմիր գրոշի շքանշանով:

1922 թվից Ստալինը կոմունիստական կուսակցութեան համազուգարի կողմից բնարվեց կուսակցութեան ղեկավար որդանի՝ Կենտկոմի (Կենտրոնական Կոմիտեյի) գլխավոր քարտուղար: Կուսակցութեանը և բանվոր դասակարգին նա տանում է ուղիղ ճանապարհով ղեկի վերջնական հաղթանակ:

Նրա լենինյան ղեկավարութեան շնորհիվ Սորհրդային Միութեան բանվոր դասակարգը մեծ աջողութեաններով կառուցում է սոցիալիզմ, իսկ այս հաղթանակը փոչ թե մենակ Սորհրդային Միութեան բանվոր դասակարգի հաղթանակն է, այլ նաև ամբողջ աշխարհի բանվոր դասակարգի:

Ամբողջ յերկրագնդի թշնամիներն ու բարեկամների բնորոշում են Ստալինին, վորպես բանվոր դասակարգի և կոմունիստական կուսակցութեան խոշոր և մեծ ղեկավարի ու առաջնորդի:

Ս Տ Ե Փ Ա Ն Շ Ա Շ ՈՒ Մ Յ Ա Ն

Սրանից տասնյերեք տարի առաջ Կասպից ծովի այն կողմը, հեռավոր և ամայի՝ ավազով պատած սափաստանում սեպտեմբերի 20-ի գիշերը գնդակահարեցին Բազվի:

Սահիան Շանույան,

բանվոր դասակարգի ղեկավարներին ու առաջնորդներին: Սրանք Բազվի առաջին խորհրդային կառավարութեան անդամներ 26 կոմունարներն էին:

26 կոմունարները հետ միասին գնդակահարվեցին Բազմի և ամբողջ Անդրկովկասի բանվոր զսասակարգի և բայրևիկյան կուսակցության պարագլուխներ՝ Ստեփան Ծահուռյանը և Ալյոշա Զափարիձեն:

Ստեփան Ծահուռյանը ծնվել է 1878 թվին Թիֆլիսում. քսան տարեկան էր նա, յերբ ավարտեց միջնակարգ դպրոցը:

Աշակերտ ժամանակ Ծահուռյանը մասնակցում էր աշակերտական գաղտնի կազմակերպությունների աշխատանքներին. նա ղեկավարում էր աշակերտական ամսագիրը, փոր հեղափոխական բովանդակություն ուներ:

Ռուսաստանում ուսանող յեղած ժամանակ Ծահուռյանն ակտիվ մասնակցում էր ուսանողական շարժմանը: Ռուսանոցների չքավոր մասը սլայքարում էր տիրող բռնակալության դեմ: Ծահուռյանն ամբողջովին գտնվում էր պրոլետարիատի մեծ ուսուցիչներ՝ Մարքսի և Ենգելսի փրկիստոփայության ազդեցության տակ:

1905 թվի հեղափոխության ժամանակ Ծահուռյանն Անդրկովկասի բայրևիկյան կուսակցության և բանվոր զսասակարգի ղեկավարը դարձավ, նա այդ ժամանակ Անդրկովկասի բայրևիկյան որակներով «Անդրկովկասի բանվորական թերթ»-ի գլխավոր ղեկավարն էր:

1905 թվի հեղափոխությունը պարավելուց հետո, գաժան օեակցիայի ժամանակ, Ստեփան Ծահուռյանը տեղափոխվեց Բազու: Այն ժամանակ այնտեղ աշխատում էին նրա վաղեմի ընկերներ՝ Կոբան (Ստալինը), Աբել Ենուքիձեն և Ալյոշա Զափարիձեն: Ծահուռյանը նրանց հետ միասին Բազում ղեկավարում էր բայրևիկյան կուսակցության աշխատանքները:

Ստեփան Ծահուռյանին առաջին անգամ վոստիկանությունը ձերբակալեց 1909 թվին, սակայն շուտով նրան արձակեցին: Ցարական ժանդարմերիան հանգստություն չէր տալիս նրան. հետևում էին նրա ամեն մի քայլին:

Փետրվարյան հեղափոխության և ցարական իշխանության տապալման որից հետո, Ստեփան Ծահուռյանը դար-

ձավ Անդրկովկասի բայրևիկյան առաջնորդը: Հոկտեմբերյան հեղափոխությունից հետո, Ռուսաստանի խորհրդային կառավարությունը Ստեփան Ծահուռյանին նշանակեց Անդրկովկասի արտակարգ կոմիսար: Նա տեղափոխվեց Բազու, փորտեղ միաձայն ընտվեց Բազմի բանվորական պատգամավորների խորհրդի նախագահ:

Ստեփան Ծահուռյանն Ալյոշա Զափարիձեյի հետ միասին դարձավ Բազմի պրոլետարիատի ղեկավար:

Նրանց ղեկավարության շնորհիվ կազմակերպվեց Անդրկովկասի առաջին խորհրդային կառավարությունը — Բազմի ժողովրդական կոմիսարների խորհուրդը: Այս խորհրդի նախագահ ընտրվեց Ստեփան Ծահուռյանը:

Անդրկովկասում սա առաջին խորհրդային իշխանությունն էր, փորը անվանվեց Բազմի կոմունա:

Բազմի կոմունան գոյություն ուներ 1918 թվին. այդ կոմունան իր գոյությունը պահպանել կարողացավ մի քանի ամիս միայն, փորովհետև շրջապատված էր թշնամիներով: Անդրկովկասի մյուս տեղերում իշխում էին մենշեվիկներն ու բուրժուական զանազան կուսակցություններ: Բազմի կոմունան կապ ուներ Խորհրդային Ռուսաստանի հետ: Այդ ժամանակ Ռուսաստանում տեղի ուներ քաղաքացիական պատերազմ: Պարտված կապիտալիստներն ու կալվածատերերը հարձակումներ էին գործում հաղթություն տարած բանվոր զսասակարգի վրա: Այդ պատճառով էլ Ռուսաստանի Խորհրդային իշխանությունը չէր կարող ոգնության հասնել Բազմի կոմունային:

Թշնամիներով շրջապատված Բազմի կոմունան պարտվեց: Նրա ղեկավար 26 կոմունարներին մենշեվիկների ու եսերների կարգադրությամբ ու նրանց մամակցությամբ գնդակահարեցին անգլիացի վարձկան զեներալները:

26 կոմունարները հետ միասին գնդակահարվեց նաև Ստեփան Ծահուռյանը, փորը Անդրկովկասի բայրևիկյան ու բանվոր զսասակարգի արթուն ղեկավարն ու առաջնորդն էր:

ԱԼՅՈՇԱ ՋԱՓԱՐԻՁԵ

Այոշա (Պրակտիկ) Ջափարիձեն Բազմի կոմունայի
գլխավոր ղեկավարներից եր, նա ել Ստեփան Շահումյանի հետ

Այոշա (Պրակտիկ) Ջափարիձե:

միասին գնդակահարվեց պրոլետարական հեղափոխության
թշնամիների ու զանիճների կողմից:

Այոշա Ջափարիձեն ծնվել է 1878 թվին Ռաճայում:

Այոշան քսան տարեկան հասակում արդեն գիտակից
հեղափոխական եր. այդ ժամանակ նա սովորում էր Թիֆ-
լիսում և առաջին անգամ կապեր ստեղծեց բանվորական
գաղանի խմբակները հետ, իսկ հետո մտավ սոցիալ-դեմո-
կրատական կուսակցության շարքերը: Ահա այստեղից էլ
սկսվում է Այոշա Ջափարիձեյի անխնշ ու յեռանդուն
պայքարը բանվոր դասակարգի ազատագրման համար:

Այս շրջանում Թիֆլիսի յերկաթուղու գլխավոր ար-
հեստանոցում աեղի ունեցավ բանվորական գործադույ,
փորի ղեկավարներից էր ու կազմակերպիչներից նաև Ա-
յոշա Ջափարիձեն:

1900 թվին Թիֆլիսի առաջավոր բանվորները պատ-
րաստվում էին մայիսի 1-ի տոնակատարության և ցույ-
ցի համար. Այոշա Ջափարիձեն ակտիվ մասնակցություն
էր ցույց տալիս ցույցի կազմակերպման գործում: Յարա-
կան ժանդարմները վխտում էին փողոցներում և փրնտ-
ում տոնակատարության համար պատրաստվող առաջա-
վոր բանվորներին ու նրանց ղեկավարներին, վորոնք կազ-
մակերպված ձևով պեաք է ցույցի գուրս գային: Այոշա
Ջափարիձեն իր բնակարանում էր պահում մայիսմեկյան
գաղանի թուղցիկները: Ցույցից առաջ նրան խուզարկե-
ցին, գալրոցից հեռացրին և նստեցրին բանա: Մի տարի
անց, նրան արսորեցին իր հայրենիքը — Ռաճա:

Աքսորում յեղած ժամանակ Ջափարիձեն մասնակցում
էր Բուժայիսի բանվոր դասակարգի մղած պայքարին:

1904 թվից Այոշա Ջափարիձեն փոխադրվեց Բազու
և այնտեղ սկսեց ծավալել իր կուսակցական աշխատանք-
ները: Նա կարճ ժամանակի ընթացքում խոշոր հեղինա-
կություն և փառահուժյուն ձեռք բերեց Բազմի պրոլե-
տարների միջև: Այոշա անունով նա հայտնի դարձավ
Բազմի և ամբողջ Անդրկովկասի պրոլետարիատին: 1905
թվին Ջափարիձեյին ձերբակալեցին Բազմում և արսորե-
ցին Ռոստով 5 տարի ժամանակով: Աքսորից վերադառնա-
լուց հետո, նա Թիֆլիսի բայրենիկյան կազմակերպության

աշխատանքներն եր զեկավարում: Փետրվարյան հեղափոխությունից հետո, Բազմի բայրեկիները կազմակերպության պահանջով Այսոյան տեղափոխվեց Բազու: Նա գրկափորեց Բազմի պրոլետարիատի պայքարը՝ հանուն պրոլետարական հեղափոխության:

Այսոյա Ջափարիձեն Բազմի առաջին խորհրդային կառավարության անդամն եր ու նրա գլխավոր ղեկավարներից մեկը: Այսոյա Ջափարիձեյին Ստեփան Շահումյանի և մյուս կոմունիստների հետ միասին գնդակահարեցին բանփոր դասակարգի թշնամիները Կասպից ծովի մյուս կողմը — ավազոտ տափաստաններում:

Սակայն նրա պատգամները Բազմի բանվորները հերոսաբար իրագործում են, նրանք վոչնչացրին բուրժուաներին ու նրանց հրո հրատակ մենշևիկների ու եսերների իշխանությունը, նրանք ձեռք բերին ու ստեղծեցին խորհրդային իրավակարգ և սոցիալիստական շինարարության առաջավոր ղեկքերը գրավեցին: Բազմի պրոլետարիատը նավթի հանման հնգամյա պլանը յերկու և կես տարում կատարեց:

4. ԿՈՄՅԵՐԻՏՄ ԻՈՒԹՅՈՒՆԸ — ԼԵՆԻՆՅԱՆ ԿՈՒՍԱԿՅՈՒԹՅԱՆ ՓՈԽԱՐԻՆՈՂՆ Ե

Տասներկու տարի առաջ, մայիսի 1-ի ուրը, Մոսկվայի Կարմիր հրապարակում շինված ամբիոնի վրա կանգնած եր Լենինը: Նրան շրջապատել եյին պատանիներ, յերիտասարգ տղա ու աղջիկների խմբեր, սրանք գալրոցականներ եյին, կոմյերիտականներ, փորոնք հավաքվել եյին մայիսի 1-ի ասթիվ:

Լենինը թեքվել եր տրիբունայի վրա և կրակոտ ու ջերմ ձառ եր արտասանում. նա ասում եր, փոր հենց այդ յերիտասարգությունը կուսակցության սկսած գործը կհասցնի մինչև վերջին հաղթանակը: Մենք չենք հասնելու

ու տեսնելու կոմունիզմի բարդավաճումը, զուք կտեսնեք ու կավարտեք նրա կառուցումը և կփայլեք այն:

Պատմությունը մեզ ճակատագրեց, փոր մենք քայլենք փշոտ ու քարքարոտ ծանր ուղիով և արյունոտ ու պայքարի ճանապարհով հասնենք այսօրվա հաղթանակին, մենք պետք ե հարթեյինք այս ճանրան. ձեզանից շատերը յերջանիկ են նրանով, փոր նրանք ստիպված չեն լինելու քայլել այն փշոտ ու դժվարին ճանապարհով, փորով քայլել ե հին սերունդը: Այսպիսի խոսքերով կր զխմում Լենինը յերիտասարգների հոծ բազմությանը սրանից 12 տարի առաջ: Լենինը նրանց մեջ տեսնում եր սոցիալիզմի ու կոմունիզմի շինարարներին, նա կոմյերիտամիության մեջ

Առաջին կոմյերիտականներ — Կարմիր գվարդիականներ բ, փոր ոյնք կավումեն Հոկտեմբերյան հեղափոխության հաղթանակի համար:

տեսնում եր իր ստեղծած կուսակցության ժառանգին, փորը կավարտեք սոցիալիզմի ու կոմունիզմի կառուցման խոշոր գործը:

Կոմյերիտամիությունը մարտականորեն կավում եր Հոկտեմբերյան հեղափոխության հաղթանակի համար:

կոմյերիամիությունը, անձնվեր կերպով, պայքարում էր այն ժամանակ, յերբ առաջին խորհրդային իշխանությունը շրջապատված էր մեր թշնամի կապիտալիստական Ֆեվրուպայի ու ցարական Ռուսաստանի գեներալներով, վորոնք շանք էլին գործ զնում տապալելու մեր իշխանությունը:

Կոմյերիամիությունն այսօր էլ, կոմունիստական կուսակցության հետ միասին, պայքարում է սոցիալիզմի կառուցման ֆրոնտում:

Կոմյերիամիությունն իր աշխատանքները տանում է կոմունիստական կուսակցության անմիջական ղեկավարութեամբ: Կոմյերիամիությունը իր միջից լավագույն ուժերով է լրացնում ու խտացնում կոմունիստական կուսակցության շարքերը:

Լենինի մահից հետո կոմյերիամիությունը կոչվեց— Լենինյան կոմունիստական յերիտասարդության միություն, այն պատճառով, վոր կոմյերիամիությունն էլ ստեղծված է Լենինի գլխավորութեամբ այնպես, ինչպես վոր կոմունիստական կուսակցությունը հիմնադրել է Լենինը:

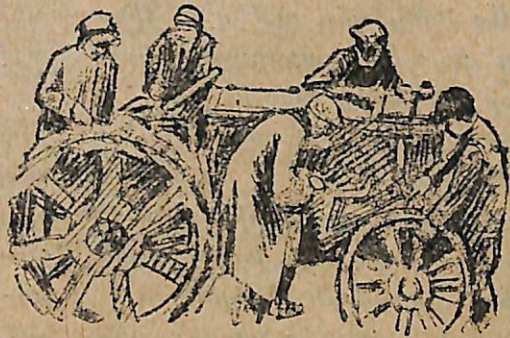
Կոմյերիամիության անդամները կուսակցության անդամներից սովորում են, թե ինչպես պետք է պայքարել բանվոր դասակարգի շահերը պաշտպանելու համար:

Կոմյերիամիությունն ոգնում է կուսակցությանը արդունարեբության գարգացման և աճման գործում, նա պայքարում է իրացնելու մեր ֆաբրիկա-գործարանների արդֆինսպլանները: Գյուղում կոմյերիտականները խոշոր աշխատանք են տանում չքավոր և միջակ գյուղացիների միջև նրանց կողեկալով անտեսությունները ներգրավելու համար, նրանք անխնա պայքար են մղում կուստեսությունների թշնամի՝ կուլակների դեմ:

Այսպիսով կոմյերիամիությունն ամբողջովին լծված է մեր սոցիալիստական շինարարության աշխատանքներին:

Կուսակցությունը միշտ հոգում է իրեն փոխարինող սերնդի մասին ու նրա ամբողջ աշխատանքը ղեկավարում:

Կոմյերիամիությունն այսօր միլիոնավոր բանակ է: Սա Լենինյան կուսակցության խոշոր սրահետն է: Այս միլիոն-

Կոմյերիտականները ծանոթանում են արակառուցիչին:

ները կփոխարինեն Լենինի սերնդին: Նրանք կշարունակեն Լենինի և նրա սերնդի սկսած գործը մինչև վերջնական հաղթանակը:

ՅԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹՅԱՆ ԿՈՍՈՒՆԻՍՏԱԿԱՆ ԻՆՏԵՐՆԱՑԻՈՆԱԼ

Կոմյերիամիություններ գոյություն ունեն նաև խորհրդային յերկրից դուրս. այնտեղ, ուր դեռ կապիտալիստներն ու կարվածատերերն են իշխում: Կապիտալիստական յերկրներում կոմյերիամիության կազմակերպությունները, կոմունիստական կուսակցության հետ միասին, պայքարում են տապալելու և վոչնչացնելու կապիտալիստական իրավակարգը: Այնպես վոր՝ նրանք դեռ պետք է անցնեն պայքարի ու կռիվի դժվարին ճանապարհները:

Կապիտալիստական յերկրների բանվոր և աշխատավոր յերիտասարդությունը մասսայականորեն մտնում է կոմյերիամիության մեջ ու ստեղծում ամուր ու յերկաթյա կոմյերիամիության կազմակերպություն:

Ամենատեղ կազմակերպությունը կապիտալիստական յերկրներում— դա Գերմանիայի կոմյերիամիության կազմակերպությունն է:

Կոմյերիամիութեան կազմակերպութեանն զոյութեան ունեն նաև Յեվրոպայի և Ամերիկայի կապիտալիստները կողմից ճնշված ու շահագործված արևելյան յերկրներում: Առանձնապես ուժեղ է Չինաստանի կոմյերիամիութեանը, վորն իր շարքերում այսօր հաշվում է հարյուր հազար անգամից ավելի:

Չինաստանի կոմյերիամիութեանը, կուսակցութեան ղեկավարութեամբ, կովում է ճնշող դրսի կապիտալիստները ու ներսի կավածատերերի դեմ: Չինաստանի կոմյերիամիութեանը կովում է խորհրդային Չինաստանի համար: Կապիտալիստական յերկրներում յերիտասարդական սոցիալիստական շարժումն սկսվեց մինչ համաշխարհային պատերազմն սկսելը: Նա առաջ յեկավ յերիտասարդութեան անտանելի շահագործման ու կեղեքման հետևանքով, վորը մեջ ապրում է յին նրանք ֆաբրիկա-գործարաններում: Յերիտասարդական այս շարժումն առանձնապես ուժեղացավ և կազմակերպված բնույթ ստացավ Գերմանիայում և Բուսիայում:

Չինացի կոմյերիամի մահապատի յնն յենթարկում:

Յերիտասարդութեան շարժմանն առանձնապես ակտիվ մասնակցեց Կարլ Լիբկնեխտը:

Յերիտասարդութեան գիտակից և առաջավոր մասը գեմ դուրս յեկավ համաշխարհային պատերազմին: Այն ժամանակ, յերբ անխնա կերպով պատերազմի պատճառով արյուն էր հոսում, առաջավոր պրոլետար յերիտասարդու-

թյունը Բերն քաղաքում յերիտասարդութեան միջազգային կոնգրեսն հրավիրեց, վոր տեղի ունեցավ 1915 թվին: Սրանից հետո, 4 տարի անց, Բերլին քաղաքում տեղի ունեցավ յերիտասարդութեան միջազգային կոնգրես: Կոնգրեսը միաձայն վորոշեց միանալ Կոմունիստական Ինտերնացիոնալի հետ, այսպիսով այս համախմբումը և միութեանը վերածվեց Յերիտասարդութեան Կոմունիստական Ինտերնացիոնալը կրճատ ձևով կոչվում է ԿԻՄ: Յերիտասարդական Կոմունիստական Ինտերնացիոնալի մեջ համախմբված են բոլոր յերկրների կոմյերիամիութեան կազմակերպութեանները:

ՅԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՈՐԸ

Ամեն տարի սեպտեմբեր ամսին կազմակերպվում է յերիտասարդութեան միջազգային օրը: Յերիտասարդական միջազգային օրը ծնունդ առավ համաշխարհային պատերազմի արհամիրքների ժամանակ 1915 թվին:

Այս օրը պայքարի ու բողոքի օր է բնագեմ պատերազմի:

Յերիտասարդութեան միջազգային առաջին օրերը տարվեցին յերիտասարդութեան առաջնորդ Կարլ Լիբկնեխտի ղեկավարութեամբ:

Յերիտասարդութեան առաջին օրվա լոզունգն էր՝ «Կորչի իմպերիալիստական պատերազմը»: Այս լոզունգի տակ անցկացվեց նաև տասնյոթերորդ միջազգային օրը անցյալ տարի:

Այս տասնյոթ տարվա բնիացքում խոշոր փոփոխութեաններ տեղի ունեցան: Տեղի ունեցավ հոկտեմբերյան հեղափոխութեանը, իսկ սրա շնորհիվ յերկրագնդի մեկ վեցերորդ մասի վրա տապալվեց կապիտալիստների ու կավածատերերի իշխանութեանը: Բայց յերկրագնդի հինգ վեցերորդ մասի վրա կապիտալիստները դարձյալ իշխում

են, նրանք ելի պատրաստութիւններ են տեսնում որչու-
նանեղ պատերազմների դուրս դալու համար: Նրանք պա-
տերազմ են պատրաստում առանձնապէս իրենց թշնամի
խորհրդային իշխանութեան բանվոր գասակարգի գեմ. այդ
պատճառով ամբողջ աշխարհի կոմյերիտ կազմակերպու-

Գերմանիայի կոմերիտները ցույցի ժամանակ յերիտասարգու-
թեան միջազգային որվա սուժի:

թիւնը, աշխատավոր յերիտասարգութեան հետ միասին,
ամեն սարի միջազգային որը դուրս և գալիս ու ձայն
բարձրացնում արյունահեղ պատերազմի ու կապիտալիստ-
ների գեմ: Նա պատրաստ և պաշտպանել բանվոր գասա-
կարգի ու աշխատավոր ժողովրդի առաջին սոցիալիստա-
կան հայրենիքը կապիտալիստների հարձակումներից:

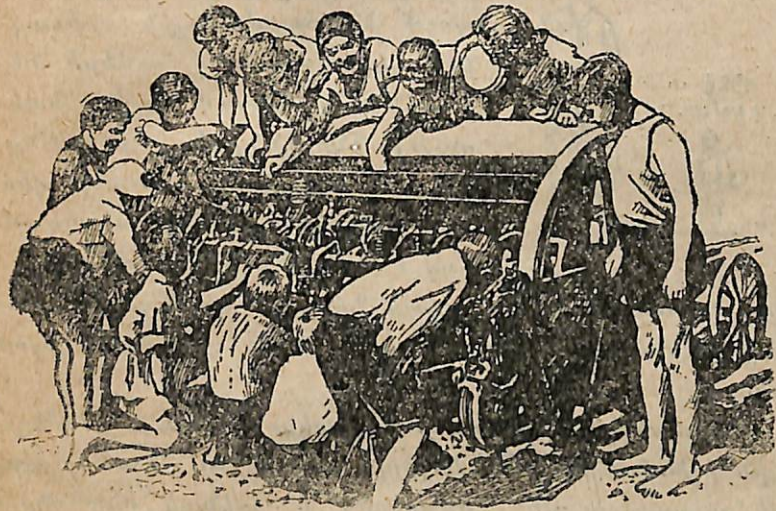
Պ Ի Ո Ն Ե Ր Ն Ե Ր

Պատանի պիտներներն աշխատավորներին յերեխաներն
են: Նրանք բաժանված են խմբերի, այս խմբերը միասին
կազմում են մի կազմակերպութիւն: Այս կազմակերպու-
թիւնը կոչվում և «ընկ. կենինի անվան պատանի պիտնե-

րական կոմունիստական կազմակերպութիւն», կրճատ ձե-
փով «պատանի պիտներներ», այս կազմակերպութիւնը
կոմյերիտութեան համար փոխարինողներ և պատրաստում
և ոգնում կոմունիստական կուսակցութեանը յերեխանե-
րի կոմունիստական դաստիարակութեան գործում:

«Պիտներ» — նոր գործ վորոնող, նոր աշխատանք լա-
կտողին են անվանում, պատանի պիտներները նոր գործի
սկսողներն են:

Պատանի պիտներական յուրաքանչյուր կոլեկտիվ և
ամեն մի խումբ ունի իր ղեկավարը: Ղեկավարները կըց-
ված են լինում կոմյերիտութեան շարքերից:

Պիտներները կոլտղում ծանօթանում են ցանող մեքենայի հետ:

Պիտներական խմբակներն ընտելանում են միասին,
ընկերական ձևով աշխատելուն. նրանք ամրապնդում են
յերեխաների մեջ կայուն ընկերական կարգապահութիւն,
նրանց ընտելացնում են սահմանված ժամերին աշխատե-
լու. բացի սրանից, նրանք մշակած ունեն վարք ու բար-
քի հատուկ կանոնադրութիւններ:

Կուսակցութեան և կոմյերիտութեան ղեկավարու-
թեամբ պիտներները ժամանակցում են սոցիալիստական շի-

նարարութեանը, նրանք ոգնում են ֆաբրիկա-գործարանների բանվորներին արդֆինպլանների իրացման աստղարկուում:

Պիոներներն իրենց ամբողջ ուժերով ոգնում են գյուղի կոլեկտիվացման գործին, նրանք բացատրում են գյուղացու յերեխաներին, վոր միմիայն կոլտնտեսութեան անունն ու զարգացումը կազատի չքավոր ու միջակ գյուղացիներին ղժվարութեաններից, չքավորութեանից ու կուլակներէ շահագործումից: Դպրոցներից շատերում պիոներները կազմակերպում են հարվածային ըրիզայներ, վորոնք իրենց ուժերի ներածին չափ ոգնում են կոլտնտեսութեաններին նրանց աշխատանքներում: Այսպիսով պատանի պիոներներն իրենց ուժով ու յեռանգով մասնակից են սոցիալիստական շինարարութեանը: Նրանք ջանք են գործ ոգնում, վոր իրենց յուման մուծեն սոցիալիստական շինարարութեան գործում:

ԱՅՈՒՆԵ և ԱՍՏԱՆՈՒՐ
ՊՐՈՆԵՐՆԵՐԻ ԵԱՆԱՆԵ

3.014.975

1928 թ.
1.681.666

Պիոներներն ոգնում են կուսակցութեանն ու խորհրդային իշխանութեանն այնպիսի խոշոր ու նշանակալից գործ ավարտելու մեջ, ինչպիսին է որինակ ընդհանուր պարտադիր ուսման կիրառումը և այլն:

Բանվորների պատանի զավակներն այսոր համախըմբված են ու կազմում են միլիոնանոց պիոներական բանակներ: Այս բանակները կանցնեն կոմյերիտիստութեան մեջ, իսկ կոմյերիտիստները յենիւյան սերունդն է, վորը կկատարի յանրեւի մեծ պատգամները:

ՊՍՏԱՆԵ՝ ՊԻՈՆԵՐՆԵՐԻ ՈՐԵՆՔՆԵՐԸ

1. Պիոները համատարիմ է բանվոր դասակարգի գործին ու լենինյան պատգամներին:

2. Պիոները՝ պիոներներին, բոլոր յերկրների բանվոր ու գյուղացու յերեխաների ընկերն է, պիոները որինակիլի յե բոլոր յերեխաների համար:
3. Պիոները պայքարում է գիտութեան համար, գիտութեանը մի ուժ է բանվոր դասակարգի գործի պայքարում:
4. Պիոները պահպանում է իր և մյուսների առողջութեանը, անհանդուրժելի յե պիոներից լսել հայրոյանք, ծխախոտ ծխել. պիոները առավտար շուտ է վերկենում, ձեռներն ու յիրեար լվանում ու զբաղվում ֆիզիքական մարզանքով:
5. Պիոները սիրում է աշխատանք, նա կարող է աշխատել ամեն տեսակի պայմաններում:
6. Պիոները ջանում է, վոր լինի առողջ, դիմացկուն, համարձակ, աշխուժ և ուշագիր: Նա միշտ աշխատում է յուրացնել պայքարելու և կառուցելու անհրաժեշտ հատկութեաններն ու որենքները:

IV. ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒՄԸ

Յարի ժամանակ իշխանութիւնը գտնվում էր հարուստներին—կապիտալիստներին ու կալվածատերերին ձեռքին: Աշխատավորները միանգամայն զուրկ էին պետական գործերին մասնակցելու իրավունքից: Միլիոնավոր աշխատավորների բախտը վորոշում էին մի բուռն կապիտալիստներն ու կալվածատերերը:

Հոկտեմբերյան հեղափոխութիւնը տապալեց կալվածատերերի ու կապիտալիստների իշխանութիւնը, և յերկրի կառավարելու գործը անցավ բանվորա-գյուղացիական ու կարմիր բանակայինների պատգամավորների խորհուրդներին: Խորհրդային իշխանութիւնը պետական գործերի կառավարելու ամբողջ ժանրութիւնը կենտրոնացած և բանվոր գասակարգի ձեռքին, վորի հետ միացած և յերկրի չքավոր, միջակ ու կոլանտեսական գյուղացիական մասսան: Խորհրդային իշխանութիւնը որոք քաղաքի կառավարման գործը գտնվում է քաղաքային խորհրդի ձեռքին, իսկ գյուղի կառավարման գործը՝ գյուղխորհրդի ձեռքին:

ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐԸ ԸՆՏՐՈՒՄ ԵՆ ԱՇԽԱՏԱՎՈՐՆԵՐԸ

Տեղակալ պետական որդաններ՝ քաղաքի խորհուրդն ու գյուղխորհրդներն բնարում են միմիայն աշխատավոր մասսաները: Ընտրական որենքների համաձայն, ընտրողա-

կան իրավունք է տրվում բոլոր աշխատավորներին, նկատի չառնելով նրանց ազգութիւնը, կրօնը, բնակավայրը և այլն: Ընտրողական իրավունքը քաղաքացին ստանում է 18 տարեկան հասակից. ընտրողական իրավունքներով ոգտվում են նաև բոլոր կարմիր բանակայիններն ու կարմիր նավաստիները (բուրժուական յերկրներում մեծ մասամբ զինվորներին զրկում են ընտրողական իրավունքներից): Խորհրդային որենքների համաձայն, ընտրողական իրավունքներից զուրկ են այն անձինք, վորոնք շահագիտական նպատակով շահագործում են վարձու ուժ, կամ ապրում են վոչ իրենց աշխատանքի աղբյուրով: Չայնից զրկված են նաև բոլոր հոգեարկամները, նախկին ժանդարմները, փոստիկաններն ու գազանի փոստիկանութիւնը գործակալները, հոգեկան հիվանդները և գատարանով ձայնից զրկվածները: Բուրժուական յերկրներում գանազան գազանի ձեռքով աշխատավորներին զրկում են ընտրողական իրավունքներից. Խորհրդային որենքը բացահայտ կերպով ձայնազուրկ է անում բոլոր նրանց, վորոնք աշխատում են շահագործել ուրիշի աշխատանքը. սրանք զրկվում են խորհուրդների մեջ ընտրվելու և ընտրելու իրավունքներից:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ՔԱՂԱՔՈՒՄ — ԴԱ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆ Ե

Այսպիսով ամբողջ ուժն ու իրավունքը գտնվում է խորհուրդների ձեռքին: Խորհուրդների կազմի մեջ ընտրվում են աշխատավորները, թե քաղաքում և թե գյուղում խորհրդի անդամ ընտրում են—լավագույն բանվորներին, կոլանտեսականներին, չքավոր ու միջակ գյուղացիներին ու կարմիր բանակայիններին:

Քաղաքային խորհուրդները խոշոր աշխատանքներ ունեն կատարելու. նրանց ձեռքումն է գտնվում բոլոր անասկի իրավունքները, ուրեմն նրանք պետք է հոգան ամեն

բանի մասին, ինչպես՝ բնակարանների, ջրմուղի, կոյուղի-
ների, մաքրութեան, մի խոտքով պետք է հոգան քաղաքի
բարեշինութեան մասին:

Քաղաքային խորհուրդը պետք է մտածի նաև քաղա-
քի անտեսութեան ու լուսավորութեան մասին և այլն:

Այսոր առանձին ուշադրութեան է դարձնվում քաղա-
քի անտեսութեան կամ, ինչպես նրան ասում են, կոմուն-
նալ անտեսութեան վրա:

Մեր իշխանութեան վերադաս որդանք ներկայումս ա-
ռանձին լրջութեամբ դրեց կոմուննալ անտեսութեան շինա-
րարութեան խնդիրը:

Քաղաքներում հազարներով ու տասնյակ հազարներով
բանվորներ են ապրում, վորոնք աշխատում են ֆաբրիկա-
գործարաններում. նրանց հարկավոր են լավ հարմարու-
թյուններով բնակարաններ: Քաղաքներում պետք է կա-
ռուցել կինոներ, թատրոններ, դպրոցներ և այլն, վորոնք
անհրաժեշտ են քաղաքի աշխատավորների կուլտուրական
պահանջները բավարարելու համար:

Մեզ մնացել են հին քաղաքներ, վորոնք չեն համապա-
աստիանում աշխատավոր ժողովրդի պահանջներին. այս
քաղաքներում չկան այնպիսի պայմաններ, վոր աշխատա-
վորը կարգին ապրել կարողանա, ուրեմն այս քաղաքները
պետք է վերակառուցվեն. այս խնդրի լուծումը կախված
է քաղաքի կոմուննալ անտեսութեանից, այս պատճառով
քաղաքի կոմուննալ անտեսութեանն այսոր մեր ուշադրու-
թեան կենտրոնումն է:

ՔԱՂԱՔԻ ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆԸ ՊԵՏՔ Ե ՄԱՍՆՆԿՅԵՆ ԱՇԽԱՅԱ- ՎՈՐ ՄԱՍՍԱՆԵՐԸ

Քաղաքային խորհուրդը յուրաքանչյուր գործ պետք է
կատարի այնպես, վոր նա ոգուա բերի աշխատավոր մաս-
սաներին: Այդ պատճառով խորհուրդներն աշխատում են,
վոր քաղաքի շինարարութեան ու ղեկավարման գործում

ներգրավեն ու լծեն աշխատավոր մասսաներին: Առաջնե-
րում, մինչև հեղափոխութեանը, աշխատավոր ժողովուրդը
սովոր եր, վոր նրա գործերը վարելին ինչվոր մարդիկ,
այժմ նրանք պետք է կարողանան ու ընտելանան իրենց
գործերը ղեկավարելու և իրենց կյանքն ու կենցաղը կա-
նոնավորելու հենց իրենք:

ՔԱՂԱՔԻ ԽՈՐՀՐԴԻ ԲԱԺԻՆՆԵՐՆ ՈՒ ՍԵԿՏԱՆԵՐԸ

Քաղաքի խորհրդի աշխատանքները բաժանված են
հետևյալ բաժինների՝ լուսավորութեան, առողջապահական,
կոմուննալ անտեսութեան և այլն: Խորհրդի անդամները
բաժանված են ըստ սեկցիաների. մի վորեկ սեկցիա աշ-
խատում է վորեկ բաժնի հետ, սրինակ՝ ժողովրդական լու-
սավորութեան բաժինը կոմուննալ բաժնի հետ և այլն:

Սեկցիայի մեջ մտնում են վոչ միայն խորհրդի ան-
դամները, այլև ֆաբրիկա-գործարանների, պրոֆսիոնալնե-
րի ներկայացուցիչները և այլն: Սեկցիան ամենից ա-
ռաջ պարզում է, թե ինչ պետք է շինվի, կամ արվի
քաղաքում — ժողովրդական լուսավորութեան բնագավառում
և քաղաքի բարեկարգութեան ասպարեզում, և այլն: Հար-
կավոր է, թե վոչ նոր դպրոցներ բանալ, հիվանդանոցներ,
վորտեզ և հարկավոր ելեքտրաքարշի նոր գիծ անցկացնել,
վոր մասում ինչ պետք է կառուցվի և այլն: Այս խնդր-
ները կարգավորելու նպատակով սեկցիաները ժողովից
ճանոթանում են, թե ինչպես են աշխատում դպրոցները,
վոր գործարանն է բնակարանի կարիք գգում, ինչպես են
աշխատում խորհրդային հիմնարկները, և այլն: Սեկցիայի
անդամներն այս ուղղութեամբ են աշխատում ու պարզում
խնդիրները, նրանք այս ուղղութեամբ կազմակերպում են
եքսկուրսիաներ, իսկ հետո յենթարկում են մանրամասն
մշակման. այստեղ նշում են, թե ինչ ձևով ուղղեն նկա-
տած բացերը, ու վերջնական մշակման համար խնդիրը
փոխադրում են խորհուրդ: Ինչքան շատ թվով բանվոր

մասնակցի խորհրդների աշխատանքներին, այնքան ավելի շուտ կբարեկամվի աշխատավորների կյանքն ու կենցաղը: Այդ պատճառով խորհուրդները նպատակադրում են, վոր սեկցիաների շուրջը համախմբեն աշխատավորների լայն մասսաները. այս ուղղությամբ մեծ ուշադրություն է դարձվում այն բաժիններին, վորոնք նախկին իշխանության ժամանակ մոռացության էին մատնվել. այդ աշխատավոր կանանց շրջանում կատարվելիք աշխատանքն է ու նրանց ներգրավելը խորհուրդների գործերին:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԳՅՈՒՂԻ ՂԵԿՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Ինչպես քաղաքի, նույնպես և գյուղի ղեկավարման գործը գտնվում է աշխատավորների ձեռքին: Գյուղացիներն ընտրում են իշխանության ներկայացուցիչներին, հենց նրանց, վորոնք աշխատավորների փոտանությունն են վայելում. ուրեմն ընտրելու և ընտրվելու իրավունքներով ոգավում է գյուղի մեծամասնությունը, ընտրական իրավունքներից զուրկ է գյուղի չնչին փսքրամասնությունը: Ամեն մի աշխատավոր գյուղացու կարելի չէ ընտրել վոչ թե միայն գյուղխորհրդում, այլ և կարելի չէ ընտրել համաիութենական խորհուրդների համագումարին մասնակցելու համար: Գյուղխորհրդի անդամ ընտրում են առաջավոր կոլանտեսականներին, չքավոր և միջակ գյուղացիներին:

Գ Յ Ո Ւ Ղ Խ Ո Ր Հ Ո Ւ Ր Դ

Մի մեծ գյուղ, կամ մի քանի գյուղ միանալով ընտրում են գյուղխորհուրդ. գյուղխորհրդի գլուխ է կանգնած գյուղխորհրդի նախագահը, վոր ղեկավարում է նրա աշխատանքները:

Գյուղխորհուրդը, վոր գյուղում ներկայացնում է պետության ողակը, իր առաջ գնում է հետևյալ խնդիրները.

գյուղատնտեսության զարգացումը, չքավոր և միջակ գյուղացիների ներգրավումը կոլանտեսության մեջ, ապա հոգ է տանում նաև նրանց աճման ու զարգացման համար. պայքար է տանում անգրագիտության ու ագիտության դեմ, ձգտում է վերաջնել զանազան հիվանդություններ, մի խոսքով պայքարում է գյուղի ամեն տեսակ բացերի դեմ: Առանձնահատուկ ճշտությամբ ջանում է կիրառել կյանքում բանվորա-գյուղացիական իշխանության որենքները, վորոնք ուղղված են գյուղի աշխատավորների կյանքի ու ապրուստի բարելավման ողաին:

Մրանք են այն մեծ խնդիրները, վորոնց իր աշխատանքների ընթացքում կիրառում է գյուղխորհուրդը:

Ն Ա Կ Ա Ձ

Ինչպես քաղաքի, այնպես էլ գյուղի խորհուրդներում ընտրված պատգամավորներին ընտրողները տալիս են նաև կազ, վորի մեջ նրանք արտահայտում են իրենց կամքն ու գծում պատգամավորների հետագա աշխատանքների նախագիծը: Բուրժուական յերկրների որենքների համաձայն, պատգամավորներն այսպիսի նախագիծերով կաշկանդված չպետք է լինեն: Իսկ խորհրդային որենքների համաձայն, ընդհակառակը, ընտրողները վոչ միայն իրավունք ունեն նաև կազ տալու պատգամավորներին, այլ և նրանք կարող են և իրավունք ունեն պահանջելու հաշվետվություն թե տված նախագիծ ինչպես է կիրառվել կյանքում:

ՊԱՏԳԱՄԱՎՈՐՆԵՐԻ ՅԵՏ ԿԱՆՉԵԼԸ

Տված նախադր չկատարելու դեպքում ընտրողները, համաձայն խորհրդային որենքների, իրավունք ունեն ուղած ժամանակ պատգամավորին յետ կանչելու և նրա փոխարեն ընտրելու մեկ ուրիշի: Մինչդեռ բուրժուական յերկրներում ընտրողները զուրկ են նման իրավունքներից:

ՊԱՏԳԱՍԱՎՈՐՆԵՐԻ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆԸ ԸՆՏՐՈՂՆԵՐԻ ԱՌՍՋ

Պորհրդային կանոնադրությունը բուրժուական որենքներին տարբերվում է նաև նրանով, վոր նա հոգում է ամբապնդել ընտրողների և պատգամավորների միջև յեղած կապը, հենց այս նպատակով է գործադրվում նախագը և, պատգամավորների միջև ժամանակը լրանալը, յետ կանչելու իրավունքը: Նման նպատակադրում ունի նաև պատգամավորների հաշվետվությունն ընտրողների առաջ — իր տարած աշխատանքների մասին: Ամեն ժամանակ ընտրողները կարող են (Ֆարրիկալի կամ գյուղի) պատգամավորներից հաշվետվություն պահանջել տարած աշխատանքների վերաբերյալ. «պատգամավորական խորհուրդների անդամները՝ այսպես է տված մեր կանոնադրության մեջ, պարտավոր են իրենց ընտրողներին հաշիվ տալու»:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ԲԱՐՁՐԱԳՈՒՅՆ ՈՐԳԱՆԸ

Վրաստանի Սոցիալիստական Պորհրդային Հանրապետության բարձրագույն պետական որգան համարվում է Համավրաստանյան Բանվորա-Գյուղացիական ու կարմիր Բանակայինների Պատգամավորական Պորհուրդների Համագումարը:

Համավրաստանյան Պորհրդի Համագումարն ընտրում է Վրաստանի կենտրոնական Գործադիր Կոմիտե, վորը կրճատ ձևով կոչվում է կենտգործկոմ:

Համավրաստանյան կենտրոնական Գործադիր Կոմիտեն կազմում է ժողովրդական Կոմիտարների Պորհուրդ, Վրաստանի Սոցիալիստական Պորհրդային Հանրապետության գործերը վարելու համար:

Ժողովրդական Կոմիտարների Պորհուրդը կազմված է գանազան ժողովրդական կոմիտարիաաններից:

Ժողովրդական կոմիտարիաաններ՝ ժողովրդական լուսավորության, յերկրագործության, առողջապահության և այլն:

Լուսավորության ժողովրդական կոմիտարիատը ղեկավարում է ամբողջ հանրապետության ժողովրդական լուսավորության գործը:

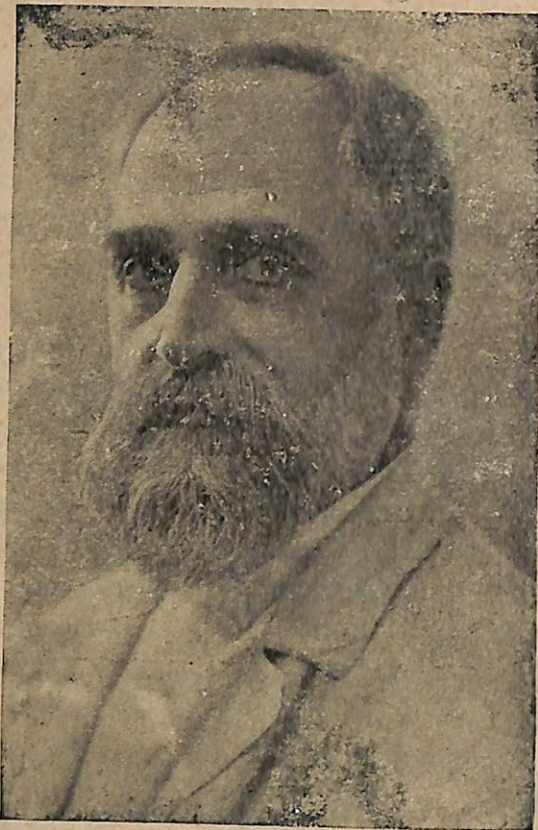
Առողջապահության կոմիտարիատը ղեկավարում է ժողովրդի առողջապահական գործերը և այլն:

ՎՐԱՍՏԱՆԻ Ս. Խ. Հ. ՄՏՆՈՒՄ Ե ԱՆԴՐԿՈՎՎԱՍԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՅԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ

Վրաստանի Սոցիալիստական Պորհրդային Հանրապետությունը (Վ. Ս. Խ. Հ.) մտնում է Անդրկովկասի հանրապետությունների միության մեջ, կամ ինչպես նրան անվանում են՝ Անդրկովկասի Ֆեդերացիա: Սրանով Վրաստանի աշխատավոր ժողովուրդը յեղբայրական կապեր է ստեղծում Անդրկովկասի մյուս ժողովուրդների հետ: Այս տարի Անդրկովկասի բանվորներն ու գյուղացիները տոնեցին այս յեղբայրական միության — Ֆեդերացիայի 10-րդ տարեդարձը:

Յարի ու մենչևիկների իշխանության ժամանակ Անդրկովկասի ժողովուրդների միջև տիրում էր անախորժություններ, թշնամանք ու զգվանք. և այս ատելությունը հաճախ փոխվում էր արյունահեղ կռիվների: Անդրկովկասի ժողովուրդների մեջ ատելությունը դարերի ընթացքում սերմանում էր ցարական իշխանությունը այն սլատճառով, վոր սրանք իրար վրա հարձակումներ գործեցին, թուլանային, վճառվեցին, վորպեսզի հեշտ լիներ նրանց վրա իշխելու և շահագործման յենթարկելու:

Այսպիսի ատելություն ու զգվանք ելին ցանում մինչ խորհրդայնացումը Ադրբեջանի մուսավաթիստները, Հայաստանի դաշնակներն ու Վրաստանի մենչևիկները:

Վ. Ս. Լ. Կենագործի Նախագահ Յ. Մախարաձե:

Պորնրդային իշխանության հաստատումից հետո, Անգրկովկասի ժողովուրդների միջև ստեղծվեց յեղբայրական ու բարեկամական միութիւն—կապ, այս ժողովուրդները յեղբայրաբար իրար ոգնում են սոցիալիզմի կասուցման գործում:

Անգրկովկասի Սոցիալիստական Ֆեդերատիվ Պորնրդային Հանրապետութիւնը կազմված է յերեք հանրապետութիւնից՝ Ադրբեջանի Սոցիալիստական Պորնրդային Հանրապետութիւնից, Հայաստանի Սոցիալիստական Պորնրդային Հանրապետութիւնից և Վրաստանի Սոցիալիստական Պորնրդային Հանրապետութիւնից:

Համախոթեանական Կենագործի Նախագահ՝ Մ. Կալինին:

Անգրկովկասի Սոցիալիստական Ֆեդերատիվ Պորնրդային Հանրապետութիւնը մտնում է Պորնրդային Սոցիալիստական Հանրապետութիւնների Միութեան մեջ:

Խ. Ս. Հ. Մ. Ժողովրդական կոմիսարների խորհրդի նախագահ՝ Վ. Մուրադով:

Խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետությունների Միության (Խ. Ս. Հ. Մ.) վերադաս որդանն և Համամիութենական Խորհուրդների Համագումարը:

Մի համագումարից մինչև մյուս համագումար գումարելը վերադաս որդանը ներկայանում և Համամիութենական Կենտրոնական Կործաղիք կոմիտեն, կրճատ ձևով Կենտգործկոմը:

Այսպես են իրար հետ ձուլված Խորհրդային մեծ Միության ժողովուրդները. նրանք այս մեծ միության մեջ կերտում են բանվորական առաջին հայրենիքը՝ սոցիալիզմի կառուցման յերկիրը:

ՀԱՐՑԵՐ ՈՒ ՀԱՆՁՆԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1. Ում ձեռքումն և գտնվում իշխանության ու պետական գործերի ղեկավարությունը:
2. Մտեք ձեր քաղխորհուրդը և պարզեցեք, ինչպիսի յե խորհրդի անդամների կազմը (քանի բանվոր կա, խորհրդային ծառայող, կարմիր բանակային և այլն):
3. Պարզեցեք նաև, թե քանի բաժնից և բաղկացած քաղխորհուրդը և իմացեք, թե ամեն մի բաժին ինչ պարտականություն ունի:
4. Մտեք գյուղխորհուրդը և պարզեցեք խորհրդի անդամների կազմը (քանի կոլտնտեսական կա, չքավոր և միջակ գյուղացի, քանի բատրակ և այլն):
5. Պարզեցեք՝ քանի կին անդամ կա գյուղխորհրդում:
6. Պարզեցեք, թե քանի սեկցիա յե աշխատում գյուղխորհրդին կից և ամեն մի սեկցիան ինչ գործեր և կատարում:
7. Աջակցեցեք խորհուրդների ընտրություններին (բաժանեցեք ընտրություններին մասնակցելու ծանուցագրերը և այլն):

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Յերես

Բանվորների յեվ գյուղացիների պայքարը ցարի, կալվածատերերի ու կապիտալիստների դեմ	
1. Գյուղացիության անտանելի դրությունը ճորտատիրության ժամանակ	3
2. Արդյունաբերության դարգացումն ու բանվոր դասակարգի առաջ գալը	12
3. Բանվորների ու գյուղացիների վիճակը ցարական կառավարության ժամանակ	13
4. 1905 թ. հեղափոխությունը Ռուսաստանում	27
5. 1905 թ. հեղափոխությունը Վրաստանում	34
II. Հոկտեմբերյան հեղափոխություն	
1. Համաշխարհային պատերազմ	40
2. Փետրվարյան հեղափոխությունը	46
3. Հոկտեմբերյան հեղափոխությունը	48
4. Խորհրդային իշխանության հաստատումը Վրաստանում	52
5. Սոցիալիզմի շինարարությունը	57
III. Կոմունիստական կուսակցություն	
1. Համամիութենական Կոմունիստական կուսակցություն (Բայրեիկների) — Ն. Կ. Կ. (ը)	60
2. Կոմունիստական Ինտերնացիոնալ	61
3. Կուսակցության առաջնորդները	62
4. Կոմյերիտմիությունը լենինյան կուսակցության փոխարինողն է	94
IV. Խորհուրդներ	104

СА 46

Handwritten signature

БИБЛИОТЕКА
ИНСТИТУТА
ВОСТОКОВЕДЕНИЯ
Академии Наук
СССР

Т. ЧУМБУРИДЗЕ

О Б Щ Е Ш Т В О В Е Д Е Н И Е

Рабочая книга для III групп

ГОСИЗДАТ ГРУЗИИ